ANUL XXII
20
(890)
Sîmbătă
19 mai
1979
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

● In acest număr : ● Literatura pentru copii ● Biografia cărților noastre : Interviu cu Tudor George ● „Ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor" Interviu cu George Alboiu ● Proză de Nicolae Cristache ● Poezii de Gabriel Chifu ● Petru Romoșan ● Irina Vainovschi ● Dan David.

Există o literatură pentru copii

Există o literatură pentru copii ? Aceasta e prima intrebare care se poate pune atunci cînd deschidem discuția in această direcție. Literatura nu se diferențiază pe virste ci pe trepte valorice. Dar chestiunea unei receptivități psihologice departajată de virste este indiscutabilă. Copilul vede și imaginează altfel. Puterea lui de pricepere diferă de aceea a adultului, după cum și capacitatea lui de a imagina este diferită. Sunt lucruri banale acestea, dar orice discuție corectă incepe de la locuri comune. Cine a văzut desenele copiilor, (și cine n-a văzut un desen de copil ?), rămine uimit de prospețimea ochiului lor, de surprinzătorul lor ochi scenografic. Ei nu copiază realitatea, ci o descriu asa cum o ințeleg fiind foarte aproape de esența chiar a artei care nu este o transpunere mecanică a realității. Pus să deseneze ceea ce a ințeles el din fabula greierului și a furnicii un copil a desenat pe foaia intreagă o uriașă mandibulă, agresivă și undeva intr-un colț un scăueș cu o ființă reprezentată confuz, dar oricum dezavantajos. Ce-i asta, a fost intrebat ? Greierele și furnica ! Dar care e greierele și care furnica ? Furnica era uriașa mandibulă, iar greierele — insecta imprecisă și ofensată dintr-un meschin colț de foaie. Pentru copil nu conta morala fabulei, didacticismul ei ci cruzimea furnicii. Copilul aprecia sufletul boem al greierului, și respingea firea exactă și gospodăroasă a furnicii, iar ochiul său a funcționat ca un obiectiv cinematografic, mărind la dimensiunea intregului ecran elementul cel mai agresiv al exigentei furnici. E un exemplu dintre multe altele. Desenele copiilor din Vulturesti pot fi un excelent material de observație in această direcție, ca și orice expoziție de desene ale copiilor. Dar cu asta n-am inceput incă să discutăm despre literatura pentru copii. Am făcut insă o introducere necesară. Chiar dacă are a se supune condițiilor valorice firesti, literatura pentru copii trebuie să țină seama de cerințele virstei. Cu condiția să nu le exagereze.

Ce loc are de pildă fantezia in această literatură ? Mai exact ce loc ar trebui să aibă ? Unii ințeleg această literatură ca un teritoriu al invenției continue. Alții ca un spațiu in care contactul cu realitățile să primeze. Ambele tendințe sint exprimate in literatura pentru copii, dar dacă este să optăm pentru una, cea mai potrivită ni se pare a doua. Copilul are a lua contact cu realul, a fi instruit și inițiat in această direcție. Restul suplinește fantezia lui nelimitată. Nici basmele nu contrazic acest lucru. Ele cuprind un real esențializat, latura fantastică avind o funcție de simbolizare cu rol bine precizat. Dar literatura pentru copii nu se limitează doar la aceea a basmelor. Există și o literatură de acțiune pentru copii care corespunde cerințelor unei alte virste. Ceea ce atrage in **Aventurile lui Tom Sawyer** nu este numai acțiune ci și ambianța de o mare concretețe. Toate personajele sint perfect ancorate in realități, iar intimplările, peripețiile au o motivație și o bază reală. Iată ceea ce captivează in această carte celebră ca și in cea următoare dedicată lui Hucklebery Finn, unde de fapt se face un tablou al Americii de Nord a timpului cu prilejul descrierii peripețiilor unui copil năpăstuit. Aceleași trăsături captivează și in **O pinză in depărtare**, replică tirzie a modelului nord-american. Nimic mai firesc, mai realist, mai concret decit cadrul și intimplările de aici. Venind la literatura română, este cazul să spunem că o preocupare specială pentru literatura destinată copiilor nu exista, dacă exceptăm tentativele din ultimele decenii și tradiția unilaterală a basmelor culte. Dar putem da și aici un exemplu de ilustră literatură pentru copii, ieșită din pana unui mare scriitor ca Mihail Sadoveanu. In bogata lui operă există mai multe povestiri cu copii sau dedicate copiilor care au toate trăsăturile unei literaturi care poate să atragă virsta mică. Volumul **Povestiri de sărbători** conține astfel de scurte narațiuni, intre care una ca **Ionoș Năzdrăvan** merită atenția oricărei antologii a literaturii pentru cei mici. Și la Sadoveanu se poate constata atenția pe care o acordă elementului de concretețe, realului de la care se pleacă și la care se revine in aceste povestiri. Cităm aici și povestirile de Fănuș Neagu din volumul **Caii albi din orașul București**, după cum la loc de cinste se cuvin așezate cărțile pentru copii ale lui Gellu Naum, Șt. Aug. Doinaș, Ion Caraion, Nina Cassian, Marin Sorescu, Constanța Buzea, Gica Iuteș, Mircea Sântimbreanu. Ignorată in genere de critică, această literatură, cind e de bună calitate, cind iese deasupra cantității de industrie literară care se manifestă și aici, merită toată atenția criticii. Consacrarea unui colocviu de literatură acestei teme ni se pare de aceea binevenită.

Luceafărul

Desen de Mihu Vulcănescu din Expoziția de pictură grafică și ceramică deschisă in Rotonda Sălii mici a Palatului

● „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi" Evocări de Mitzura Arghezi și Vasile Netea ● Amfiteatru liric — poeți premiați la Festivalul Artei Studențești ● In lumea poeziei și artei Iberice de Teodor Balș ● Yannis Ritsos la 70 de ani.

CREION

Scoica de lemn

Cea mai recentă piesă a lui Fănuș Neagu, publicată in Biblioteca **Luceafărul** va aduce in fața spectatorilor o cuceritoare iluzie. Teatrul — se spune — oricît de veridic ar infățișa existența, tot pe scenă se consumă și nu trece de marginea ei ; dar **Scoica de lemn**, credem că are drept scenă realismul cel mai extins, un fragment al [illegible] intr-un indicibil amestec de realitate și vis. Să ne imaginăm un semiamfiteatru natural in pieptul unui promontoriu avind la stinga marea și la dreapta un [illegible] pe plajă pe care valurile [illegible] pină in pragul unei case. In spatele și-n dreapta casei se-ntind vii și livezi de piersici ; aici sosesc in fiecare inceput de august componenții unei familii [illegible], adică vin să-și reamintească, dar mai exact să viseze trei zile c-ar fi putut convieţui intr-o familie pe care soarta sau caracterul nefericit al fiecăruia au dezagregat-o. Sosirea [illegible] cuplu, sub 45 de ani și celui de-al doilea, sub 20 de ani coincide, in fiecare vară, cu apariția de sub valuri a unui vas scufundat de mult și a scufundării lui repetate sub ochii lor. Taina aceasta pare terestră. Ceremonia intilnirii n-are nimic din avatarurile stării civile, nimic religios ; eroii s-au intilnit ca frunzele de viță adunate de vint și mînate de vint, venind să fie iarăși culori vii in pomul desfrunzit al vieții loc. Cel mai laconic personaj, al cincilea in piesă, deși apare in scenă doar de citeva ori este o prezență copleșitoare prin aceea că-i amenință de fiecare dată pe ceilalți cu evacuarea din căsuța de la țărm ; gelos pe visul lor, el seamănă cu portarii imobilelor importante, care-ți pun mîna in piept oprindu-te din drumul celor mai bune intenții. Amintindu-și insă de propria-i nenorocire acest paznic de țărm se lasă cucerit de jocul chiriașilor săi, ba chiar participă la el, fotografiindu-se ca mire cu [illegible] bătrine [illegible], care se vor [illegible] ulterior cu acele poze prin satele lor.

Valuri vin la [illegible] primăvară și se [illegible] la țărm, iar după ce o vară intreagă au imbrățișat trupuri bolnave de vis, [illegible], se duc să amorțească pe fundul mării, lăsind ca alte și alte valuri să lingă plaja in orice an, [illegible] de [illegible] de oameni. Ele aduc in agitația lor chipul fantastic al unei biserici de sub pămîntul Dobrogei, al cărui pereți sint făcuți din milioane de pești [illegible] și pești fluture care se rotesc necontenit pe un [illegible] fix iar in mijlocul acestei divine construcții triunghiulare [illegible] ale cărei [illegible] de aur se ridică [illegible] [illegible] un [illegible] [illegible] o dată la cincizeci de ani.

Gheorghe Pituț

Continuare in pag. a 8-a

O carte pentru copii

Am citit o admirabilă carte pentru copii, vioaie și sugestivă, scrisă cu tandrețe și umor, cu frumoase intuiții poetice ale universului mic și cu acea poezie implicită a lucrurilor mărunte care poate delecta și impăca deopotrivă cele două virste. Este vorba de cartea lui Nicolae Neagu : **Năsoarea care ne trezește**. Pe motivul vacanței de iarnă, autorul cărții, poet fantezist și ironic, dotat cu imaginație febrilă și bun instinct al ritmului, [illegible] povestea unor zile ieșite din comun, aflate de aripa bucuriei, a jocului, a misterului și a sărbătorii.

Nicolae Neagu izbutește să sugereze mai intii de toate surpriza, așteptarea înfrigurată și incîntată totodată, scoaterea timpului din calendarul obișnuit și plasarea lui pe altă orbită, fragilă și delicată.

Dan Cristea

Continuare in pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Viața ca ordine

Am citit intr-o noapte cu ploaie și vint o carte de o rară frumusețe scrisă de la nivelul unei culturi și civilizații ca a noastră, semnată indelung de către dramaturgul și cugetătorul Paul Anghel — O clipă in China. O carte de filozofie a culturii mai degrabă decit una de călătorie, in felul cărților lui Blaga care, vorbind despre orizontul și stilul altor culturi, nu părăsește o clipă spațiul românesc in care-i ancorat ancestral. Pentru că dacă nu ai acasă-le tău nu poți ințelege mare lucru la alții iar avindu-l, ceilalți se deschid o clipă ca fulgerul să pătrundă pină la durerea scoicii zămislitoare de perlă. Dramele istorice de Paul Anghel, printre cele mai profunde care le avem, cugetările asupra istoriei noastre vechi și mai noi ii permit autorului să ne dăruiască o posibilă intilnire cu o lume in care cuptoarele de copt porțelan ard nestinse din antichitate pină astăzi. O lume care are un singur vas sacru și misterios de care nu are nici un străin voie să se atingă și acest vas este sanctuarul Patriei, a cărei ființă chinezul nu o discută iar patria aceasta

Ioan Alexandru

Continuare in pag. a 8-a

«Ce-ai cu mine, vîntule»

Între opera poetică și romane, intre pamfletul literar și gazetărie, o bună parte din proza lui Tudor Arghezi a rămas in umbră. Si desigur nu din motive estetice pentru că volume precum **„Ce-ai cu mine, vintule"** sau **„Cartea cu jucării"**, incadrabile, probabil, in genul „opere minore", sint mici bijuterii de artă, indispensabile ansamblului așa cum fațada unei catedrale gotice nu se poate lipsi de ornamentația sculpturală. In proza poetică din **„Ce-ai cu mine, vintule"** sint reluate, pe un ton mai molcom, citeva din marile teme ale liricii argheziene. Dar ceea ce s-a pierdut ca energie a expresiei și intensitate a trăirii este compensat de nuanțarea sensului și relevarea detaliului. Dacă in „Testament" verbul trebuia să fie ca biciul de foc al profetului, acum este mai ales sensibil la vocea interioară a materiei : „In fiecare lucru tăcut, auzul descifrează o șoaptă, ca intr-un clopoțel incremenit pe costumul de bal, din dulapul clovnului in vacanță. Adie piatra, cintă lemnul, șuieră huma, de o doapire interioară. Ți se pare că sint lenes : ascult. Vintul vorbește ca minia adunind in orchestră vocile pulverizate in lăuntricul firelor de viață. Un glas, nu mai tare decit al scrumului rupt, mai mic decit o furnică, mișună pe dedesubt, fără localizare. In beciul moleculei, — inchide ochii și auzi ! — rod lanțurile prizonierilor pereții și se macină o pilitură, mai nepipăită decit umbra, o umbră de umbră, ecourile unor ecouri, nuanțele unei nuanțe" (**„Simburii din miezuri"**). Fără indoială, insă, că cele două laturi ale expresiei (violența și gingășia) se intrepătrund : chiar și in acest volum nu puține sint invectivele, diatribele și apostrofele, dar parcă niciodată nu am intilnit un Arghezi atit de preocupat de a surprinde impalpabilul, infinitezimalul. Și in acest scop materia verbala este instrumentul demonstrației și al cunoașterii ; fie lanțeta fină care disecă pină la ultimele fibre un sentiment, o idee, o senzație ca in exemplul citat sau, din contră, fie dilatarea și epuizarea aceloraşi prin incercuiri succesive de metafore ca firele de mătase in jurul viermelui. Intr-un poem in proză (**„Țarina"**) ideea timpului imperceptibil-devorator este invăluită intr-o plasă de subtile senzații și determinări fiind făcută astfel **vizibilă** in sensul propriu al cuvintului : „In fiecare oră un abur de pulbere se așterne peste luciul de lac al mesei de lucru. La fiece oră o șterg, și mai inainte de-a trece primele minute, impalpabilul așternut incepe să se reimpinzească, prins intr-o pojghie nouă, ca iarna sticla ferestrei, mereu topită și mereu inghețată. L-am suflat in soare, și s-a răscolit in miriade de stele, ca și cum aș fi suflat peste firmament intr-o noapte incărcată cu puzderii de diamant. Și cind s-a stins, s-a stins ceața pulberii iarăși. Ce țarină se cerne astfel, necontenit, dacă nu a timpului, neintrerupt descompus, și nou in toată secunda, pe care o pierde din el, fără să simtă ca un fulg de umbră ?".

Cu aceeași tehnică și răbdare a urzelii este folosită imprecația și invectiva care nu mai au viață și forță de șoc proprii mergind spre fantastic și grotesc (**„Tableta din Țara de Kutty"**), ci devin argumente intr-o demonstrație cu morală (**„Un cintec"**).

Un motiv des intilnit in poetica argheziană, **arta meșteșugului**, este reluat din alt unghi, amplificat și tratat cu alte mijloace, transformat intr-o meditație asupra **artei scrisului**. Diferența nu este numai de terminologie, ci și de concepție. Scrisul este un proces viu (creator, carte, cititor) iar „arta" sa inseamnă și meserie, facere, construcție materială și spirituală. O serie de „tablete" ii sint dedicate. **„Fata de demult"** (prelucrare a motivului oriental al Șeherezadei care iși salvează viața povestind sultanului in fiecare noapte un basm) este o metaforă a creatorului pentru care scrisul este rațiunea sa de a fi : „Fata povestise Impăratului ei timp de o mie și una de nopți, impreunind năsăreala gindului și a basmului cu lumea, punind cintecul să vieţuiască și să zburde ca omul ascunzind pe oamenii de pe potecă prin-[illegible] [illegible] Scriitorul are timpul mai [illegible], — pentru că și Impăratul lui e mai mare, — și el va povesti, ca și Fata cenușie, de la care a invățat amărăciunea dulce a sufletului, tulburat de scurgerea intr-insul a piraielor lumii din intunericul timp de cincizeci de mii de zile și nopți...". In același timp, este o parabolă a ințelepciunii și frumosului (**opera**) care supune și imblinzește brutalitatea și forța conducătorului-stăpin. In fața puterii miraculoase a cuvintului scris, autorul se simte un veșnic incepător, plin de sfială ; inaintea foii albe, ca in așteptarea cuminecăturii. A serie inseamnă pentru Arghezi a oficia, a sacraliza, a se impărtăși din marea taină a genezei : „La inceput era Cuvintul, și Cuvintul a rămas de atunci mereu la inceput. Nu simți tu, intr-adevăr, cărturarule, că sint noi in fiecare zi cuvintele tale și că de cite ori iei pana, ca să le dai in viileag, e o cazna ca la facerea lumii, și in fiecare zi o inviere din morți ?". (**„Hirtia"**).

In altă parte (**„Culegătorul de semne"**) este omagiat tipograful in ipostaza de homo faber, cel care face cartea, și ii dă viață materială. Ca in legendele bogomilice, scriitorul este cel ce suflă [illegible] să [illegible] trup : „Tu, din [illegible] noastre dumicate cu virful penei și așezate unele-cu-altele și amestecate, ai făcut cărți și biblioteci, incet, incet, secundă după secundă, cinci este de ani, dragul meu ucenic, care, fără să știi, ca și noi te-ai aflat, pe cind cintai și fluierai, că schimbai fețele vieții, cu o firimitură de cositor și cu un praf presărat in tiparnița de antimoniu". Dacă ne gindim că și intr-un poem in proză ca **Semănătorul de scintei** este reiterat motivul sacrificiului necesar edificării operei, se poate afirma că marea temă (binențeles nu singura) a volumului **„Ce-ai cu mine, vintule"** este creația, modul prin care Arghezi are orgoliul de a se substitui demiurgului.

In **Cartea cu jucării** fruntea se descrețește, ochiul melancolic se luminează. In aparență avem de-a face cu o galerie de scene mișcate in maniera primelor imagini ale fraților Lumière, avind drept protagoniști pe Baruțu și Mițura și in plan secund pe Tătuțu și Măicuța. Se perindă prin fața ochiului incintat lumea feerică a copilăriei cu micile drame și marile ei bucurii dar infățișată și regizată de o conștiință matură, de un

Paul Dugneanu

Continuare in pag. a 9-a

inedit

Tudor Arghezi

E frig !

Cade alba ei funinge,
Ninge, de o lună ninge.
Prin zăpadă ori omăt
Te dă vintul indărăt.

Zi-i omăt ori zi-i zăpadă
Cresc nămeții ei grămadă.
Maică-ta nu te mai scoală
Să te duci pe ger la școală
Să-ți inghețe zece deşte
In minuși, Doamne ferește —
Și să degeri, așa dar,
Pentru un abecetar
Și pentru o petică
De niște-aritmetică.

Ți-aș da și eu o povață
Care-n școală nu se-nvață
Dă-mi-te mai des pe gheață.
Mai scrintește-ți cite-o mînă
Și-un picior pe săptămînă.

Vezi că simbetele nu se
Duce nimeni cu o tuse,
Iar duminica-n sfirșit
Scoală-te inzdrăvenit.
Lunea cind iți tragi ciorapul
Ia durerile de-a capul.

Cea mai bună-nvățătură
Lingă vatră, la căldură,
Potrivită pe nevoi
O dă dascălul pisoi.

1948

CONTROVERSE

Mihail Sadoveanu într-o nouă interpretare

II

Conchizind cu privire la teza de bază a cărții lui Paleologu, ea se poate rezuma astfel : Sadoveanu, autor „necerebral", a devenit, după „inițierea" salvatoare, „cel mai intelectual scriitor român după Eminescu", incepind să dea la iveală seria capodoperelor. In ce ne privește, admițind ca posibila „intelectualizarea" scrisului său după „inițiere", ne vine greu să credem că noul „Drum spre Damasc" l-a investit și cu geniul, necesar in producerea capodoperelor. Reflexele noastre, sau poate prejudecățile, se dovedesc rebele in raport cu o atare asertiune.

Dar să continuăm cu seria celor ce parcurg labirintul, infernul, cei ce reinvie, se inițiază. Să ne oprim la Gheorghiță, care coboară, dirijat de Vitoria, „in infern", ca și Kesarion Breb (infernul aici e Bizanțul), ca și Culi Ursake care coboară in „infernul sufletului său", după par-

Pompiliu Marcea

Continuare in pag. a 9-a

INSTANTANEE

Exercițiul inteligenței

Clubul de epigramiști „Cincinat Pavelescu" și-a sărbătorit deunăzi zece ani de existență, tot atiția de luptă și de succese. In sala Dalles, un public numeros a aplaudat lecturile unui mare număr de membri, spiritual prezentați de neobositul președinte al clubului, Mircea Trifu. Mulți participanți cunoșteau activitatea acestuia și a principalului său colaborator, alt om de duh, Alexandru Clenciu, care agrementa la Televiziune „enigmele" propuse epigramatic, prin crochiurile făcute la tablă, inaintea unor concurenți, dispuși să infrunte un examen de inteligență și spirit de observație.

Ce alt exercițiu al inteligenței mai dificil decit epigrama ? Nu orice versificator ce se crede poet este capabil să ia in șfichi o meteahnă omenească, prin trăsătura de spirit a versului final, poanta ! Acestui catren i se cere limpezime și neprevăzut, prin vehicularea fie a unui joc de cuvinte inedit, fie prin aceea a unei sentințe. Este ceea ce realizează strălucit noua antologie a cenaclului, apărută la citeva zile post-festum :

Șerban Cioculescu

Continuare in pag. a 8-a

literatura pentru copii

cronica literară

ION CARAION: «Lucrurile de dimineaţă»

Nimic în aparenţă mai departe de fragilitatea literaturii pentru copii decît poezia lui Ion Caraion. Poetul care a debutat într-un moment în care poeticul era negat, preocupat de aspectele terifiante ale vieţii, minuitor al unui sarcasm tăios a scris totuşi cărţi pentru copii găsind drumul de acces către fiinţa secretă a acestora. Intră poate aici în joc şi contactul iniţial al generaţiei lui Ion Caraion cu mişcarea suprarealistă în care libertatea asociativă, gratuitatea programatică a acţiunii poetice şi-a avut rolul său structurator. Fapt este că Ion Caraion este în **Lucrurile de dimineaţă** autorul unei încîntătoare cărţi dedicate copiilor.

Aceste cărţi au mai toate un anume program de iniţiere propunîndu-şi fiecare în parte să familiarizeze cu datele realului pe copii, să-i instruiască pe cît se poate pe nesimţite, pe căi atractive. Ion Caraion pune în slujba acestui scop experienţa unei arte poetice de extraordinară virtuozitate în minuirea cuvîntului, o capacitate imagistică neobişnuită, un deosebit simţ al concretului. Sînt de altfel trăsături pe care le întîlnim în oricare alt volum de versuri semnate de Ion Caraion, faţă de care **Lucrurile de dimineaţă** nu reprezintă o concesie de moment făcută vîrstelor infantile ci veriga unui lanţ neîntrerupt. Cu alte cuvinte nu scoatem această carte din şirul cărţilor care pot caracteriza poezia lui Ion Caraion ci dimpotrivă. Ea ilustrează din plin formula acestei poezii, poate oferi mostre reprezentative de exerciţiu poetic superior, propriu demersului său liric, pagini de autentică poezie.

Poetul se simte bine în lumea jocurilor de cuvinte, a cascadelor de imagini şi multe din poeziile volumului surprind mai ales prin asociaţia imagistică, prin disponibilitatea verbală. Intîi şi-ntîi începe arghezian cu intenţia de a oferi o imagine a începutului lumii nu fără o notă deliberată de prozaism: „Printre mese bătea vîntul, / La-nceput a fost cuvîntul ? // Aş !... Intîi şi intîi, sub sfere, / era doar şi doar tăcere. // Era doar şi doar un glod. / Şi-a fost piclă peste tot. // Pe figură şi în gură. / Înăuntru şi-n natură. // Din ce clei, din ce mii moale, / Răsări o lună-agale". După care discursul declanşează o suită de imagini care curg neaşteptat fără sugestia unei idei organizatoare : „O lumină sta pe-un nor / Şi zicea că e amor ! //... Un gîndac sfîrîia-ntr-o ceaşcă / Şi zicea că e caleaşcă. / O găină sta pe-o mînă / Şi zicea că-i mandolină. // Un pesmet sta pe bufet / Şi a zis că-i robinet."

Aparent, mai ales a doua parte este pe înţelesul copiilor, li se adresează nemijlocit, prima avînd un mesaj mai grav, mai greu perceptibil la vîrstele mici. Dar capacitatea de incitaţie a acestei poezii nu merge neapărat în ordinea raţiunii. Ea are rostul de a sugera misterul, mirarea, de a descoperi aspectele inedite ale universului pregătind pe cale intuitivă pe cititor pentru taina universului. În alte poezii (**Şeherezada mişcării**) versurile curg torenţial încercînd să sugereze chiar deplasarea materiei, a încrucişării de forţe în spaţiu : „s-a tras la vele / la macazuri, / se-nvîrtea la manivele / erau cazuri / de nave / prin aer / bolnave / de vaier. / ori de capace / opace, / ori, de matriţe / aetrite, / ori de forme / enorme, — / tumba-n cale / metalice / namila pale / de straturi de gale / tercicognale / gigant calapod / şi tipar — / şi tocmai / cîte-alaiuri de cai / la pasarele, pe pod, / pe magistrale astrale, / la orice frontieră / o eră, o eră". Chiar dacă nu prezintă garanţia celui mai fecund contact cu inteligenţa şi imaginaţia copilului, fiind vorba de reprezentări pentru care mintea lui nu e îndeajuns pregătită, versurile citate se înscriu în sfera poeziei autentice şi nu a producţiei pasagere. În acest punct este bine să numim dificultatea comentării literaturii pentru copii, care pe lîngă judecata strict valorică o presupune şi pe aceea a adecvării la psihologia infantilă. Dar această a doua cheie se află în posesia copiilor care nu fac critică literară şi se pasionează adesea de texte pe care criticii literari le dispreţuiesc. Simplu ar fi să vorbim despre această carte doar ca despre una din cărţile de poezie ale lui Ion Caraion şi s-o aliniem altora, ori să-i căutăm locul în ierarhia coloratelor volume ale poetului. Dar demersul departajărilor ne conduce către depistarea unui specific al literaturii pentru copii ceea ce ne poate conduce din păcate şi în zona aproximaţiilor. Cu acest risc mergem mai departe.

O maleabilitate vizibilă faţă de ideea de literatură pentru copii dovedeşte chiar Ion Caraion încercînd să fie explicativ, didactic în versuri memorabile : „Cum n-ar fi fîntîna fără găleată / Cum n-ar fi băiatul fără faţă / Nici curat curatul fără pată / Cum n-ar fi progresul fără roată / Aeru-i o pagoză ciudată / Fără care — [illegible] / Din plămada ţării milenare — [illegible]". (**Un fel de diamant**). Este o poezie a definiţiilor în care poetul se complace cu o mare dexteritate a verbului şi imaginii, un joc poetic graţios şi imprevizibil : „Aeru-i o rochie de groază / Oglindă veselă de frunze. / O cămaşă-a purpurii ascunse. / Aeru-i o lume fără oase, / Ce-ntăreşte liniştii scheletul — / Sînii, aclamaţia, secretul / Muzica intrată-n stei şi-n stofă / Controversa dintr-o catastrofă". Citatele pot umple pagina, dar ne oprim aici cu ilustrarea acestei poezii de definiţii, care ţine să fixeze printr-o avalanşă de metafore insolite fiinţa nevăzută a aerului. Desigur nu lipsesc atrăgătoarele exerciţii de iniţiere în alfabet în expunerea cărora pune nu numai inventivitate, ci şi graţie. „Talpă de picior / Calcă pe nor" este litera L. Dintr-o scară-n felul e / Şi rămîi doar c-un fuştel [illegible] către litera H şi aşa mai departe.

Surprinzător pentru un poet de mare sarcasm ca Ion Caraion este să descoperim poezia unor calme atmosfere de interior, de nuanţă idilică : „Ia le-aşează, ia pofteşte / De la noi să-nfrupţi ceva : / Om [illegible] / Cu ce-a fi, [illegible] / Uite [illegible] / dispare [illegible] sete. / Uite [illegible] / soarbe-le pe [illegible] / Dă-ntristarea [illegible] la noi ! [illegible] cete. [illegible] / Lerui-ler, [illegible] / Şi planete [illegible]" (**Oberomi mici**).

Nu lipseşte nici evocarea unui trecut legendar dar pe linia [illegible] mintelor [illegible] despre care vorbea Arghezi [illegible] mari sau [illegible]. Tipare este poezia [illegible] elevat, emancipată de poncifele curente. [illegible] „Ascult la [illegible] / Sub care [illegible] / Tu ştii [illegible] / Fîntîna mea [illegible] / Privind [illegible] / Enigma [illegible] [illegible]

Scriind pentru cei mici, Ion Caraion nu face concesii artistice.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

Lumea poveştilor

● Naraţiune introductivă, cu rol de cadru, din volumul **Lumea poveştilor** de Ion Vlasiu traduce metaforic drumul autorului, acela rememorat în ciclul său autobiografic („Am plecat din sat", „Drum spre oameni", „O singură iubire"), spre teritoriul privilegiat al expresiei artistice, spaţiu al transfigurării şi al împlinirii aspiraţiei morale şi estetice. Ion Vlasiu şi-a evocat copilăria într-un mod care atestă permanenţa acestei dimensiuni în conştiinţa sa. Poveştile reprezintă o întoarcere spre lumea receptivă şi dornică de fabulos a copilului dintotdeauna, dar o întoarcere cu reminiscenţele adultului incapabil să-şi ignore experienţele şi gravitatea. Ion Vlasiu nu se „copilăreşte" nici chiar atunci cînd inserează în textul poveştii nenumăratele sale „cîntecele" naive despre broscuţa Oac sau Motănaşul şchiop. Pentru el accesul în lumea poveştilor nu înseamnă înseninare totală. Scriitorul rămîne în primul rînd naratorul adult prins numai rareori în fluxul jocului pînă la a uita de sine. Fabulosul, în mod firesc condiţie a poveştii, este redus la mici intervenţii miraculoase săvîrşite de animale binevoitoare, ca cerbul din povestea **Puiul de veveriţă** sau sticleţele din istorioara **Norocul**. Fiind poveşti şi nu basme, naraţiunile lui Ion Vlasiu se desfăşoară într-un spaţiu restrîns, cu excepţia poveştii introductive. O pădure, un lac, o căsuţă, o curte sau o grădină reprezintă universul în care se mişcă personajele, de obicei mici animale aflate în tradiţional conflict cu altele mai mari pe care le păcălesc prin isteţime (**Zăbăluţă**, **Uac-Uac**, **Motănaşul**). Nu atît conflictul, previzibil determină farmecul poveştii, cît „personalitatea" măruntelor vieţuitoare, păsări, insecte, veveriţe, broscuţe, ajutîndu-se între ele împotriva răpitoarelor pentru a le pedepsi sau cel puţin moraliza cum se cuvine. O anume structură moralizatoare îl determină pe scriitor să transforme poveşti ca **Revelionul veveriţei**, **Ţăranul şi lupu** sau **Cocoşul prietenos** în veritabile fabule în proză, cu morală implicită, cu semnificaţii pentru adulţi, receptarea micului cititor urmînd să rămînă captivată de naraţiunea în sine.

Gravitatea şi chiar o anume tristeţe face ca nu toate poveştile lui Ion Vlasiu să aibă doritul final fericit, prin rezolvarea situaţiei critice ca în **Norocul**, **Corbul înţelept**, **Motănaşul şchiop**, **Lăcrămioarele**, poveste fără desfăşurare narativă curentă, este chiar o istorioară poetică, tristă, ca şi, într-un fel, **Ţăranul şi lupul**.

Uneori scriitorul reuşeşte să se lase prins de jocul simulat şi să-şi redobîndească starea de graţie a naivităţii pierdute, înveselindu-se împreună cu vrăbiile care au păcălit pisica sau cu broscuţele cîntăreţe.

Fireşte, ochiul copilului nu va percepe aluzia adresată adulţilor în bună parte dintre poveşti, sensul parafrazei din **Trei iezi şi lupul**, variantă înveselită dar şi oarecum sadică a **Caprei cu trei iezi**, sau ironia conţinută în **Revelionul veveriţei**, ca să nu mai vorbim de compromisul fatal al **Cocoşului prietenos**.

Dar este firesc ca scriitorul să nu se poată reintegra spaţiului mental al copilăriei, oricît de aproape i-ar fi aceasta în memorie. Nici un autor de literatură pentru copii nu mai poate regăsi intactă pentru sine acea ideală „lume a poveştilor". O poate recrea însă pentru imaginaţia naivă şi încrezătoare a cititorului ideal care este copilul, neaşteptînd decît să fie încîntat, decît să i se deschidă priveliştea miraculosului, acceptat cu uimită bucurie. Ingenuitatea pierdută a scriitorului se transferă în poveste pentru a fermeca ingenuitatea autentică a micului cititor. Într-o curte de păsări sau într-un palat de cleştar fabulosul are pentru copil aceeaşi fascinaţie, el freamătă deopotrivă pentru victoria lui Făt-Frumos şi pentru stratagema naivă a broscuţei Oac. Poveştile lui Ion Vlasiu atrag deci în primul rînd pentru că fac apel la afecţiunea copilului pentru animalele neajutorate, chemîndu-i sensibilitatea să vibreze pentru bătrîneţi însinguraţi şi pentru greierii surprinşi de iarnă. A spune poveşti înseamnă „să te gîndeşti frumos, să visezi frumos, să-ţi faci speranţe frumoase". Înseamnă accesul indirect la lumea fanteziei neconstrînse de nici o prejudecată, deschisă cu generozitate pentru acel cititor total disponibil şi receptiv care este copilul.

Sultana Craia

*) Ion Vlasiu : „Lumea poveştilor", Editura „Ion Creangă", 1978.

Elogiu „stîngăciei"

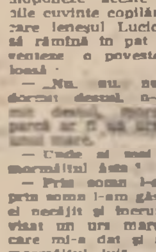

● Admirabilă şi de tot insolită este „Şi acasă şi pe stradă" de Dan Bihoreanu *) : fină, ludică, ingenioasă, o carte totală, cu poezii şi proze, precum şi ilustraţii făcute de autor.

Însă nu scopul educativ este izbitor, el există neîndoios şi constituie linia morală a volumului. Trei eroi de fantezie, Archibald Ursuleţu, Romulus Elefănţelul şi Luciu Purceluşu trăiesc uman, se îmbracă în „costumaşe de sărbătoare", se scoală dimineaţa mai iute sau mai încet, intră în grădiniţă, se joacă în chip simpatic, descoperă, în sfîrşit, o lume întreagă. Prin mijlocirea lor, Dan Bihoreanu [illegible] „ad usum Delphini" şi un cod al politeţii infantile (pentru adulţi, ni se pare, autorul a mai scris [illegible]).

Prin urmare, „**Şi acasă şi pe stradă**" este un [illegible]

[illegible]

[illegible] tot. Îi deschide numai puţin — puţin. Se uită un pic printre două gene din colţ. Pe urmă îl închide la loc, se întoarce cu faţa la perete şi adoarme iar".

Nu se poate să nu te emoţioneze aceste admirabile cuvinte copilăreşti prin care leneşul Luciu vrea să rămînă în pat şi să inventeze o poveste fabuloasă :

— „Nu, nu, nu ! N-am dormit destul, n-am dormit deloc, [illegible]

— Unde ai mai găsit şi mormăitul ăsta ?

— Prin somn l-am găsit, prin somn l-am găsit, spune el necăjit şi încruntat. Am visat un urs mare şi bun care mi-a dat şi mie din mormăitul lui".

Privirea fără dimensiuni precise, tipic infantilă, găseşte în Dan Bihoreanu un minunat interpret. O laudă e „cam urîtă", ziua „ar fi început destul de frumos", altul minte „chiar atît de mult", unul e „foarte caraghios". Din precizie şi volum, totul se preface în exces şi relativ. Un ochi copilăresc, ludic, priveşte această lume fabuloasă, nătîngă, poetică.

Din această viziune, creată iscusit, se formează povestea, fără greş, cu tonul acela de revelaţie diurnă care stă în inima poeziei.

Adăugaţi o mînă de desenator excelent : un purcel cu pantalonaşi albaştri de in şi în ciorapi vărgaţi, un măgar cu dinţi asimetrici, limbă roz, pantaloni vişinii şi raglan de piele, parizian, ursuleţul prostuţ cu pulover bej şi cămaşă în carouri, speriat, cu ochii galbeni, de copil surprins cu mustăţi de dulceaţă, un pisoi cu aspect de derbedeu simpatic (blue-jeans, opincuţe, centură lată, călărind o minge).

Hotărît lucru, Dan Bihoreanu e un autor în afara comunului, un ingenios desenator, cu o imaginaţie ludică admirabilă. El ne-a dat aceşti [illegible] sublimi nătîngi, cu figuri convenţional animaliere şi care n-ar putea lipsi din viaţa noastră căci fără ei lumea ar avea o proporţie mai mică de puritate.

Artur Silvestri

*) Dan Bihoreanu : „Şi acasă şi pe stradă". Editura „Ion Creangă", 1978.

Un jar blînd şi generos

[illegible] — **Jarul din palmă**.

[illegible]

Jarul din palmă se [illegible]

[illegible] calităţi care conferă cărţii autenticitate şi caracterul de deplin acces la sensibilitatea celor cărora li se adresează cu precădere — tinerii.

Autorul ocoleşte de această dată cazurile de extremă psihologică (deşi unele din cele mai bune pagini din **Declaraţie de dragoste** erau ocazionate de sinuciderea unei fete de 18 ani), ferindu-se de abordarea frontală a unor psihologii complexate ; cazul lui Andrei din **Florile gîndului tău** este o excepţie, nici aceasta, însă, îndeajuns speculată. Monturile epice sînt echilibrate şi deliberat simple, pentru ca mesajul să fie cît mai penetrant. Pe de altă parte, şi vîrsta elevilor de aici (în majoritate copii) limitează aria introspectivă. Credem însă că, dacă natura afectivă a scenelor de aici se va conjuga cu problematica schiţată în **Scrisori de acreditare** şi **Declaraţie de dragoste** şi dacă atenţia autorului se va deplasa mai hotărît către spaţiile interioare ezitante şi tensionate ale tinerilor în pragul maturităţii, alegînd calea prozei de analiză şi de amploare epică, — vom avea în Gheorghe Sovu un romancier foarte înzestrat în abordarea registrelor spiritual-sentimentale ale tinerei generaţii. Tip de autor de care literatura noastră a avut şi are o acută nevoie.

Dan C. Mihăilescu

*) Gheorghe Sovu : „Jarul din palmă".

compendiu

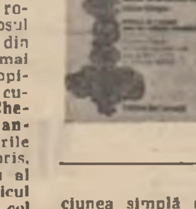

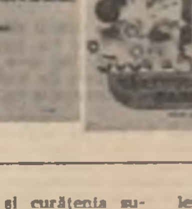

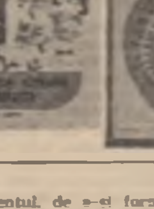

Maurice Carême : „Cheiţa fermecată"

Ediţie bilingvă. Editura Ion Creangă, 1979

● Poet belgian (1899—1978) ales, în 1972, „prinţ întru poezie" de cititorii din numeroase ţări, Maurice Carême a primit, în 1976, alături de scriitorul român Al. Mitru, prestigiosul „Premio Europeo", decernat din patru în patru ani celor mai frumoase creaţii închinate copiilor şi tinerilor. Poemele cuprinse în volumul bilingv **Cheiţa fermecată (La clef enchantée)** îşi păstrează, în traducerile lui Aurel Tita şi Tudor Opriş, prospeţimea, în acest „geniu al naivităţii" socotit de criticul Maurice Nicoulin, atributul cel mai de preţ al cărţilor semnate de Maurice Carême. Poemele, din care multe sînt inedite, grupate de redacţia română în mai multe cicluri, sînt însoţite de un emoţionant cuvînt înainte scris de autorul lor, special pentru copiii din România. Din el aflăm misterul şi semnificaţia cheiţei fermecate care se află în adîncul fiinţei noastre şi cu ajutorul căreia putem deschide porţile visului, ale inimii, ale fericirii. Citind versurile lui Maurice Carême, nu poţi să nu încuviinţezi judecata lui Gaëtan Picon care vedea în acest trubadur al copilăriei „poetul de care au azi nevoie toţi copiii, adolescenţii şi tinerii lumii, pentru a deveni mai simţitori şi mai înţelepţi." **Cheiţa fermecată** are drept ilustraţii desenele de o mare forţă expresivă ale unor copii din România. Ele răsfrîng şi potenţează gingăşia şi candoarea versurilor, înţelepciunea simplă şi curăţenia sufletească. E remarcabilă autenticitatea trăirii şi lipsa de artificiu a imaginaţiei naive cu care este surprinsă şi lăsată să viseze în voie lumea plantelor, păsărilor şi animalelor. Nici o stridenţă de nici un fel, nici o urmă de didacticism greoi, nici o notă falsă în această carte, ce marchează un eveniment editorial memorabil şi care nu poate lipsi din biblioteca unei copilării fericite.

Stela Creţu, Viniciu Gafiţa : „Cărticica celor harnici"

Editura Junimea, 1979

● Din întîlnirea desenelor semnate de Stela Creţu şi-a versurilor scrise de Viniciu Gafiţa s-a născut **Cărticica celor harnici**, care oferă celor mici mai multe prilejuri de a-şi exersa iscusinţa, îndemînarea şi talentul de a-şi forma [illegible] cui. Mai [illegible] viaţa de zi cu zi [illegible] autentică prin [illegible] propuse [illegible] fi colorate. [illegible] (**Florile**), [illegible] construirea unei [illegible] trenurile dintr-o [illegible] (**Sîrmicle**), transformarea [illegible] apei albastre în electricitate (**Electricitatea**), un crîmpei de viaţă bucolică (**Laptele**), trecerea în revistă a celor ce-au dat viaţă unei rochiţe (**Rochiţa**) şi a obiectelor ce se fac din copacii tăiaţi dintr-o pădure (**Lemnul**), istoria despre cum sădeşti un măr (**Merele**), peisajul industrial (**Chimia**), şi primenul celor ce tipăresc cărţi pentru copii (**Cartea**) sînt surprinse în scurte poeme sugestive, pline de mişcare. Lecţia de hărnicie, de morală muncii, [illegible] Viniciu Gafiţa se desfăşoară, firesc, cu simplitate şi [illegible] într-un limbaj propriu [illegible] cărora li se adresează.

„Gînduri de copil"

Editura Ion Creangă, 1979 — volum alcătuit în redacţie de Mihai Cazimir

● O iniţiativă frumoasă, [illegible] [illegible] Gînduri de copii în care sînt reunite poeme şi proze, scrise de elevi din toată ţara. [illegible] Celui mai [illegible] al ţării, Timp [illegible], Sîntem România, Sînt pionier, Cercetare, Sîntem aici stăpîni [illegible], Lucruri dragi, Pentru pace, Noi am jurat [illegible] virtuală [illegible] [illegible] din Arad în Spiridoşul.

[illegible] desenele lui [illegible] Margareta [illegible], Aurica Ciocodău, [illegible] Simiona Piscu, Mihail A-[illegible], Lucia Scripcinkme, Cornelia Lob, Irimie Becu, Maria Ioncoban, Gabriela Hoştar, Liliana Codău, Geza Bona, Camelia Balea, Olga Fiko [illegible] mare prospeţime acestor gînduri de copil, sînt [illegible] mărturisiri de credinţă.

Doina Uricariu

O carte pentru copii

Urmare din pag. 1

Vacanţa este ceva care nu poate fi definit, ceva greu de precizat, de cuprins, de descris; ea mai întîi se presimte, ca o schimbare în atmosferă, ca un alt aer, ca un lucru inefabil: „Intîi şi întîi o vacanţă se anunţă, se apropie, aşa cam la un kilometru de zile; nu se zăreşte, dar se presimte, cum se presimte primăvara-n cocori şi zambile. Pe urmă, mai face un număr de paşi şi se ştie: încă nu e, dar o să fie! Noi înţelegem aceasta din nori, din nopţile mai lungi, mai încete şi din cărţi şi caiete. Norii caută pe cer stele de bumbac şi de vată şi ne promit c-au să ningă. În fond, trebuie să se întîmple odată şi-odată!".

Ştiinţa poetului este de a ne da sentimentul transformării noţiunilor abstracte în elemente concrete, de o palpabilă materialitate. Dacă vacanţa înseamnă instaurarea altui anotimp, instaurare insidioasă, „furişată" în ordinea lucrurilor, metamorfoza acestora, în schimb, se face imediat remarcată. Raporturile dintre obiecte se schimbă, pentru că „cineva a turnat, în tăcere, miere în ceasul deşteptător, cu goarne şi surle, să nu mai strige, să nu mai urle".

După binecunoscuta metodă argheziană, timpul se dilată şi capătă atribute „gustoase" : orele devin ore „cu marţipan şi fistic", copilărindu-se, într-un cuvînt. Pentru norii care trec fără să-şi deserte aşteptata zăpadă, autorul găseşte o nimerită comparaţie ironică: „S-a mai anunţat, pe urmă, o turmă de nori foarte, foarte promităţori, ca un fel de mărfar cu o sută de vagoane rezemate în tampoane dar, după cum ni s-a spus, acolo sus, cu alte cuvinte în gară, unde trenurile vin şi cară, nu se mai aduce zăpada decît cu braţul, ori cu grămada şi doar la distanţe lungi se mai dau desagi şi pungi.

Se întîmplă exact ca într-un joc cu locomotive şi vagoane, din care nimeni nu coboară pe peroane".

Definiţia inocentă, care naşte un absurd credibil, intră şi ea în regula jocului, iar Nicolae Neagu uzează de procedeu în chip convingător şi tandru: „Muntele e, mai întîi, ceva înalt şi sus de tot, sus, pe care — dacă nu vi s-a mai spus, vă spunem noi, să se audă, să se vadă — creşte zăpadă. Zăpada cea mare, bineînţeles, fiindcă ea mai creşte şi la şes, dar acolo, să nu vă mire, ea e mult mai subţire şi mult mai puţin rece şi tot acolo stă ce stă şi lasă locul griului şi ierbii. Muntele e apoi grădina — sau vizuina — în care trăiesc, ca fraţii, ori ca surorile, urşii, vulturii, cerbii şi caprele negre, mai ales ele, care se căţără ca pe trepte, ca pe schele. Muntele mai e livada cu pomi de iarnă".

Bineînţeles că apar şi personajele tradiţionale ale poveştilor pentru copii, bunicul şi bunica, personaje prin care se strecoară în cartea lui Nicolae Neagu şi morala necesară unor astfel de cărţi, fără, însă, nimic didacticist şi pedant. O frumoasă folosire a miniaturalului, întovărăşit mereu de umor, o oferă clipa consacrată a rostirii poveştii : „Cînd povesteşte bunica, nepoţii se fac atitica, adică mici, foarte mici, ca nişte case de furnici şi ascultă fără să zică peşte sau pis, cum alţii, poate, vor mai fi zis cînd le povestea lor bunica". În cadrul dat, Nicolae Neagu rămîne mai ales un fin poet al graţiosului: «„Sorcova vesela"... frendona cineva, ieri-dimineaţă, lîngă timola bunicii ca o ceaţă, ca un fum alb şi dulce, în care ai fi zis stau să se culce berze de şosete, cu ariol de lapte şi fluturi albaştri de miere, pentru clipele ei de de amintiri şi tăcere".»

Cu astfel de gingăşii, dar şi cu umor şi fantezie, **Ninsoarea care ne trebuie** este o carte delectabilă, reuşind sugestia unui pur anotimp al copilăriei.

REVISTA REVISTELOR

● ETHNOLOGICA. 1978. Apărută sub egida Comisiei de Etnologie a Asociaţiei de istorie a instituţiilor şi a dreptului din România, publicaţia face loc în sumarul ei şi unor studii ce se circumscriu domeniului larg al istoriei culturii, cu specială aplecare asupra fenomenului daco-get şi daco-roman originar : L'ordalie ou le jugement de dieu chez les Roumains, par Valentin Al. Georgescu ; SUR LA QUÊTE D'ORPHÉE, par Rodica Ciocan-Ivănescu : AROUND AN ANTHROPOPOETRY OF MIHAI EMINESCU'S CREATION, by Gheorghe Anca : FOLKLORIC IMPLICATIONS OF "ZALMOXIS" CAVE MYTH, by Paul Tutungiu : FROM EXOTIC TO HEROIC, by Paul Drogeanu : DE LA PHILOSOPHIE DES GETO-DACES, par Vasile Vetişanu : VILLAGE COMMUNITY IN ANCIENT DACIA, by Aneta Spiridon : THE SPIRITUALITY OF THE AUTOCHTHONOUS POPULATION IN DACIA IN THE 4th—13th CENTURIES, by Lucian Stanciu : ETHNOGENESIS IN THE LIGHT OF FOLK MYTHOLOGY, by Romulus Vulcănescu. De un interes ştiinţific incontestabil sînt, desigur, şi temele abordate în studiile ; URBAN ETHNOLOGY ● THEORETICAL PRELIMINARIES, by Paul Simionescu : A NEW GENERATIVE APPROACH TO FAIRY-TALES, by Solomon Marcus ; ETHNO-LINGUISTICS AND „LINGOUETNOLOGY", by Zamfira Mihail : LES ZONES ET LES FOYERS ETHNOCULTURES, par Nicolae Dunăre. Sumarul publicaţiei este completat de textele apărute în cadrul rubricilor de comentarii şi informaţii, extrem de utile pentru toţi acei interesaţi de acuta problematică a publicaţiei **Ethnologica**, a cărei direcţie este asigurată de profesorul Romulus Vulcănescu.

● **Prezenţa scriitorilor în „Viaţa militară"**. Lăudabilă iniţiativa colectivului redacţional al acestei publicaţii de a face în paginile ei unui mare şi divers eşantion de texte semnate de scriitori. Poezii semnează Teofil Bălaj, Radu Felecan, Traian Reu, Adrian Mierluşcă, Teohar Mihadaş şi Nicolae Dumbravă. Însemnări, note, reportaje, mărturisiri semnează D. R. Popescu, Marin Sorescu, Gh. Tomozei, Titus Vîjeu, Nicolae Mărgeanu, Ion Ţugui, Petru Romoşan, Mircea Iorgulescu, Iulian Neacşu, Ion Aramă ş.a. Interviul cu Laurenţiu Fulga apărut sub un titlu emblematic („**Armatei îi datorez legămîntul ce l-am respectat faţă de tatăl meu, faţă de tatăl tatălui meu, faţă de ceilalţi înaintaşi ai lor**") conţine mărturii de patetică vibraţie civic patriotică : „Pe de o parte, oricît m-aş fi distanţat în timp faţă de eveniment, memoria mea nu s-ar fi eliberat de încărcătura acestei materii decît prin transfigurarea ei într-o lucrare literară. Pe de altă parte, apoi, trebuie să aflaţi că încă de pe front mă angajasem faţă de mine însumi, faţă de miile şi miile de soldaţi şi ofiţeri căzuţi pe cîmpul de luptă, să nu las pradă uitării şi neantizării exemplarele lor fapte de arme, conştiinţa lor neşovăitoare că, acceptînd jertfa supremă, ajută şi ei la făurirea noului destin al României".

Cronicar

«POEZIA PATRIOTICĂ SE FACE CU TRUDĂ ȘI MĂIESTRIE, CU CONȘTIINȚA UNEI AFIȘĂRI ÎN TIMP, IAR NU ÎN IMEDIAT»

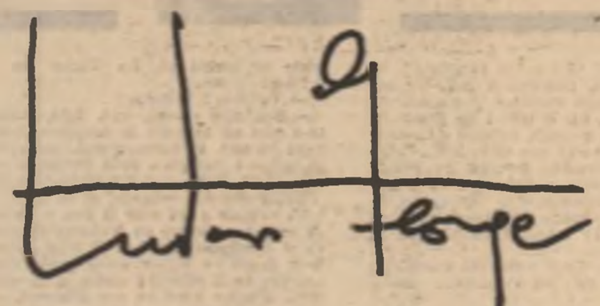

biografia cărților noastre

Note biobibliografice ● născut la 2 ianuarie [illegible] în Ulmeni-Ilfov ● *studii juridice la București* ● Debutează în [illegible] cu volumul Legenda cerbului ● *urmat de* Veverița de foc ([illegible]) ● [illegible] ● Capacul deschis [illegible] ● Balade singaporene (1970) ● Țara migrenelor ([illegible]) ● Sonetele [illegible] ([illegible]) ● Armura de sudoare (1972) ● [illegible] cu măști ([illegible]) ● [illegible] ● Parfumul timpului *(1975)* ● Sub semnul lui Hercule ([illegible]) ● Catehismul iubirii (1977) ● Imaculatul panegiric (1978) ● Cupola Bărăganului ([illegible]).

— Două sînt principalele motive, stimate Tudor George, care mă îndeamnă să vă propun ca punct de pornire și centru al discuției noastre Catehismul iubirii, cartea dumneavoastră apărută în 1977, la editura Albatros. Primul dintre ele pornește de la titlul volumului, care promite o expunere a esenței (desigur, lirice) a iubirii, sentiment profund uman, temă fundamentală a poeziei dintotdeauna și — credem noi — nucleu al universului poeziei dumneavoastră. Dincolo de aceste adevăruri generale, ce semnificație particulară au iubirea și nevoia de iubire în opera lui Tudor George ?

— Poezia este Cîntarea cîntărilor sau, cum zicea regretatul meu prieten Ludovic Antal, actorul, poezja e înălțarea cuvintelor la cer. S-au dat și se pot da încă multe definiții poeziei. Dar ea nu e de definit decît printr-o echivalență : iubirea. Cîntecul omului ca și al păsării atît înseamnă, „iubire". Iubirea fiind, în fond, însăși permanența naturii, fluxul ei vital, poezia este fluxul vital al spiritualității umane. Pentru aceea, creația marilor poeți dăinuie ca reflexivitate, deci, în conformitate cu natura, este o exponență a dominantului sentiment al iubirii. Căsătoriile nepotrivite nasc, și în acest domeniu, hibridități și ipohimeni monstruoși. Poezia, îndeosebi, este o arhitectură a cuvintelor potrivite. Desigur că există și o literatură a monstruosului, cum există proliferarea cancerului. Dar creația, fie ea chiar și malignă ,are nevoie de eforturi constructive și edificii organice...

— Edgar Papu, în Planeta ce deschide Catehismul iubirii, identifica în arhitectura edificiilor lirice ale poeziei pe care o scrieți „barocul etern, cu tot aparatul său spectaculos". Sînteți un poet baroc ?

— Obsesia monumentalității strălucitoare, exuberante ,insolite, specifică barocului (mă gîndesc, în primul rînd, la acea vestită Sagrada Familia a lui Gaudi) este, fără îndoială, și pentru mine, un îndemn către mari edificii, fie ele echiar neterminate, în sensul de nerotund construite. Citeam zilele trecute despre pictura lui Marc Tobey, al cărui efort a fost acela de aspațializare a picturii, care, de fapt, în sensul ei clasic, constă tocmai în organizarea unui spațiu. El a ajuns la această necesitate euforică a expresionismului abstract, după opinia mea, tot de sorginte barocă. Expresionismul abstract este, desigur, uluitor pentru un om obișnuit cu poncifele clasice ale constructivismului. Dar el dă o iluzie a unei lumi noi, a lumii efervescente și monumental strălucitoare, a unui spațiu modern, atît în construcție cît și în etalarea, aș zice aspațială, quasicosmică. În literatură, barocul are marele merit al aspirației către un limbaj nou, colorat, strălucitor imagistic. Orientarea mea către baroc se datorează în bună măsură și „întîlnirii" cu **Istoria ieroglifică**, această grandioasă lucrare unică în concertul european al culturii. Pot să spun că limba modernă nu este atît de colorată și nu este atît de finită, rotunjită, în tentativa ei de așezare, de ființare puternică literară, ca în scrierea lui Dimitrie Cantemir. Atît Gaudi cît și Dimitrie Cantemir au dus la bun sfîrșit opera lor, dintr-o mare dragoste față de materialul cu care au lucrat. Primul cu spațiul, coafînd parcă aerul cu construcțiile sale exuberante, pline totodată de sublim și evlavie. Al doilea, Cantemir, organizează noționalul, face operă de filolog, temeinicind o limbă, lupta lui cu îngerul e lupta cu cuvîntul. Asemeni lui, toți poeții care-și merită numele. Instrumentul fiind cuvîntul, material inefabil, vor ieși și multe lucruri eșuate, dar, aș spune, eșuate sublim. Vor fi și niște bătălii pierdute dar ele nu vor fi mai puțin spectaculoase. Barocul este, prin esență, o mare disperare care, chiar însingerată fiind, oferă o strălucire, o luminiscență vesperală a unei mari pofte de a trăi.

— Al doilea dintre motivele de care vorbeam la început este acela că ne aflăm în fața unei cărți de sonete. Într-o cronică la Catehismul iubirii, Lucian Raicu scria că „este, împotriva curentului, o tentativă de glorificare a sonetului" (s. n.). Pe aceeași idee, chiar dumneavoastră, în Cuvîntul înainte al cărții notați : „Toate aceste opere s-au compus din sonete și menționez acest lucru aici pentru a aduce elogiul acestei rigori eliberatoare a spiritului, exprimîndu-mi oprobriul față de cei care încă detestă acest cristal pitagoreic..." (s. n.). S-ar părea, din cele citate că alegerea sonetului ca modalitate lirică predilectă se datorează unor rațiuni exclusiv polemice. Este acesta singurul motiv ?

— Se știe că în poezia românească sonetul are o bogată tradiție, începînd cu Asachi și continuînd apoi cu Ion Barbu, Voiculescu, Botta, Victor Eftimiu, apoi, acel Castor și Polux care a fost A. Mirea, Davidescu și încă alții. Însuși Ion Vinea a debutat cu un sonet și se pare că prima poezie a lui Arghezi a fost tot un sonet. Prin urmare, întoarcerea la sonet poate avea semnificația unei întoarceri la tradiție. Sonetul are un caracter de introducere într-o poezie ordonată, fiind un lucru încercat prin secole și prin marile capodopere care s-au dat în poezie de la Dante încoace. Sonetul a fost întotdeauna un exercițiu de stil necesar oricărui poet care se respectă, care nu rămîne la o modalitate primară a comunicării poetice. Datorită simplității sale aparente (14 versuri cu trei catrene și un distih final ca la Shakespeare), sonetul constituie o tentație pentru foarte mulți poeți care cred că simpla respectare a formei este cea care te poate trimite direct în nemurire. Or, forma sonetului este numai o sinteză matematică obținută prin mari filtre și prin mari dezbateri care s-au întîmplat în timp, în poezia universală. Se știe, formula nu face niciodată ea singură, marea poezie. Ea este un cleștar, o cupă hieratică în care trebuie să se toarne clorofila, sîngele poeziei. Practicat, chiar numai în aspectul strict formal, sonetul învață rigoarea. Eu însumi, în tinerețe, am scris numeroase sonete care nu erau altceva decît exerciții lexicale, versificații pur și simplu. Unul dintre poemele noastre favorite se chema **Singapore**. În acea cruzime de ordură și de sublim erau competițiile de sonete pe rime date. Aceste exerciții ne-au făcut nu numai mîna, dar ne-au creat și această bucurie superbă a încastrării gîndului în cuvînt. În ce privește obstinația cu care am abordat sonetul nu este întîmplătoare. Pentru că, după marea continuitate a poeziei noastre clasice, datorită momentului proletcultist s-a ajuns la o poezie a odelor exultante, a cronicii rimate cu obiect gazetăresc, s-a ajuns la o degradare a poeziei în sine. Mulți dintre cei care au acceptat să confecționeze reportaje în versuri erau versificatori buni, chiar poeți autentici, care s-au complăcut la emitența de serie și la emitența ocazională (sigur, poezia, în esența ei, este ocazională, dar nu neapărat calendaristic, neznăvind timp de rigoarea formală. S-au văzut asemenea producții uriașe, prozodie facilă, fără nici o legătură cu poezia. Or, un sonet se face mai greu și, deși uneori îmi permit să improvizez pentru prieteni 10—15 sonete ad-hoc, cînd este vorba de o idee pregnantă zăbovesc îndelung. Vreau să spun că sonetul vine cu anumite rigori, dar multe „sonete" nu sînt sonete mai întîi pentru că nu respectă formal regulile și apoi pentru că nu urmăresc caratul cuvîntului, ci doar umplerea unui spațiu. Un exemplu de transformare a exercițiului lexical în chiar operă de artă este, cred, sonetul lui Lope de Vega, din comedia **La niña de plata**, pe care l-am tradus, sper, destul de aproape de versiunea originală.

— Dar dumneavoastră nu sînteți numai un virtuoz al poeziei ca formă fixă; deținător al performanței, bănuiesc ,unice, de a fi scris un sonet-glossă, ci și autor de balade și de poeme de largă respirație, conținînd sute de versuri. Cum se împacă severitatea și concentrarea sonetului cu apetența față de discursurile ample, centrate pe nuclee epice ?

— Avînd un tonus de alergător de cursă lungă, am fost firesc atras către eforturile lungi și, de aici, propensiunea către discurs, către epopee. Nevoia de discursuri ample este specifică acestei epoci, asemănătoare epocilor latine înfloritoare. Mi-ar fi plăcut și mie să fiu un Lucan sau să scriu niște metamorfoze ca Ovidiu, mi-ar fi plăcut și mă prindea, ca să zic așa. Mi-am dat seama, însă, că nu pot lucra cu o asemenea dăruire ca a lui Șincai, pe o întindere de-o viață și, de aceea, mi-am organizat mozaical o serie de atitudini. Fie în sonete, fie în discursuri lirice pe care eu le-am numit balade și în care unii critici au văzut doar gratuitate în avalanșe metaforice, fără să înțeleagă sau fără să vrea să înțeleagă că dincolo de asta se află datele atitudinii mele față de epocă, prezența mea în epocă, suferința mea pentru nerealizări, tristețile mele față de lucrurile comparative pe care eu n-am putut să le abordez.

În ceea ce privește poemele mele de sute de versuri, ele nu stau cum s-ar părea, într-o relație antagonică cu severitatea sonetului. În multe dintre ele preocuparea mea a fost de a ajunge la o structură muzicală simfonică, deci sever organizată, pornind de la convingerea că însuși cuvîntul nu este doar o plasmă noțională ci și un efect muzical al spiritului. M-a interesat nu atît onomatopeea, în spiritul instrumentaliștilor francezi, ci realizarea unor **obsesive**, ca în muzica lui Bach, pajiști de cuvinte care revin prin necesitate, efecte sonice combinate cu mari efecte vizuale, care se suprapun grandios. În cadrul acestei tentative se înscrie debutul meu editorial cu poemul **Legenda cerbului**, la care am avut girul sufletesc al lui Tudor Vianu și Felix Aderca, prin scrisori de apreciere care mi-au menținut acel tonus vital într-o perioadă în care nu publicam, nu eram prezent, într-o perioadă în care poezia mea a fost considerată mistică și respinsă de critica timpului. În aceeași linie de preocupări de simfonizare a poemului se află **Capacul deschis**, care este o treptuire a spiritualității umane, către cucerirea cosmosului și către marele zbor. Sînt, de fapt, treptuiri muzicale, ca-n Bach, în care sunetul grav al infernului trece în trepte, printr-un purgatoriu spiritualizat, prin zborul icarian, către eliberarea paradisiacă, cucerirea astrelor. Preocuparea simfonizării e evidentă în poemul **Oastea lui Păună-Vodă**, apărut în revista **Luceafărul** și care poate fi regăsit în ultimul meu volum apărut de curînd, **Cupola Bărăganului**. Este unul dintre poemele mele cele mai îndelung elaborate, care s-a scris în trei trepte, de-a lungul a peste 30 de ani. Poemul se constituie într-o încercare de tip hesiodian, de a dezvălui o nouă latură a unei posibile mitologii autohtone, țărănești.

— Există în poezia dumneavoastră „bizarerii lingvistice", cum le numea Al. Piru, formații lexicale insolite, cu o formulă în uz, licențe poetice, care, izolate de context și chiar în el, sînt apariții șocante. Este licența poetică o virtute sau un rău necesar ?

— E dintr-amîndouă ! Este o virtute, dacă cel care o aplică este un meșter și este un filolog. Este un neajuns, dacă e folosită impropriu. Adică ea implică ceea ce am stăruit eu întotdeauna : meșteșugul. Căci bucuriile meșteșugului sînt trepte ale creației, mîna meșteșugarului; acel care așează matrița, modulele, acel care sudează componentele, acel care exersează gîndirea arhitectonică. Licențele poetice meșteșugite au două atribute : mai întîi, aparent, violentează limba, dar ele nu fac decît s-o elasticizeze. Al doilea : îmbogățesc faliile de finețe ale limbii. Limba românească este o limbă foarte colorată și unde să devină o limbă lejer cuprinzătoare de sensuri. Poporul nostru este un popor de poeți și are nevoie de rafinament estetic : este un popor grațios în alegerea sensului culorilor și al cuvintelor. Faptul este evident în întreaga noastră artă populară. O altă caracteristică a spiritualității românești o reprezintă spațialitatea. Ea îl obligă pe poet să integreze în limbă tot ceea ce este noutate, alături de tradiție. Dicționarele au utilitatea lor bine cunoscută, dar, înaintea lor, poetul este cel care dă circuit unor lucruri care altfel s-ar pierde.

De pildă, un termen pe care l-am întîlnit la Dimitrie Cantemir și care îmi place foarte mult prin diafanitate, expresivitate și cantabilitate este verbul **a se insipura**, echivalent cu **a se strecura**. Și acesta din urmă are acel *s* care amintește de șerpent, de șarpe, dar a se insipura mi se pare superior stilistic și, de aceea, l-am folosit foarte des, repunîndu-l în circuit.

— Fiecare poezie din Catehismul iubirii are drept motto cite un fragment din sonetele lui Shakespeare. Se înțelege că ați intenționat o replică peste timp. În acest sens, Eugen Simion nota că „volumul vrea să fie o demonstrație de virtuozitate lirică națională într-un gen străjuit în eternitate de marele Will". Încercînd să vă obiectivați — pe cît posibil, căci poeții, nu-i așa ? genus irritabile... — cum apreciați, prin raportare la intenții, realizarea ?

— Catehismul iubirii a fost bine primit, dar insuficient „cercetat", față de grandoarea intenției. Cartea se subintitulează și chiar este un eseu liric. Un eseu înseamnă pentru poet o dezbatere liberă și fructuoasă cu toți zeii lui. Citatele din Shakespeare au fost alese drept motto nu pentru a le replica, polemic, ci doar ca detentă, doar pentru a incita propriul spirit. Nu e vorba nici de un apel la prestigiul shakespearean pentru a mă oblădui. Curajul meu este că „stau singur în picioare" prin marele efort tehnic, prin strădania mea, printr-o replică de confrerie pe care o acord, dincolo de secole, unui mare prieten, așa cum altădată îi declaram iubire, închinare și baladă lui François Villon. Eu am curajul și orgoliul de a-mi alege, prin acel magnetism socratic, modele ilustre către care aspir. E mai puțin important eșecul sau nerealizarea decît strădania și frumusețea cu care încerc să dau limbii noastre inflexiuni și sonorități noi, cu toată umilitatea recunoscătoare față de lucrarea înaintașilor. Aceasta este esența gestului meu, iar urmările lui nu mi se par dezagreabile.

— În bună măsură, biografia dumneavoastră, desigur o biografie interioară, se află în operă. Spre exemplu, cunoscutele Balade singaporene (1970) trimit direct la boema generației postbelice. I-am numit pe Dimitrie Stelaru, George Mărgărit, Constant Tonegaru, Theodor Pâcă, Leonid Dimov, Ion Caraion, Emil Manu și încă alții. Ce viza boema acelei generații, care-i erau idealurile ?

— Am să spun că în acea epocă eu l-am „numit" staroste al nostru pe Ghiță Mărgărit. Dar era acolo și o altă distinsă personalitate culturală, Ernest Mathe, un enciclopedist, îndrăgostit de cultura română. În acea epocă de dispersiune, Mathe, care fusese ilegalist, patrona spiritualmente nefericita grupare poetică a celor înlăturați din planul imediat al culturii și reușise să creeze un climat benefic de autentică prietenie, aș zice, ideologică. Nu era vorba de o ideologie armată, ci de una de tip poetic, protestatară prin neparticipare, prin dezavuarea tonului bombastic, pompieresc al poeziei timpului. Grupul încerca o reîntoarcere a poetului la uneltele sale. Idealul nostru era poezia, deci iubirea. Era vorba de o întîlnire în Insula Fericiților, nu în sens mitologic ci în sens social, întîlnire pe faliile aceleiași speranțe și încrederi în cuvînt, în frumusețe și în iubire.

— Vorbind despre „generația războiului", Geo Dumitrescu o caracteriza, între altele, ca fiind „o generație fără dascăli și fără părinți spirituali". Întrucît vă includeți singur în același „leat liric" cu poeții acelei generații, definiția citată vi se poate aplica și dumneavoastră ?

— Cu mine lucrurile stau puțin altfel. Existența mea a fost marcată de cîțiva oameni de bine, dascăli și chiar părinți spirituali. I-am amintit mai devreme pe Tudor Vianu și Felix Aderca. Copilăria mea a fost oblăduită de un mare spirit, el însuși cu o viață profund spirituală și umanistă. Această personalitate care a marcat covîrșitor sufletul și evoluția mea, este luminosul Nicolae Batzaria, bitolian al cărui omagiu către cultura română se traduce printr-o efectivă participare gazetărească și prin dezvoltarea unui Eden cultural al copilăriei noastre, mai întîi prin revista **Dimineața copiilor**, apoi prin **Universul copiilor**. Cultivat și poliglot, uimitor prin cunoștințele sale enciclopedice, fost ministru al Turciei la Londra și, după D. Cantemir, istoric consacrat al Turciei, autor al lucrării **Turcia junilor turci**. El mi-a publicat prima lucrare literară, proza **Orfana**, și tot el a fost acela care m-a diriguit către prozodia corectă. La începuturile mele literare am publicat, prin bunăvoința și înțelegerea unor I. Pas, I. Anestin, Al. Devechi la **Gluma**, la **Păcală** și **Epigrama** conduse de Virgil Slăvescu, la **Veselia** lui C. Cosco, la **Fapta** lui Mircea Damian. Făcînd un salt peste ani, oameni de suflet și de bine au fost pentru mine editorii Mihai Șora și Alexandru Balaci, Ioanichie Olteanu, Mircea Sîntimbreanu. Un referat elogios la **Baladele singaporene** a făcut la Cartea Românească regretatul Al. Ivasiuc.

— Știu că ați frecventat, într-o vreme, cursurile lui Călinescu. Cum era profesorul Călinescu ?

— În anii studenției noastre, frecventam mai toate facultățile, care n-aveau cursuri obligatorii pe atunci. Eram prezent, astfel la interesantele studii de filozofia simțurilor ale lui Proca, la Medicină, apreciam retorica magnifică și luciditatea lexica a lui Istrate Micescu, la Drept, asistam ca un intrus captivat de Dan Barbilian, la Matematică, audiam pe Florian, la Filozofie și pe Călinescu, precum și pe esteticianul Tudor Vianu, la Filologie.

În privința profesorului George Călinescu, mărturisesc și eu ca era încîntător, cu o gesticulație extravagantă, plastică și expresionistă, cu efecte neașteptate, gongorice. Avea o alură de șobolan uriaș hrănit cu meninge de bibliotecă, mustăcind senzual și plescăitor la cuvintele suculente, cu ochii mobili, independenți și telescopici, ca ai cameleonului, iar brațele multiplicate briareic în gesticulație aminteau de un crab vehement. Ne servea cu mare apetență trufandalele lexicale, fructe de mare și metafore exotice, într-o desfășurare luxuriantă, ca într-o piață niponă. Îi dedicasem un poem portretistic care circula pe atunci printre studenți.

„Divinul" era, într-adevăr, o apariție nesperată — fastuos și oficiant la catedră, histrion și sacerdot deopotrivă, uimit copilărește, sau răstindu-se justițiar, ciocănind ca un bijutier efecte minore or extaziindu-se neronian la un iluzoriu incendiu al Romei. La cursul său despre „Universul poeziei", amfiteatrul Odobescu era arhiplin, cu auditoriul cățărat pe ferestre și întroenit pe catedră. Studentele studioase își notau străduitor dar inutil tiradele și comparațiile meșterului, plecînd și mai nedumerite decît veniseră, încercînd buimăcite și deconcertate să reconstituie, pe culoare, un text mai adesea sibilinic. Cele mai încurcate erau stenografele.

— Mai spuneți, vă rog. E ca o frumoasă poveste adevărata.

— Mă duceam cu regularitate la acele cursuri împreună cu Tudor Țopa sau Iordan Chimet și ne amuzam copios nu numai de șolticăriile lexicale ale profesorului, dar și de măștile îngrozite ,stupefiate ,ale intrușilor. E greu de surprins asemenea expresii, cînd, de-o pildă, la unul din colocviile sale, unde participau mai mult studente care luaseră, chipurile, notițe, Călinescu pica jupiterian cu întrebarea agresivă: — Poți să-mi spui, domnișoară studentă, îngerii au sex sau nu ?

Se făcea o tăcere mortală, pe care n-o putea turbura nici sufleurul nici fițuica, opiniile păreau împărțite, Călinescu păstra un suspens diabolic, după care lămurea cum stau lucrurile, concluzionind că îngerii n-au sex și nu sînt nici măcar hermafrodiți. Pentru ca, apoi, să aborde conceptul androginului. Cu privire la îngeri, Călinescu întreba la fel de realist dacă au sînge sau clorofilă, pentru ca să aflăm că ei, consumînd numai ambrozii și nectaruri edenice, au numai un soi de limfă serafică, fiind lipsiți și de excreție și de orice aparate și organe vintrale, hrana lor propriu-zisă filtrîndu-se printr-un soi de osmoză, a cărei membrană e nimbul lor celest.

Era deprins cu uluiala studenților și chiar pot spune c-o și cutilva cu plăcere demonică, fiind un tainic afemeiat și un rafinat senzual, după cum se vădește și din poezia lui, din **„Lauda lucrurilor"** dar și din unele întîmplări din viața intimă.

Dădea, uneori, pentru asistenții și lectorii săi, banchete în toată legea, el fiind abstinent pe motiv hepatic, plăcîndu-i să-i vadă înfulecînd și burdujindu-și prietenii cu bunătăți gastrono-

V. F. Mihăescu

Continuare în pag. a 9-a

Autoepitaf

E timpul ca să-mi singer epitaful
Într-un sonet geometru și claustru,
De mine demn, de-al meu stilou ilustru,
Cît nu s-alese, încă, de noi praful !

Pe nimenea nu-l judec, nici nu-l mustru,
Dar nici nu suflu nimănui perdaful,
C-am cultivat boema și taraful
Din zi în zi, ci nu din lustru-n lustru !

Dar dintr-a mele cărți eu mi-am durat
Mausoleul trainic, ca să fiu,
Ca-n piramidă, îngropat de viu,
Uitînd de lumea-n care-am fost uitat,

Încît nici Moartea-n strașnica-mi meningă
Să nu mă mai încolce, nici atingă !

Tudor George

ce gîndește, ce scrie tînărul scriitor

GEORGE ALBOIU: „Vreau să fac o antologie de poezie De la Labiș încoace"

— Stimate coleg ați debutat ca poet al cîmpiei, ultima carte se numește chiar Poemele Cîmpiei și este o ediție de autor. Ați fost influențat în alcătuirea ei de opiniile criticii ?

— Din „Stîlpi" Al Piru citează și poeme pe care eu nu le-am inclus. Din „Cel pierdut" M. Ungheanu citează și versuri pe care eu nu le-am inclus. Sînt și alte exemple. Selecția mea „Poemele cîmpiei" nu a avut însă un caracter polemic. Am învățat și ca poet și ca virgulă critic din gîndirea și expresia critică a acelora care au binevoit să scrie despre cărțile mele. Nici laudele nici reținerile nu m-au supărat prea mult deoarece avînd eu însumi aplecare către critică am găsit destule argumente să îndreptățesc atitudinile lor.

— Iată o atitudine destul de calmă față de judecățile criticilor. Ele n-au fost însă constante. Vă considerați un nedreptățit ?

— Nedreptăți flagrante și consecvente nu prea cunosc. Nicolae Manolescu și Eugen Barbu sînt, oricît ar părea de paradoxal, critici la fel de capricioși. Am căutat să relativizez absolutismul negativ al opiniilor prin polemici atente, menite a scoate în evidență ceea ce este și minor în activitatea acestor critici. În măsura în care ceea ce este minor la aceștia a intrat în relație critică cu paginile cărților pe care le-au negat se justifică însăși judecata de valoare emisă cu acel prilej. Purtînd polemicile respective eu am căutat un mod de „a justifica" acele judecăți de valoare nefavorabile mie. Nu știu în ce măsură criticii respectivi au fost conștienți de această contribuție a mea.

— Între cărțile despre poezie contemporană există una care vă acordă un loc important. E vorba de Poezie și generație de Marin Mincu. Cum caracterizați tentativa lui Marin Mincu ?

— Unii critici au respins cartea lui Mincu. Aceiași critici au preluat în comentariile lor, problematica din această carte. E vorba de așa-zisa „generație de substanță" și de generația manieristă pe care Marin Mincu le caracterizase. Cîțiva critici se hrănesc în mare parte din problemele atinse acolo. Greșeala lui Marin Mincu a fost că nu a întrevăzut îndeajuns și aspectul pozitiv al manieriștilor. Comentatorii s-au legat de limbajul criticului, de gongorismul lui. Timpul a lucrat și în favoarea lui Mincu în sensul că problemele puse acolo nu au rămas periferice — ele se află, prin acuitatea lor, în centrul conștiinței critice actuale. Acordînd mai multă atenție promoției de după 70, precizînd mai bine contribuția anteriorilor cartea lui Marin Mincu își poate revendica oricînd adevărata ei însemnătate.

— Se vorbește mult, mult și confuz despre generații. Se inventează chiar peste noapte noi generații, deși o generație nu se naște prin actul de voință al unei persoane. Ce credeți despre generație și poezie ?

— Cu un an în urmă am scris în **Scînteia tineretului**, referindu-mă la generația **De la Labiș încoace**, ca la o singură și mare generație : am vorbit despre **cele trei valori**. Am atins problema și într-un articol din ultimul număr al „Luceafărului".

— În aceste „valori" unde vă încadrați ?

— În primul rînd nu sînt sigur că mă încadrez. După aparițiile editoriale pot fi pus în discuție în legătură cu ultimele două valuri. De fapt raționalizarea prin cronologie și prin clasificări a unei perioade literare este și o convenție și noi trebuie să fim conștienți de insuficiențele ei. Nichita Stănescu, prin estetismul său, este la fel de manierist ca poeții din cel de-al treilea val. Gheorghe Pituț, prin moralismul său, poate fi oricînd în zonă de structură labișiană. „Realismul" poeților de după 1972—1973, realism prin care ei își depășesc manierismul este cunoscut de poemele autorilor din valul de mijloc — dacă alonja mitologică a acestora trimite la Blaga, concretețea expresiei, realitatea ei, trimit la Arghezi.

— Poeți ignorați de critică ?

— Critica este memoria unei literaturi și dacă, spre exemplu, în **România literară**, în **Luceafărul** citesc rar (sau deloc), în articole, numele unor poeți ca Ioanid Romanescu, Ion Nicolescu, Ion Murgeanu, Paul Tutungiu, Ion Lotreanu înseamnă că unele capitole ale istoriei literare se scriu ceva mai greu.

— Și acum întrebarea din titlu : ce scrie scriitorul tînăr ?

— Poemele scrise în ultimii trei-patru ani vor apare în 1980, la Editura Cartea Românească sub titlul „Aventura continuă". Perspectiva lor este ceva mai socială în sensul că mizează pe un dialog mai rapid cu cititorul. „Poemele cîmpiei" este o carte severă, cumva absolutistă. Lucrurile absolutiste plac dacă sînt puține. Absolutul este o cursă (capcană) pentru animale mari. Am reușit, cu eforturi, să mă detașez de acest fenomen. E bine, din altruism, să lăsăm absolutul, în literatură, și pe seama altora. Este și o formă de sănătate.

— Este această carte „o boală învinsă" cum zicea Blaga ?

— La mijloc este, bineînțeles, un catharsis, o formă de purificare. Oricum, dacă un om scapă de o boală scriind o carte el trebuie s-o scrie în așa fel ca, citind-o, să nu se îmbolnăvească din nou. Numai atunci arta e victorioasă și, prin ea, și autorul ei.

— Ați încercat și instrumentele criticului. Care este explicația ?

— Din necesități polemice. Nu mi-ar pare rău dacă mai mulți critici, din necesități polemice, ar scrie cîte un volum de poezie. La Editura Cartea Românească apare anul acesta volumul „Un poet printre critici". Asta e o formă de libertate, de aceea ne bucurăm atunci cînd ea, arta, se manifestă. Și critica, cred eu, trebuie să fie la fel. Cutare critic face critică cum s-așează mușchiul pe copaci, numai la umbră, unde-i priește.

— Dată fiind împrejurarea ce părere aveți despre noile orientări în critică ?

— Mai noile metode, în critica, sînt destul de vechi. Din punctul acesta de vedere critica literară e ca vinul, — are nevoie de timp. Am citit articole îndrăznețe, ca metodă, semnate de Cornel Ungureanu, Eugen Dorcescu, Eugen Negrici, Marin Mincu. Structuralism, Semiotică, Noua (vechea) critică, Arhetip, Tematism, Figură. Un mod echilibrat de a împăca tradiționalismul cu spiritul contemporan există în textele critice ale lui Eugen Simion. De aceea este el un „constructiv". Construcțiile și în literatură au nevoie de tradiție. Eugen Dorcescu practică un structuralism rigid în comentariile din revista **Orizont**. În mod sigur în ceea ce privește „Istoria poeziei contemporane" va ajunge și la niște rezultate fericite. Însă sirena relației mecaniciste îl cîntă mereu și prea de aproape. Ca atare criticul renunță atît de mult la o subiectivitate simpatetică de dragul unei obiectivități riguros determinate încît rezultatul final va fi o imagine a tehnicului în poezie. În tentativa aceasta el este mai aproape de lingvistică decît de estetică. Ultimele articole ale lui Marin Mincu sînt la fel de „științifice". În revista **Săptămîna** Marian Popa a publicat articole extrem de interesante. De data aceasta critica lui e una apologetică. Criticul folosește toate argumentele de care e în stare. Deși am rețineri, în anume chestiuni, acolo unde discuția, ocolind viabilitatea textului analizat, devine general culturală și, deci, mai puțin precisă, trebuie să recunosc amploarea tentativei sale critice.

— Cîteva cuvinte despre relația dintre artă și critica ei.

— Este clar că între artă și critica ei există o contradicție dialectică. Ceea ce le animă este, rînd pe rînd, contopirea și detașarea. Aceste ipostaze se află în multiple interdependențe cu toate formele sociale și nu totdeauna și le aservesc în mod egal. În punctul acesta există o tensiune competitivă, profundă (necruțătoare) care mărturisește adevărata natură a relației dintre ele.

— Istoria literară a cunoscut „crize" ale poeziei, ale prozei, ale criticii, crize aparente sau reale, de durată sau de moment. Cînd s-ar putea vorbi de o criză a criticii ?

— Cînd prezența articolului în pagina unei reviste contează mai mult decît conținutul lui.

— A apărut un dicționar de „Scriitori români". Care e părerea scriitorului George Alboiu despre el ?

— Este o bună „panoramă" a scrisului românesc. Cred că meritau să intre în atenția colectivului de autori (în frunte cu Mircea Zaciu) și scriitori ca Traian Demetrescu sau Ștefan Petică. La contemporani lacunele sînt mai multe. Nu cred că un scriitor ca Ion Băieșu poate lipsi dintr-un asemenea sistem de valori. Cu prilejul unei alte ediții pot fi puși în discuție, cu șanse depline, și alți scriitori : C. Tonegaru, Tudor George, Emil Brumaru, Gheorghe Pituț, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, Ioanid Romanescu, Mihai Ursachi, Florin Mugur, Mircea Horia Simionescu, Aurel Dragoș Munteanu, M. Ciobanu. Dicționarul a vrut să fie

Reporter

Continuare în pag. a 9-a

gabriel chifu

Ce s-a întîmplat cînd te-ai scăldat în rîu

Intr-o noapte geroasă de ianuarie
te-ai scăldat goală în rîu, Melanie.

Ca să te vadă
seminţele au rupt pocnind zăpada
şi iarba a încolţit uitîndu-se
cu ochi uimiţi şi cristalini la tine.

Ca să te vadă
rădăcinile copacilor s-au smuls din pămînt
şi fructele s-au copt nepăsîndu-le
de frig şi întuneric.

Ca să te vadă
puii de vultur au ţîşnit din
pîntecul mamelor lor deşi
ei urmau să se nască
peste generaţii şi generaţii.

Ca să te vadă
soarele a apărut printre stelele
acelei nopţi de pomină.

Casa care făcea faima noastră

Treptele de la intrare erau clapele unei orgi.
Cînd păşeai pe ele orga intona o missă ori
un imn,
potrivit stării tale sufleteşti.

Vitraliile filtrau şi segmentau lumina
în fascicole de greutăţi diferite încît
susurul lor compunea o desăvîrşită Muzică.

Paturile imitau marea, pereţii murmurau zilnic
poveştile unor cetăţi scufundate.

Ferestrele încăperilor de la subsol se
deschideau
într-un secol –
iar cele ale încăperilor din turn
se deschideau în alt secol.

Dacă exprimai diametrul sferei
în care se inscria casa în funcţie de
unghiul format cu raza din steaua Mizar,
dacă atribuiai fiecărei cifre o literă
şi perimetrului fiecărei camere – un cuvînt,
obţineai istoria comprimată
a sistemului nostru solar.

Această casă făcea faima noastră pînă am
dat-o celui
ce, transformîndu-se în fir al Ariadnei, ne-a
salvat
pe Melanie şi pe mine din labirintul unui vis
unde fusesem închişi.

Întîmplare cu boabe de grîu maşinovore

Autobuzul puternic în care străbăteam cîmpia
s-a împiedicat pe şosea
de nişte boabe de grîu cît uşi de mari
cu revărsate pîntece de lumină carnală.

Boabele acelea
au desfăcut în bucăţi şi au devorat cu
voluptate
orăşeneasca, diavolesc – sprintena maşină.

Apoi călcînd legănat,
în cîmpul ermetic s-au pierdut
boabele de grîu maşinovore cît uşii
cu revărsate pîntece de lumină carnală.

Solar

Se spune că pe primul bărbat
căruia i te-ai dezvelit
frumuseţea ta, Melanie, l-a orbit. Pe el
şi urmaşii lui vreme de opt generaţii.

Păţania aceluia dădu ocol lumii –
un fenician, omul cel mai bogat,
plăti pentru tine părinţilor tăi
cinci corăbii cu aur, grîne, miere, purpură,
orhidee,
singura fîntînă din deşert,
un tron de uraniu şi o piatră sacră
cu care se ghicesc gîndurile.

Fenicianul te duse în casa lui
cu ziduri construite din izvoare
te îmbrăcă în veşminte şi dantele croite
din felurite muzici şi vru
să te aibă. Dar fu găsit scrum.
Ars de trupul tău Solar.

Cei patru concurenţi şi măiestria lor

Cel din Deimos a construit un apeduct
cu care capta lacrimile
şi le transporta la rădăcina unei flori
răsărită în vid

Cel din Bohtiaria a adus o colivie
în care avea o piatră
Piatra a desfăcut aripi largi de vultur
şi a zburat

Cel din Alexandria a urcat într-un nor
şi a început să plouă – Stropi strepi
s-a risipit în tot ţinutul şi apoi
s-a adunat la loc

Cel din insula Mahe a materializat
sentimente Din orice sentiment
care îţi bîntuia inexprimabil sufletul
el fabrica obiectul echivalent
pe care puteai să-l priveşti şi să-l pipăi

Regessus ad uterum

Agale mă plimb pe străzi şi e noapte.

Deodată şi stele şi lună dispar,
e-o beznă deplină că ochii
trebuie să se învaţă de lucruri
ca să le vadă.
O beznă fecundă, o beznă fericită –
dacă nu aş simţi sub tălpi trotuarul,
dacă vechile gînduri nu mi-ar izbucni
din tîmplă ca iarba,
aş crede că mă aflu iar
în pîntecul mamei.

Iar cînd noaptea aceasta sfîrşeşte
şi zori aştept,
nu ei mă învăluie – ci o altă noapte mai
deasă

Nopţi iniţiatice, nopţi ale mumelor,
prin ele înapoi,
călător înapoi către Unu.

O boală şi interpretarea dată de Zopyros

Dimineaţa cînd m-am trezit
din pieptul meu se înălţa un copac.
Era o prelungire a visului ? Nu :
sub ochii mei copacul creştea
fluturîndu-şi frenetic frunzele muzicale.
Spre seară pe crengi s-a lăsat
o pasăre de zăpadă cu aripi însîngerate.

Despre această boală a mea Zopyros,
cel omniscient, prevestitor, ubicuu,
cel cu ochi şi în spate şi în palmă,
şi în talpă şi în gură mi-a zis :
Copacul acesta nu te doare, dar nu poţi
scăpa de el. Nici antidotul total
adus de mine din steaua Alcor
nu ţi-e de folos.
Copacul acesta este sufletul tău
care a ieşit din captivitate.
Iar pasărea se numeşte Miris,
se arată [illegible] de rar
după o lungă [illegible]. Apariţia ei
înseamnă
ori moartea de bătrîneţe a unui soare,
ori naşterea unei mări [illegible]
din ochi,
ori o sincopă a timpului cînd rîuri,
fiinţe, pietre se schimbă între ele
după bunul plac,
ori transformarea unui triunghi ruinat
în cerc.

nicolae cristache

mîine e

S coal'... Scoal' că-i patru jumătate ! In cameră, întunericul pare de neclintit. Femeia vorbeşte în şoaptă.

— Cecilia, tu, ii trecut de patru jumate. Scoal'! Azi... şi p-ormă, mîine-i duminică. Dormi pîn'or ţipa pernele sub tine. Hai...

Aripi de păsări alungind somnul pe stivele de lemne. În tindă, flacăra lumînării se ţuguie spre firul negru al fumului.

— Aprinde lumina, spune Cecilia şi mîna ei, destinzîndu-se, taie în întuneric o deschidere albă şi rotundă.

— Ssst! zice mama. Ce-ţi veni? Ai hainele în bucătărie... Ii trecut de patru jumate. Scoal' fuguţa. Hai!

Bucătăria e în curte. Un fir gros de sîrmă, cu multe încreţituri, o leagă de tindă. Pe el se desfăşoară lanţul de care e prins moş Dinu, cîinele ciobănesc.

— Pleacă, pleacă de-aici. Cu botul adulmecînd şi măturînd praful cu coada, moş Dinu se împleticeşte printre picioarele Ceciliei. Cu unghia, mama bate mustrătoare în fereastra bucătăriei.

— Gata! Gata! Pleacă acum!...

— Nu mă lăsă... scînceşte Cecilia.

Cecilia nu ştie să se descurce cu frumuseţea ei. De azi într-o săptămînă, sîmbăta viitoare, împlineşte 17 ani. Şi mîinile i s-au rotunjit şi i s-au albit parcă dintr-odată. E subţirică şi, dincolo de chipul mamei sale, în profunzimea geamului, se vede în cămaşa albă, fără mîneci, picioarele goale şi cutele, două, sub umerii rotunzi. La Liceul mecanic, colegii rîd, ca şi anul trecut, de bruma negricioasă de deasupra gurii, iar în sat, băieţi, nu sînt decît în vacanţe.

— Tu, Cecilia, eşti proastă? Acuş e cinci...

— Lasă uşa deschisă, zice Cecilia, mă sufoc aici.

Femeia ridică de pe plită căzănelul cu apă caldă şi-l varsă în ligheanul de după uşă:

— Spală-te!

Invîrte băţul în cazanul cu rufe puse la fiert; cu dosul mîinii stîngi îşi şterge transpiraţia de pe tîmple. Agăţat într-un cui, deşteptătorul arată cinci fără douăzeci. În spate, clipocitul apei în lighean a încetat. Cecilia are pielea roz şi delicată cum ea, mama ei, n-a avut niciodată. Parcă n-ar fi născut-o ea. Nici nu îndrăzneşte a o iubi. Şi ce mult a iubit-o! El nu plecase încă pe şantier şi zăpada viscolea deasupra fîntînii, aşa înaltă era. Cecilia era mică de tot, o purta taică-său în braţe şi ea venea în urma lor, înotînd prin zăpadă, paşii lui erau prea mari şi prea grei ca să-i folosească urmele şi ea ţinea capul în piept, ca lumina şi vîntul să n-o [illegible]. Dincolo de fîntînă începea cîmpul şi el se [illegible], se oprise şi ea, lîngă umbra lui pe zăpadă, pînă-i simţise mirosul lui de acadele şi de bărbat: zăpada se lăsa uşor sub greutatea ei şi pasul următor fusese la fel de adînc, încît ea rîsese fără rost şi Cecilia se [illegible] braţele mici, sub şal, şi la gemenul [illegible]-ei, un an mai tîrziu, după plecarea lui, Cecilia la fel întinsese mîinile [illegible] „răilor": cu această imagine în suflet se apropiase de copila fragilă cu umeri înguşti şi ceruse îmbrăţişarea de-atunci, dar nu mai stătuse cum şi fetiţa venise respectuoasă, cu gheţuţe albe, şi se lăsase [illegible] pe umerii înguşti, mîinile ei păreau [illegible] şi degetele negre, atît de negre încît după [illegible] se ferise fără să vrea de [illegible] [illegible]

— Victoraş, mamă, [illegible]

unde ar trebui să fie Victor se aude un scîncet:

— Victoraş ! Victoraş !...

— Sst, zice mama, taci, fato, care eşti, cine te-a pus să te culci la margine, taci că-i trezeşti pe toţi. Victoraş, mamă, hai că-i cinci, hai că mîine-i duminică şi-oi dormi pe săturatelea, hai mamă, hai... c-oi dormi la întoarcere...

Victor dormea oriunde, şi la masă, dacă cealaltă calitate a lui n-ar fi fost o neostoită poftă de mîncare. Dorise ca Victoraş să rămînă lîngă ea şi rămăsese, dar l-ar fi vrut altfel acum... S-ar fi zis că Victor nu-şi poate cheltui altfel energia decît mîncînd vîrtos şi dormind cu patimă. Făcuse totul ca s-o iubească, să depindă de ea, îl înlocuise în toate, numai să mănînce şi să doarmă nu putuse încă în locul lui.

— Hai, dragul mamei, hai !

Moş Dinu s-a încurcat în lanţ şi acum se zbate şi se învîrte în cerc. În grajd se aud nechezatul calului şi sudălmile lui Victoraş. Găinile au readormit pe treptele de lemne, un picior greşit şi o zbatere de aripă sub lumina filtrată a marginii de cer ; Cecilia s-a şi urcat pe capră, îi face loc lui Victor, care deschide poarta mare. Femeia se întoarce acum din spatele grădinii cu poala plină de cartofi ; Victor dă bice calului şi ea închide poarta în urma lor, cu o singură mînă. Cartofii sînt pentru Victor ; de la gară va intra

direct în bucătărie şi va dormi în locul ei, pe laviţă, mîncînd cartofi cu sare. Cînd era mic îşi umplea gura cu cartofi pînă nu mai putea s-o închidă ; era caraghios şi el ştia, îi rîdeau ochii, rîdea şi ea, duminica împreună cu el rîdea şi Cecilia, în fiecare an mai înaltă şi mai subţirică, şi mereu mai depărtată de imaginea de lîngă fîntînă, n-o mai putea opri şi cît era de dureros sentimentul de adoraţie faţă de Victor, fiindcă doar ea ştie cît de singură rămăsese Cecilia ; numai cînd rîdeau împreună toţi trei, Cecilia era din nou fetiţa cu braţele întinse, numai cînd rîdea... Da, numai cînd rîdea şi pe Victor l-a luat cu ea peste tot : la cîmp, la grajduri, la nunţi şi la înmormîntări, [illegible] şi nu se mai ţinea [illegible] [illegible]

acasă, se trezea numai nopţile cînd respiraţia lui Victor devenea prea încetă sau dimpotrivă, galopa şi se îneca speriat, ani luminoşi şi largi şi foarte grei, mai ales cînd gemenele, pe care le născuse între timp, se îmbolnăviseră şi ea se internase împreună cu ele, ele nu voiau să se despartă şi cînd a rămas una singură a crezut că o va pierde şi pe ea de durere şi nu s-a opus cînd Victor a intrat la grajduri, îl vedea în fiecare seară mai bărbat, mai plin de poftă de mîncare şi de somn şi nu îndrăznea să se apropie de el decît în somn, cît era de străin! — străin de ceea ce crezuse ea că este Victoraş, în primul rînd nu mai era copil, o trădase şi el, geamăna în clasa a doua rămăsese repetentă, de la moartea sorei ei era distrată, nu ştiu cum, şi ea îşi dăduse seama că deşi avea patru clase, cu două mai mult, n-o putea ajuta, fiica ei cea slabă la minte era mai deşteaptă ca ea... Acum e la Liceul agricol, Cecilia la Liceul mecanic, Victoraş s-a întors la fără frecvenţă, viaţa s-a aşezat frumos şi cu nădejde, au cumpărat calul şi şareta, şi-au extins casa, au construit bucătărie nouă, iar fetele au în camera din faţă televizor, radio, frigider şi mobilă fără rate, adică Cecilia, geamănă şi ultima născută, Virginica, care nu vrea să doarmă decît în pat cu Victor. Dacă ar vrea, el s-ar putea retrage acum în sat.

Victor miroase a bălegar şi a lapte şi nu suportă ca Cecilia să se reazime de umărul lui, se revoltă împotriva atingerii moi, nu suportă, dintr-un motiv al lui, şi nu suportă fiindcă Cecilia o face dinadins, fiindcă ştie că el nu suportă, iar el, după obiceiul lui, o va blagoslovi cu vorbele bărbaţilor din grajduri „afurisită femeie", fără să ştie ce înseamnă şi fără să ştie că ei tocmai vorbele astea îi place să le audă „afurisită", dar mai ales „femeie" ; spuse de el cu înţelesurile oamenilor de la grajduri care o duc cu gîndul la cafeneaua de lîngă gara din Roman şi la băiatul cu păr lung, cu cămaşă înflorată, descheiată mult la gît, şi pantofi cu botul pătrat, cum i-ar plăcea şi ei să aibă ; la uzină băieţii nu vorbesc cu ea, şi dacă vorbesc, se leagă de bruma negricioasă de deasupra gurii, pe care în curînd o va face să dispară...

— Afurisită femeie ! zice Victoraş, împingîndu-i capul cu mîna lui mare şi îngălbenită de substanţe şi nutreţuri.

— Victoraş, ştii tu de ce ţi se spune prostălău ?

— D-aia, că eşti tu deşteaptă !

Era una din acele dimineţi care face pămîntul mov deschis, ca gulia, şi lumina nu vine de nicăieri şi vine de pretutindeni, una din dimineţile descinsă din poveştirile mamei cînd fetele primeau în priviri luciri şi lumini secrete şi Cecilia îşi muşcă buza de gelozie pentru frumuseţea pe care o pot primi toate fetele dimineaţa.

— Tu crezi că mama-i frumoasă ? întrebă Cecilia.

— Diii ! Victor se ridică în picioare. Simţind ameninţarea, calul muşcă zăbala şi întorcînd capul spre stînga, ciuleşte urechile şi iuţeşte pasul.

Chipul mamei nu prinde contur în imaginea pe care şi-o doreşte e un amestec de senzaţii şi cutele vineţi şi adînci de la rădăcina nasului, mirosul gurii bătrîne cînd o trezeşte dimineaţa, crăpăturile uscate ale călcîielor, în drum spre bucătărie şi mişcarea... de la bucătărie în casă...

— Diii ! Victor nu se mai aşează ; n-are bici şi sudălmile le face cu pumnul.

Femeia intră în tindă, scuipă în degetele cu care stinge apoi lumînarea rămasă aprinsă ; s-a luminat, e ziua de-acum, deşi soarele n-a răsărit încă şi în camera copiilor camuflează mai

irina vainovski

Atunci, peste lucruri

Atunci de jur împrejur
înaltă
şi dreaptă
printre lucruri,
cînd în lăuntru
ireversibil spre martie
fără un nasture,
paltonul uitat
pe un scaun.

Şi mai apoi

Din anotimp în anotimp,
Din vorbele ce mi-ai băsnit.

Consistent,
incoerent,
şotron,
mers pe sîrmă,
apoi de la capăt.
Şi mai apoi
bate cineva la uşă.

Dincolo de arenă

Mai vorbă
mai cuvînt nezăcut
mai pod peste
niciodată-mereu
mai paralelă la zîmbet
mai ce va fi fost
m-ai trecut.

teatru

t

Tyl Ulenspiegel

Pe un scenariu de Theodor Mănescu şi cu sportul şi muzica lui Mircea Florian, regizoarea Cătălina Buzoianu a realizat la Teatrul „Ţăndărică" un spectacol cu actori şi marionete în vechea (şi buna) tradiţie a acestei instituţii. Cîndva, reprezentaţiile de la 9 1/2 făceau săli pline. Apoi a intervenit o, să-i spunem, pauză, o întrerupere a ritmului devenit natural, ale cărei efecte sînt uneori vizibile. Evident, tradiţia nu s-a pierdut, ea pare să se fi opacizat pentru un timp. Deşi ora de începere a spectacolului este alta, „Tyl Ulenspiegel", versiune dramatică de Theodor Mănescu după cunoscutul roman al lui Charles De Coster, constituie o asemenea binevenită confirmare. În această repovestire a vieţii şi aventurilor acestui erou al Flandrei şi al tinereţii perpetue întîlnim accente noi, sensuri pe care actualitatea le atestă de cele mai multe ori tacit. Flandra sec. XVI, o societate pe cît de veştedă pe atît de evident fardată şi asmuţită asupra vieţii vii, este totodată un mit şi o realitate ciclică a istoriei. Refuzînd să vadă părţile umbrite ale existenţei, s-a ipostaziat pe sine, pornind fantomaticul dar atît de sîngerosul război împotriva vrăjitoarelor. Hazul şi frumuseţea lui Tyl, aruncat fără voie într-un joc plin de primejdii, este acela de a trage clapa tuturor avertismentelor şi pactelor de înrobitoare convenţii. Privind lumea în relativitatea ei omenească, căreia nici o „cauză", oricît de „sfîntă", nu trebuie să-i răpească chipul uman. Spectacolul statuează astfel o strînsă relaţie între actori şi marionete, între mască şi obraz. Păpuşile, create cu artă şi minuţie cu abilitatea talentului său, nu rareori, mai expresive decît oamenii. Justificarea ni se pare firească pînă la un punct — această alternare a animatului şi inanimatului în ordinea existenţei — dar rezonanţa artistică îşi pierde din intensitate. Cătălina Buzoianu, regizoare de certă profesionalitate, creează variaţiuni pe nişte teme mult îndrăgite de ea, situaţii ingenioase al căror substrat l-am remarcat şi altă dată ca fiindu-i definitoriu. Distribuindu-l pe Horaţiu Mălăiele în rolul lui Tyl, regizoarea s-a achitat de jumătate din sarcină. Actorul aduce prin spontaneitate şi prin excelenţa sa prezenţă scenică un echilibru util în raport cu pasaje mai greoaie din spectacol, subminate de grandilocvenţă şi patetism. Dorinţa de a folosi toate registrele, contrastul ca formulă artistică sînt dictate de spiritul textului, dar este interesant de observat că marionetele, prin jocul lor alb, de umbre însufleţite, impun ca o necesitate refuzul exagerărilor, limitele bunului simţ. Au mai interpretat actorii Leopoldina Bălănuţă, Papil Panduru şi Rodica Negrea. Pentru măiestria artistică trebuie citată întreaga echipă de minuitori : Liviu Berehoi, Rodica Buleti, Valentina Chiose, Sara Dan, Claudia Georgescu, Laura Ionescu, Paul Ionescu, Angela Savaniu, Magdalena Slabacu, Florentina Tănase, Valentina Tomescu. Menţionăm şi frumoasa scenografie a lui Mihai Mădescu.

Valentin Dumitrescu

film

f

Gratuitatea tensiunii

Cliff Robertson, pe care de cîtva timp îl urmărim evoluînd ca Bill Martin în serialul pentru televiziune, **În spatele uşilor închise**, şi-a asumat riscul unui film de creaţie. **Rodeo**, actualmente pe ecranele noastre (cu public numeros, solicitat atît de tentaţia titlului cît şi a producătorului) fiind producător, scenarist, regizor şi interpretul lui J.W. Coop, un cow-boy al zilelor noastre. Un Texas sălbatic, parcă mai sălbatic prin gradul de civilizaţie atins, decît cel romantic al vechilor filme cu văcari şi îmblînzitori de cai, un Texas surprins cu peisajul specific dar şi cu întreaga recuzită socială specifică, poliţie, hippies, duritate, luptă-junglă pentru glorie, instabilitate, dezamăgire, deformare sufletească, un Texas colorat, cu splendid coloratele spectacole de rodeo, deci un film policrom, strident policrom, uneori pînă la supărător, pînă la bolnăvicios, desfăşurat pe un fond muzical strident, acaparator ca ritm, pulsînd nărăvaş, asemenea animalelor din arenă, încordate cu toţi muşchii, cu întreaga forţă şi încăpăţînare în lupta pentru redobîndirea stării de libertate. Scenariul este evident tributar tiparelor fixate de Steinbeck, Faulkner, simbolului marilor şosele — „ogarul cenuşiu", etc. Tributar nu numai ca text, ca dialog, ci chiar ca imagini deja create în marea literatură americană sau în marile filme americane ce vorbesc despre asprimea existenţei. E tributar însă, fără a avea forţa lor convingătoare, capabilă de comunicare, de impresionare. Clişeele nu capătă nuanţe artistice noi, dimpotrivă le diminuează pe cele cunoscute, dramele majore — rasismul singurătatea individului în contextul social, brutalitatea întîmpinării vieţii, fiind înregistrate în viteză ca nişte titluri înghesuite pe o singură pagină de jurnal. Regia operează în salturi, de la scene reale, adevărate spectacole rodeo (filmate cu ajutorul a numeroase asociaţii sportive de rodeo, ale statului — ele fiind cele mai atrăgătoare şi izbutite părţi ale filmului) la scurte şi confuze intervenţii psihologice, de la aspecte brutale la momente de conversaţie total neinteresante, cum sînt cele în care J.W. (cum îl numesc toţi) eroul, stă de vorbă cu „trăznita hippy", o iubită culeasă la drumul mare, absolventă a unui colegiu superior de învăţămînt (graduated), care nu se ştie, şi poate nici nu are importanţă, de ce a ales acest fel de viaţă şi pe care, dîrzul cow-boy o numeşte drăgăstos, Bean (Fasole). În final aflăm că Bean a dat totuşi un sens vieţii de „lup singuratic" a eroului. Filmul se desfăşoară captivant, strîns, încărcat de „conţinuturi" care nu reuşesc să se lege într-un sens ; atinge fel de fel de probleme morale care nu duc la nici un fel de morală sau opinie despre morală. Nu poate fi vorba de un „cîmp" de gîndire lăsat deschis pentru dezbatere, căci filmul, la sfîrşit, e colorat dar „slăbuţ", spectacolos dar suprapopulat de impresii, ca să mai fie în stare de o impresie artistică viguroasă. Repet, imaginile „vii" sînt cele cu adevărat vii, cele ale arenei, nu cele care ţin de ficţiunea cinematografică. J.W. Coop, un personaj simpatic, rămîne ambiţia unui producător, fără a exprima veridic esenţa realităţii, trăsăturile specifice ale unui grup social, deci fără a deveni tipic.

Corina Cristea

televiziune

tv

Profesorii

● Un moment deosebit în programul televiziunii a fost prezentarea, într-un spaţiu relativ-generos, a unuia dintre cei mai iubiţi profesori, filosofi, critici şi eseişti — o adevărată egretă care planează deasupra literaturii din toate timpurile şi de oriunde — Edgar Papu. Profesorul, întîlnit de camera de luat vederi la o vîrstă la care prietenii nu i se mai pot deosebi de neprieteni (într-atît sînt de incontestabile prestigiul şi calitatea sa sufletească) a fost o prezenţă care ne-a limitat privirile la dimensiunile ecranului de televizor, dincolo de care ideile sale rămîneau la fel de strălucitoare ca şi în timpul prelegerilor sale de la catedră. Este ştiut că în afară de merite, includerea unei personalităţi într-o emisiune TV este condiţionată şi de capacitatea acesteia de a se releva cu mijloace „artistice" care deobicei îi sînt improprii. Invitatul, în cazul acesta, trebuie să ştie nu numai „idei" sau să vorbească, ci să-şi şi joace rolul prescris în scenariul emisiunii, rolul de „personaj" al televiziunii. Se întîmplă de aceea ca „invitatul" să aibă ori prea multă iniţiativă, ori să fie mult prea timorat de noul său rol ; şi într-un caz şi în celălalt, „personajul" emisiunii apare nefiresc. Edgar Papu a intuit, înainte de a înţelege, „rolul" său ingrat de „erou" al unui film în care trebuia să se autoconvingă pentru a convinge. Lucru care din fericire i-a reuşit întru-totul, determinîndu-l să-şi ignore tracul şi să-şi demonstreze temele predilecte (între care şi protocronismul). Atitudinea sa destinsă în probleme care au „încins" spiritele în ultima vreme a exemplificat în primul rînd buna sa credinţă, pusă degeaba la îndoială de unii dintre criticii săi prea pătimaşi în a nu-i recunoaşte paternitatea ideilor, o bună credinţă a savantului.

● Un film dedicat lui Pablo Casals... O pledoarie nu numai pentru muzică, („Bucuriile muzicii") chiar dacă a fost atît de convingătoare prin personalitatea artistică a marelui violoncelist, ci şi pentru înţelegerea unor adevăruri fundamentale ale vieţii, fără de care lumea ar îmbătrîni mai repede : „tatăl sau dascălul trebuie să-i explice copilului că el este un lucru unic. Că fiecare este ceva care nu se va mai repeta de la începutul pînă la sfîrşitul lumii. Numai aşa omul va şti că nu poate ucide alt om : ce oroare ! Să distrugi ceva la fel de minunat şi de irepetabil ca şi tine ! Ce oroare !" Privindu-l şi ascultîndu-l am înţeles de ce, uneori, nu avem cu ce ne cumpăra bătrînii.

Iulian Neacşu

duminică

intii fereastra, face patul Ceciliei și controlează oala de noapte a Virginicăi : e goală și in virful picioarelor trece din tindă pe sub rufele intinse la uscat spre bucătărie, toarnă apă peste legumele scăzute, intoarce in cuptor cartofii lui Victor ; cu restul de apă rămas in căldare iese in curte, deșartă găleata in troasca găinilor ; lingă fintină a crescut ca o ciupercă imensă un dud fără dude și ca să invirtească roata, femeia se sprijină cu o mină pe tulpina dreaptă și ciudată ; ușa grajdului a rămas deschisă și in intunericul dinăuntru se văd picioarele albe ale caprei scărpinindu-se. Femeia deșartă numai o parte din căldare și in grajd se aud nu numai behăiturile caprelor dar și mugetele vacii, care nu se vede din cauza păturii cu care Victor a despărțit, după ultimele sfaturi de la ora satului, lăcașurile animalelor. Moș Dinu dă semne de neliniște și peste puțin timp se aud tropăiturile calului și se vede pieptul lat și plin al lui Victor clătinindu-se pe capră. Victor nu mai apucă să guste cartofii, adoarme pe laviță și femeia stinge lumina, toarnă apă in ligheanul de lingă ușă, așează pe spătarul scaunului imbrăcămintea geamănei, pe masa de la capul lui Victor așează cana cu lapte, piinea, brinza și două bucăți de zahăr, toarnă iarăși apă peste legumele din oala de pe foc, se șterge pe miini și in semiintunericul camerei se aude vocea ei șoptită :

— Scoal' scoal", că-i șase, mamă !

Pe șosea trec autocamioane, mai multe, unul după altul, zgomotele cresc și descresc, apoi iar cresc...

— Hai, mamă, că-i tirziu, azi și gata, p-ormă, miine-i duminică, vine și tat-tău.

Victor sparge lemne in fundul curții, geamăna il roagă s-o ducă și pe ea pină la liceu, in comună, preț de un sfert de oră.

— Uite cotul ! zice Victor. Mergi și cu autopicioarele.

Femeia iese din grajd cu oala plină de lapte, o șuviță de păr a alunecat de sub bazma și Victoraș zice :

— Ioteee ? mama e bălană !

— Virginică, ii spune mezinei, mamă, acum nu mai ești decit tu acasă. Da, și să fii cuminte, nu ieși in uliță, nu lași poarta deschisă, mama merge pină la cooperativă, da vine deindată, dacă intreabă careva spui că-am plecat la ședință, m-abat pe la magazin să-ți iau caiete mai inainte, da tu să nu zici, tu atita zici : mama nu-i acasă, e la ședință. Ai inteles ?

De la ședință, unde s-au stabilit măsuri pentru campania de toamnă, mama se intoarce acasă cu șorțul plin de pungi cu pufuleți. N-a găsit caiete și se gindește că „iaca, au trecut șase ore de cind s-a trezit, e trecut de zece, ziua s-a dus și ea n-a făcut nimic din ce trebuia să facă". Și pantofii o string. Întotdeauna vara au strins-o pantofii. I-ar scoate, dar se rușinează de șoferi, oameni străini, ce-o să zică de satul lor : șoferii au umplut satul de praf, de ciment și de vorbe rele ; lucrează pe șantierul din apropiere, dar de locuit locuiesc in sat. Dar dacă n-ar fi ei, poate nu s-ar repartiza la magazinul lor pungi cu pufuleți... Virginica mai ales, ei ii plac pufuleții. Îi bagă in lapte și altceva, pină nu vine de la școală, nici că mai mincă. Pe Virginica n-ar mai fi născut-o. Se simțea vinovată față de Victoraș, o milă ascuțită il sfredelea inima la gindul că intre ea și Victor, după geamănă, va mai iubi, dacă va mai putea, incă pe cineva ; ceva ii spunea că Victoraș mai putea fi incă oprit in drumul după Cecilia, spre lumea care nu mai depindea de ea... Virginica depășise insă toate așteptările. Da, da, toate așteptările. Virginica e singe din singele ei cel mai adevărat.

Numără pungile cu pufuleți să nu fi pierdut vreuna și grăbește pasul. Virginica trebuie să ajungă la școală. Grădina n-a săpat-o. Curind Victor va veni la masă. Apoi geamăna. Pune masă, stringe masă. Spală vase. Vine Cecilia, pleacă Victoraș la seral. Vine Virginica de la școală. Gătește pentru seară. În camera din față nici n-a făcut curat și dacă nu face pină in prinz apoi geamăna și Cecilia se incuie acolo să invețe. Virginica își face lecțiile la bucătărie. De la seral, Victoraș se intoarce nervos, nici nu mănincă și se culcă, ca să nu bată merele... Nu, nimic n-a făcut din ce trebuie să facă : s-a dus ziua și n-a reușit mai nimic. În curind și Virginica se va incuia cu surorile ei și n-o va mai vedea decit dimineața, pe intuneric, și la masă, in fugă. De ce se spune de copii că sint un sprijin ? Înfloresc și se ridică atit de sus că tot ce văd ei tu nu mai inţelegi și trebuie să simți foarte bine rădăcina care ești pentru ca să te bucuri de ei. Da, ea e fericită. Cîți copii n-au apucat alte drumuri ?

Își scoate pantofii totuși și acum aleargă aproape.

Cit să fie de cind a bătut miezul nopții ? Ceasul e deasupra sobei și de pe laviță nu-l vede. I s-au înțepenit oasele pesemne de nu mai poate mișca. De atita stat. A săpat totuși grădina, ba a strins și fineața și toate s-au aranjat pină la urmă, așa cum se și cuvine. Parcă Virginica a mai slăbit. Dintr-o dată s-a inălțat, capul i s-a lungit și e palidă ; cind vine de la școală n-o mai caută și e nervoasă pesemne de se spală de atitea ori pe zi, nici cu Victoraș nu mai vrea să doarmă, și-l trimite la perete. Astă seară s-a culcat in locul Ceciliei. Dar ea tot speră că Cecilia va veni cu cursa de unu noaptea. Nu e prima oară că pierde trenul de seară. Acum la școală sint tot felul de acțiuni, ca și la cooperativă. De data asta veghea ii prinde bine : mai are atitea de cirpit și n-a avut timp să-l aștepte. Îi place să aștepte ; toată viața a aranjat astfel casa ca pentru un musafir care n-a mai sosit niciodată. El vine insă și mai inainte, incă de după prinz, incepea să-l aștepte și așteptarea se prelungea o bună parte din noapte. Așteptările au ținut-o tinără cu toate că la păr a albit. A albit la incendiu ; de pe cimp se vedeau vilvătaiele, alergau oamenii, se inșeuau caii, ea alerga cel mai repede, fiindcă presimțirea ei era mai tare, atunci s-a hotărit s-o nască pe Virginica și a inteles că de mult iubea, cit de dureroasă e iubirea lipsită de speranță, cit de chinuitoare e dragostea care dorește. Cit de vinovată e iubirea ! — Cecilia, Cecilia, murmurase tot drumul. Și după ce-au ridicat iarăși casa, nu i-a mai părăsit și nu s-a mai indoit de rostul ei in lume...

Cecilia s-a culcat probabil la prietena ei din Roman, iaca e ceasul trei. Femeia se ridică, își șterge scamele din poală și impăturește rufele cirpite. De la un timp, apa de la fintină e mai tulbure și după ce se limpezește pe suprafața ei se ridică dire uleioase. Pune cazanul pe sobă ; de pe podeț coboară ligheanul mare din plastic și-l aranjează pe două scaune. În sobă lemnele sint pregătite și femeia aruncă chibritul in dreptul petelor de gaz. Apoi inchide ușița și in urma ei flăcările duduie. Apa de deasupra o aruncă in fața bucătăriei ; restul il toarnă in cazan ; in fintină găleata e lăsată cu grijă ; zgomotele din curte nu păcălesc pe nimeni, nici chiar pe moș Dinu, care doarme incolăcit cu

botul sub coadă. Liniștea vine profundă și temătoare dinspre gară. Din camera din față aduce așternuturi albe și un ștergar in care a ascuns din vreme un săpun invelit in hirtie velină și colorată cu un cap de fată. Ștergarul il așează pe marginea ligheanului ; albiturile pe laviță. De pe podeț coboară acum o sticlă de țuică și un ibric ; in ibric sint mirodenii : piper, scorțișoară, varsă țuica in ibric, peste mirodenii și le pune pe foc ; apoi se apucă să pregătească așternutul. De afară aduce straiele albe, mirosind a săpun și a sodă și le așează pe pernă. Încearcă apa cu degetul : e călduță. E timpul să inhame calul ; ii place să audă chiuitul trenului incă de departe, să vadă cum se aprind luminițele in compartimente și să simtă in nări mirosul de gudron. Pe sub vagoane se văd numai picioarele celor care coboară și boccelușele aruncate de la ferestre. Roțile se pun in mișcare ; picioarele rămin nemișcate și ea incearcă să ghicească care sint ale lui. Taie feliuțe subțiri de șuncă și le așează in tigaie, peste ele sparge trei ouă și abia acum iese să inhame calul : la intoarcere bagă in cuptorul cald ibricul cu țuica fiartă, tigaia cu ouă și șuncă, mai măsoară o dată temperatura apei cu degetul și aruncă o privire in urmă : totul e pregătit.

Privind scurgerea roților prin dreptul picioarelor nemișcate, femeia are o stringere de inimă și strunește bine calul in fața barierei, de parcă ea și calul ar fi avut o inimă comună. Primul care trece linia după ultimul vagon nu e el. E al lui Pantazi care o salută respectuos și zice :

— Nu vine. A zis c-o să-ți scrie...

— Suie, spune femeia. Întoarce șareta pe loc și de durere calul se ridică in două picioare. Biciul femeii il readuce pe pămint și din două zvicnituri vehiculul poate face cale intoarsă.

— Lasă-l moale, femeie, zice a lui Pantazi căzut intr-o rină.

Din picioare, femeia il privește ciudat.

— Chiar inainte de a pleca am avut ședință ; al tău a vorbit in numele oamenilor de la intreținere și-a zis că el și oamenii lui o să ajute exploatarea să devansăm angajamentul...

— Trrr ! Din spate, praful cuprinde șareta care s-a oprit brusc.

— Ce-i ? intreabă omul.

— Coboară ! Nu te mai poci duce. A rămas casa singură.

petre romoșan

Bătrînii maeștri

Nu mă mai speriați cu bătrinii maeștri,
ii cunosc prea bine, sint prietenii mei,
oameni și ei acolo,
răsfățații, copilărașii, iubitori de moarte.
„Nebunie cu fragi", aceasta-i formula, zic ei.
Nebunie cu fragi.
Iar voi rămineți cu gurile căscate. Albiți de spaimă.

V-am adorat destul,
hai acum să stăm de vorbă pe indelete.

Altădată camera mea visa

Altădată camera mea visa. Ce mai visa!
Astăzi intreb, doar intreb:
„Și care-i concluzia ?", Care-i concluzia !
„Moartea, neradule", Moartea.
„Și care-i concluzia ?" Care-i concluzia !
Și nu mai aud. Și nu mai intreb.
Altădată camera mea visa. Ce mai visa!

Frunze moarte

Ieri noapte mi-am vopsit unghiile in verde.
Astă noapte imi zic:
Unghiile imi sint incă verzi. Și cad una cite una.

Biata cîrtiță

Mai inţelept decit moartea și mai urit la vedere,
albăstresc scriiturile.
Iar moartea, sora mea, se preface că le citește

Aduceți-l pe Dante

Dante intră in Siena călare pe un măgar.
În Siena sau altă umbroasă așezare de oameni.
De un an cetatea il așteaptă.
„Dante ne va salva!" surid municipalii.
„Ciuma, birtelnicele zvonuri, plictisul . . .
Dante ne va salva!"
Mindrii cetățeni ai Sienei, in strai măreț,
se infuriară foarte:
„Acesta nu-i Dante, acesta nu poate fi Dante,
aduceți-l pe Dante!"
Cel de pe măgar se ridică in șa.
Strigă și el după puterea lui:
„Nu-i vită omul, ci-i dator s-aducă lumină lumii
și să alunge ceața!"
Mindrii cetățeni ai Sienei, in strai măreț,
izbucniră in ris.

Înainte de cîntatul cocoșului

Printre cosași, din iarbă, a apărut un măscărici:
Ha! Ha! Ha! Vai ce faceți aici?
Ha! Ha! Ha! Voi pentru cine munciți?
Cel mai bătrin țăran și-a ascuțit coasa și, in risul celorlalți,
hat, i-a retezat orătaniei picioarele.
Se spune că faimoasa iarbă verde a fost maculată
de o umoare albastră. „Parcă ar fi cerneală!" s-au ingrozit cosașii.
Înainte de a muri, măscăriciul a vorbit:
Treziți-vă boii, ale voastre preasfinte animale,
treziți-i la trei dimineața.
Înainte de cintatul cocoșului.
Adunați-vă sapele, coasele și plugurile de lemn
și de bronz și de fier.
Pe marile artere de circulație ale lumii,
prin Roma, Babilon, Constantinopole, Alexandria, Paris,
să inainteze carele voastre
in marele marș de adio!
Să inainteze carele voastre in marele marș de adio!
(Dintre cosași, prin iarbă, a dispărut un măscărici).

dan david

Scrisoare de la tata

Plingi și tu măcar o dată, fiul meu
măcar odată, măcar mereu ;
o dată in viața ta, in gindurile tale adinci
să-ți văd lacrima, plingi

plingi cu zăpadă, cu revoltă, cu cerneală
plingi cu smerenia ta brutală
Așa cum știi tu să plingi dacă știi
așa cum știi tu dacă știi :

cu plinsoare
clinchet de iluzii in ninsoare
Așa cum știi să taci și să rizi curat
prea treci peste sfaturile mele cu civilizația la oraș,
cu inţelepciunea ta nouă despre viață
Treacă lacrima ta peste mine și peste dimineață !
cu duioșia cuțitului in teacă
cu tandrețea ta de fier care să se spargă
de orgoliile celor din lumea largă

scoate citeva sentimente
vino acasă dintre roboți și continente
fugi odată dintre ciinii lumii
care-și mănincă-ncet postumii
lasă mașinile
care cad peste luminile
peste riuri și livezi
vezi fiul meu, vezi !?

ți-ai părăsit copilăria-n pădure
nimenea să nu ți-o fure
copilăria ta se joacă
acolo sus intr-o băltoacă
dă la o parte sentința care a-i pus-o peste viață
vino, fiul meu, mi-este singurătate și
bătrinețea-mi curge pe fire, pe față

Viața ta plinge cu poeme acuma și in veci
dar dă la o parte poemele și treci

nu mai știi să plingi și nu mai știi să vii acum
te-ai invățat să mori lingă redactarea lumii..

Treci cu ranița-n spate și cu bocancii tăi peste părinți
ți-ai făcut o casă pe prundul băuturii, pe drum

Desene de Mihu Vulcănescu

doar lacrimile copilăriei tale mai picură cuminți

Vino, fiul meu acasă
ulciorul cu vin își tremură pe masă
o poveste lungă și frumoasă
Te aștept de pe acum lingă salcimul tău pe leasă

și mama ta, săraca, ți-a ales mireasă
La revedere, te sărută ai tăi și te sărută o frumoasă

Autoportret

că de m-am tirit pe-o frumoasă,
pe-un ascuțiș de-o frumoasă de coasă
pină să ajung acasă
pină să mă scrie poemul pe tăcere, pe nebunie, pe masă
pină mi-am văzut soarta limpede rațiune a trandafirului care
infloreşte peste lucrurile mele ca sărutare de răcoare
peste cuvintele mele neaflate de popoare
(poesie, ajută-mă să visez la noapte o floare
o floare calmă, liberă, neimpușcată
poesie, ajută-mă să visez o Europă cuminte, o fericire, o fată)

pe un picior de plai am văzut
pe o gură de rai am văzut
o fată cum frămintă
o mirare și-un cintec de nuntă
o țară de iubire și-o istorie cruntă
inima mea viață de pădure, privighetoarea, priveghetoare
sfintă, apoi mi s-a tăiat respirarea, respirare
in frunzișul misterios al destinelor, destine visătoare
...apoi o paiață de oraș a fotografiat sudoarea, sudoare
din care a băut pină a murit
un monstru de poem, un nebun sfințit

de atunci, inima mea viață de pădure frămintă
Eu am văzut o țară frumoasă ca o nuntă
eu am văzut de fericire
un destin plin de iubire :
România, eu sau viața
atit despre Lumină, strigă dulce dimineața

Amprente și sărutări de ghilotină

sunt mai sentimental cu o suferință
fără de răni și fără de flori, imi zice
Legile războiului au inceput să miroasă, imi zice, dumnezeii
acestor armate au inceput să miroasă a proști

și din intimplări mai vechi au rămas amprente și sărutări :
miroși a rachiu, imi zice generalul din intunericul istoriei
așa imi zice că i-a zis el, generalul, soldatului,
așa imi zice că i-a zis el soldatului acela care băuse de
suferință și de groaza războiului,
Dar soldatul a fi zis in gindul lui
„e mai rău să miroși a prost, e mult mai rău !"
și soldatul s-a supărat și a tăcut, imi zice generalul din adincul
plin de singe al istoriei

ai citit pe chipul lui reproșul, generale
și inţeleg acum că ți-a venit mintea la cap, inţelepciunea de pe urmă,
generale
dar acum degeaba tulburi viața de deasupra, degeaba o mai tulburi !
și căința ta a inceput să miroasă greu, căința ta in zadar...

Lasă-mă să-ți mai zic, mă infruntă generalul, lasă-mă : tăcere stranie de
ziduri, de cai morți, tăcere supărată pe fericirea gloanțelor care-și
invață viața la frumusețea stranie a măcelului (părea durerea oamenilor
o statuie nimicită, o frămintare fără de asemănare
parcă munți nebuni dădeau in floare / și tancuri tirau pe sub pămint
fecioare). N-a putrezit lumina in orgoliosul soare, imi zice, n-a
putrezit ? Fii cuminte, tu veche scrisoare / sentimental de drumul mare
călău cu prea multe picioare, ii zic
Lasă-mă-n pace să-l termin pe Tolstoi, la noi e bine, soarele e soare..

radio

Proust și muzica

„Marcel Proust — un mare iubitor al muzicii — in lumina corespondenței sale" : iată una dintre cele mai interesante emisiuni radiofonice pe care am avut plăcerea s-o urmărim in ultimele citeva săptămini. Realizată de Sanda și Valeriu Răpeanu, in colaborare cu Ion Asandi, redactor muzical, și avind-o ca redactor pe Alice Mavrodin, emisiunea a fost difuzată in trei părți ample, echilibrate oferindu-ne un portret minuțios al lui Proust ca amator de muzică. Propunindu-și o asemenea temă, pe care dealtfel mijloacele radio o pot servi foarte bine, Sanda și Valeriu Răpeanu au pornit de la faptul că intre opera proustiană și muzică există relații nu numai de ordin vădit, tematic, dar și de ordin structural, profund. Autorul insuși, creator lucid, a cultivat sugestiile artei muzicale in scrisul său și chiar a sugerat un mod de lectură care să păstreze ceva din caracteristicile din reacțiile și iluminările unei audiții muzicale. Proust constituie, fără indoială, un moment al prozei cind lecția venind din direcția altor arte se dovedește extraordinar de profitabilă. Utilizind pasaje dintre cele mai grăitoare pe tema dată, extrase din vasta corespondență, a lui Proust de la 1885 la 1905, realizatorii s-au ocupat de o perioadă de revelații și acumulări proustiene in sensul muzicii. Modul acesta de tratare a avut mai multe virtuți : a schițat dezvoltarea unui spirit de excepție, a oferit informații asupra vieții culturale franceze din epoca respectivă prin „documentul viu" al scrisorilor, a adus in atenție imaginea lui Proust trăind cu pasiune intr-o lume a artei, animat de o nesfirșită curiozitate intelectuală, pe care nici amenințarea permanentă a bolii [illegible] nu a putut-o stăvili vreodată. Am aflat nu numai gusturile muzicale ale lui Proust și evoluția acestora — și nu numai că ne-a fost demonstrată devoțiunea lui spirituală față de anumiți compozitori și anumite pasaje muzicale, dar, [illegible] de acestea, fragmentele de corespondență alese spre ilustrare au reușit să ne lase a intrevedea o serie din trăsăturile scrisorilor proustiene in general, reacții ale marelui prozator, constante ale firii sale de artist, prin momente și intimplări legate de muzică, de evenimente muzicale. Exemplificarea a urmărit cu fidelitate audițiile lui Proust, de la Mozart, iubit din adolescență, pină la revelația mai tirzie și profundă in legătură cu Beethoven, de la Massenet și Gounod la Saint-Saens și la Wagner, de la Reynaldo Hahn la Gabriel Faure. Observăm, din nou, faptul că Proust era un ascultător devotat al contemporanilor săi, un spirit deschis eforturilor și performanțelor epocii in materie de estetică muzicală novatoare. Emisiunea a oferit prilejul de a asculta serenade franceze ale vremii, pe renumite versuri simboliste. Iar ca noutate discografică : frumoasa **Pavană** a lui Faure inregistrată pentru prima oară cu cor, pe versurile **Serbărilor galante** ale lui Verlaine, sub bagheta lui Antonio de Almeida. O plăcută, avizată și incitantă călătorie in preajmă de Belle Époque, la umbra trăirilor muzicale ale rafinatului Proust, comentate cu discreție și fină inţelegere de realizatorii unei emisiuni intru totul deosebite.

Ioana Ieronim

plastică

Tapiseria spațială

Caracterizată printr-o mare disponibilitate pentru nou și printr-o mare putere de investigație, Daniela Grușevschi caută modalități originale de exprimare in tapiserie, ca formă de gindire autonomă.

Lucrările artistei expuse la galeria „Simeza", se integrează genului relativ nou al tapiseriei spațiale, fiind propuneri de remodelare a spațiului arhitectural modern.

Artista realizează un acord intre obiectul de artă și spațiu, fie el domestic sau public, o [illegible] intre compoziția textilă și celelalte coordonate spațiale. Formele volumetrice, in genul unor sculpturi, a unui ambient activat de spectator, trec la cucerirea spațiului, la crearea lui.

Funcția principală este aceea de a da valoare umană formelor reci arhitecturale, de a oferi noi posibilități de plasticizare a datelor vizuale existente, de configurare a unui spațiu imaginar, care să completeze necesitățile umane de frumusețe și poezie.

Propunerea de ambient, proiecțiile tridimensionale sint structuri de sine stătătoare, susținute de propria lor formativitate.

Daniela Grușevschi ne introduce intr-un univers al naturii, transpunere a lumii exterioare căreia i se acordă lumea interioară a artistei, redarea „ideii" de viață, prin intermediul tapiseriei.

Folosind un limbaj al sincerității, decodificarea semnificațiilor lucrărilor este simplă — o lume vegetală, de arbori, scoici, flori și fructe sau esențializări ale vieții și mișcării.

Această lume naturală devine, dincolo de intenția artistei, un univers metaforic, plin de inţelesuri tainice, de simboluri primordiale, prelungind spațiul intr-un vis straniu.

Grele de propria lor greutate și de aceea a efortului uman, tapiseriile Danielei Grușevschi sint viguroase, echilibrate au o perfectă organizare interioară. Fiecare joc al formelor, culorilor, combinarea unor procedee diferite de tisaj nu este arbitrară ci sint expresia unei perfecte organicități.

Asprimea sisalului este compensată de transparența țesăturii, masivitatea reliefului textil fiind ruptă de invazia spațiului, a luminii, viața integrindu-se astfel actului uman creator. Are loc acea recreere a spațiului in și prin obiect.

Unul din atributele originalității tapiseriilor artistei este franchețea culorilor. La Daniela Grușevschi se naște o nouă picturalitate volumetrică. Combinațiile cromatice capătă o valoare mai mare, in funcție de tratarea materialului căruia ii dă un plus de frumusețe, ajungind la efecte insolite. Indiferent de tonurile folosite, verde sau gris metalic, albastru-violet, in contact cu textura culorile devin calde, luminoase, prețioase, pline de un rafinat hieratism, expresie a sensibilității și forței coloristice.

Este incă unul din punctele de apropiere ale universului artistic propriu creatorului de cel al tradiției populare.

Prin forța și naturalețea artei sale, prin autenticitatea modalităților estetice de exprimare, Daniela Grușevschi ne invită la o matură reflecție asupra capacităților expresive ale organizărilor sale spațiale și implicit asupra evoluției tapiseriei contemporane.

Cătălina Diaconescu

muzică

Diglossia mozartiană

Recenta prezentare la Operă (joi 26 aprilie) a „Răpirii din Serai" cintată in limba germană ne-a intărit convingerea că există un „Supragrai mozartian" pe care nu oricine poate să-l vorbească deși oricine il inţelege. Este o diglossie ciudată. Mozart parcă nu ar fi compus pe un libret scris de Stephanie după singspielul negustorului din Leipzig, Christoph Friederich Bretzner, iar personajele parcă vorbesc, deși in germană, o limbă tradusă. Care este acel grai al esențelor, cum s-ar putea el păstra in spectacol ?

Regia semnată de **George Teodorescu** intenționează reliefarea acelor abstracte sunete interioare muzicii, „ca intr-un dans al rococo-ului in care cuplurile se intilnesc, își schimbă partenerii, se regăsesc". Forța de caracterizare muzicală a personajelor, care salvează intotdeauna orice operă de Mozart, oricum ar fi montată, creează și in acest spectacol bariera umbră-lumină dintre personajele „seria" (Belmonte, Konstanze, Selim) și cele „buffa" (Osmin, Blonde, Perdrillo), iar jocul scenic e conceput ca un contrapunct de gesturi, atitudini și mișcări izvorite din muzică. Mai reușite sint, desigur, de departe, personajele comice, intre care **Pompei Hărășteanu** (Osmin) creează un erou tipic de operă buffă, un „turc" după imaginația mozartiană, cheie a conflictului, drămuitor al contrastelor. Inteligenta sa interpretare, impulsionează permanent partenerii (am notat, ca deosebite realizări muzicale, duetul Osmin — Blonda și Osmin — Perdrillo). În aceeași măsură se poate vorbi de degajare și fluiditate a discursului muzical la Ligia Grosu (Blonda). Mărturisim insă că destul de greoaie ne-a părut construcția sensurilor mozartiene la ceilalți interpreți, deși au existat momente de reușită deplină, precum cvartetul de la sfirșitul actului al II-lea (**Alexandru Ioniță, Victoria Bezetti, Ion Stoian, Ligia Grosu**). Nu greoi, dar nici inspirat ne-a părut decorul : oare un mare păun de cirpă și un balansoar, etc. să insemne „spațiul subiectivității mozartiene", cum se afirmă in program ? Nu negăm valoarea de simbol a obiectelor folosite, dar realizarea lor, manufactura e departe de a sugera esențele dorite. Costumarea „corului turc", de altfel, aproape ne-a intristat.

Ceea ce se păstrează insă nealterat in acest spectacol, și de fapt acesta e lucrul cel mai important, este fluxul transparent al acompaniamentului orchestral. În real progres, orchestra condusă de **Cornel Trăilescu** a realizat o uvertură a cărei puritate și jovialitate s-a reflectat ca o lumină de-a lungul intregii seri. Caracterul de nepăsătoare tinerețe a muzicii din „Răpirea", caracter ce nu s-a mai repetat nici in „Flautul fermecat" nici in „Nunta lui Figaro", (nu e „Răpirea" opera nunții lui Mozart, adevărat epitalam oferit soției sale Konstanze ?) a fost tot timpul vizibil, intr-o deosebit de clară interpretare orchestrală. Răspunsul dat cindva de Mozart lui Joseph al II-lea, la premieră, că această operă are exact atitea note de cite e nevoie, s-a justificat și acum : orchestra operei a conturat intr-adevăr toate notele de care era nevoie, a recreat adică realul limbaj mozartian.

Grete Tartler

Amfiteatru liric

● *Ultimul act al Festivalului Artei Studenţeşti s-a desfăşurat la Piteşti, la sfirşitul săptăminii trecute, odată cu decernarea premiilor pentru literatură şi publicistică. De fapt, palmaresul răsplăteşte o activitate continuă, desfăşurată pe parcursul ultimilor doi ani, căci Festivalul Artei Studenţeşti s-a inscris in perimetrul creator al marelui* FESTIVAL NAŢIONAL „CINTAREA ROMÂNIEI".

Juriul format din NICOLAE DRAGOŞ, *preşedinte,* LAURENŢIU ULICI, CONSTANŢA BUZEA, MIRCEA IORGULESCU, CONSTANTIN PRICOP, EUGEN URICARIU, M. N. RUSU, SERGIU NICOLAESCU, STELIAN MOŢIU, ILIE DOGARU, ADRIAN FOMETESCU, IOAN ADAM *şi* MATEI DUMITRU *a acordat premii pentru societăţi literare, publicistică, texte pentru brigăzi artistice, montaj literar, colaj, critică literară, istorie literară şi eseu, critică de artă, teatru, proză, poezie.*

Premiile literare au fost acordate astfel :

Premiul I. Radu Călin Cristea *(Bucureşti) ; premiul II.* Mircea Doru Lesovici *(Iaşi),* Gabriel Petric *(Cluj-Napoca),* Ion Stratan *(Bucureşti) ; premiul III.* Mircea Cărtărescu *(Bucureşti),* Mihai Dragolea *(Cluj-Napoca),* Vasile Pîrău *(Bucureşti), pentru* CRITICĂ *literară, istorie literară, eseu.* PROZĂ : Mariana Pop *(Cluj-Napoca) — premiul II,* Daniel Vighi *(Timişoara),* Traian Tencolec *(Braşov) — premiul III ;* POEZIE : *Premiul I :* Matei Vişniec *(Bucureşti),* Emil Hurezeanu *(Cluj-Napoca),* Elena Ştefoi *(Bucureşti) ; Premiul II :* Patrel Berceanu *(Bucureşti),* Ştefan Mitroi *(Iaşi),* Mariana Codruţ *(Iaşi),* Alejandro Lopez *(Cluj-Napoca),* Marcel Tolcea *(Timişoara). Premiul III :* Ion Mureşan *(Cluj-Napoca),* Miroslav Rosic *(Timişoara),* Anca-Smaranda Digă *(Bucureşti),* Adrian Sehelbe *(Baia Mare),* Gerhard Zerbes *(Sibiu),* Ştefan Mera *(Bucureşti),* Salat Levente *(Timişoara),* Gabriela Nedelea *(Piteşti).* TEATRU . *Premiul I.* Constantin Mărăscu *(Timişoara); Premiul II* Dudaş Eugen Zaharia *(Cluj-Napoca),* Ioan Morar *(Timişoara) ; Premiul III :* Octavian Dobrişan *şi* Marian Mirescu *(Craiova).* CRITICĂ DE ARTĂ : *Premiul I :* Magda Cârneci *(Bucureşti) ; Premiul II :* Tiberiu Alexa *(Cluj-Napoca) ;* Sorin Moise *şi* George Volceanov *(Bucureşti) ; Premiul III :* Francesco Gerardi *(Bucureşti).*

Lucrurile au inceput acum să se clarifice : o promoţie nouă, mai numeroasă şi mai decisă decit altele, işi face loc in poezia română. Dar nu-i pur şi simplu o promoţie nouă ci prima promoţie a unei generaţii noi. Cei care o compun sint incă puţin sau deloc cunoscuţi ; incă se mişcă in perimetrul „bazal" iar care e presa studenţească, n-au cucerit incă invidiatul (de ce ?) „aerodrom" al presei literare dar se pregătesc s-o facă.

Ne-am dat seama acum că aspiraţia firească a oricărui poet tinăr de a scrie o poezie nouă are mari şanse de a se realiza inăuntrul acestei promoţii. Iată, sumar, argumentele innoirii : acută relativizare ironică, un sincronism à rebours excluzind aria romanică in favoarea celei anglo-saxone, reconsiderare modernă a raportului afectiv-ideatic, — in ce priveşte atitudinea lirică ; discurs liber de convenţiile tradiţionale, inlocuite acestea cu altele, tendinţă de tehnicizare, un manierism antimanieristic, — in ce priveşte limbajul poetic.

Am putut vedea acum că sentimentul continuării destul de rar intr-o literatură care, spunea cineva, suferă de vocaţia (sau mania) inceputului este, la această promoţie, ce anunţă o poezie nouă, mai prezent decit, bunăoară, la promoţia '60 şi ea propunind la vremea ei o poezie nouă.

Incontestabil ni s-a dezvăluit acum diversitatea tematică şi stilistică a promoţiei ce răsare ; o diversitate, dacă se poate spune aşa, pe centre universitare, fiindcă, iată, cu greu pot fi găsite trăsături de apropiere — altele decit cele generale care dau unitate promoţiei — intre stilul poeţilor de la Bucureşti şi al celor de la Iaşi şi al celor de la Cluj şi al celor de la Timişoara, deşi există intre poeţii din acelaşi centru universitar (cu excepţii, desigur) asemănări frapante, uneori pină la confuzie ; ar putea fi vorba de program poetic şi atunci discuţia s-ar purta — merită — in alţi termeni.

Am ascultat şi am citit acum versurile a peste 80 de tineri poeţi şi, dincolo de orice palmares fatal restrictiv, credem a fi găsit etajul acestei promoţii (căreia imi place să-i spun promoţia '80 nu din cauza numărului ci din convingerea că ea se va afirma complet in deceniul al nouălea, in anii optzeci) in următorii (ordinea e pur intimplătoare) : Emil Hurezeanu, Matei Vişniec, Elena Ştefoi, Mircea Cărtărescu, Marcel Tolcea, Ştefan Mitroi, Mariana Codruţ, Magdalena Ghica, Ion Mureşan, Viorel Mureşan, Romulus Bucur, Ştefan Mera, Adrian Sehelbe, Tamara Pintilie, Alexandru Muşină, Alejandro Lopez, Miroslav Rosic şi, bineinţeles, cei care au fost pină mai ieri studenţi Traian T. Coşovei şi Florin Iaru.

Acest acum s-a intimplat in zilele de 11—13 mai, la Piteşti, in cadrul fazei finale a Festivalului Naţional „Cintarea României", secţiunea studenţească specialitatea : literatură şi publicistică.

Laurenţiu Ulici

PATREL BERCEANU

Bucureşti

Spectru

una dintre copilăriile mele
nu şi-a dorit altceva
decit să afle
cum arată
un semen care poate cumpăra
oricite portocale vrea
deodată

şi uite-aşa
spectrul unei livezi
cu portocale
plutea pe oasele subţiri
ale copilăriei mele.

ŞTEFAN MITROI

Iaşi

Elegie

Desculţ m-apropiu toamna de arborele care
Pe ramuri are case in loc de frunze şi
Sub coajă acroteşte un fel de luminare
Aprinsă de o mină ascunsă zi de zi

Ciopleşte călătorul o inimă şi pleacă
Pe fluviul de rouă murind incet pe scut
Se-ntimplă pe deasupra eterică să treacă
Odaia-n care tainic el poate s-a născut

Şi toată casa dusă de vint pluteşte lin
Ca' fiinţea unui inger surpată de lumină
Prin horn văzduhul iese puţin cite puţin
Incit plutirea-l lungă pe cer să o susţină

Mă caţăr cu genunchii insingeraţi spre casă
De-atita drum se pierde fiinţa mea in jos
Şi seva parcă urcă prin degete şi trasă
De singe mă inundă cu chipul ei frumos

Oh! inimile-n coajă cioplite prind să bată
Şi luminarea intră aprinsă in pămint
O sting cu respirarea, mă caţăr şi deodată
Desculţ trec pragul natal şi nu mai simt

CARMEN FIRAN

Craiova

Se intorc voievozii

Toţi voievozii
au fost olari in satele lor,
au iubit arta pămintului ars
cu forme prelungi
şi au băut toţi
din acelaşi urcior
stropul de apă vie.

Voievozii au copt piine
pe la vetrele lor
au frămintat-o cu gindurile
şi ai apărat-o cu trupul.
Piinea rumenă in obraji,
rotundă ca ţara,
toţi au copt-o
la focul sufletelor

☆

Se intorc voievozii

Umblă pe străzi
cu tălpile goale,
trag după ei
corăbii fără pinze.
In bărbile lor lungi
cit istoria
şi-au ascuns melcii
casele goale.

Işi caută voievozii
urmele pe asfalt.
Plouă mărunt
cu secoli fierbinţi.
Ii pătrunde istoria
pină la os
pe cei care ies in prag
să privească
cruciada voievozilor.
S-au intors.

ŞTEFAN MERA

Bucureşti

Scrisoare acasă

După luptă,
peste cimp,
          soldatul
                    plutind,
purtat de ţigare.

Intre un atac
şi-o repliere strategică
vecinul aduce acasă
o scrisoare şi
citeva scuze.

(Intre timp
          soldatul
va pluti in continuare.)
Scrisoarea:
„Iubita,
sinii tăi
ca nişte obuze . . ."

(din ciclul „Poezii militare")

ALEJANDRO LOPEZ

Cluj-Napoca

Identitate

Ochii mei: Două ace inţepate in incertul nopţii
Vocea mea: Ecoul vieţii perpetue
Răsuflarea mea: Pasiunea, extazul,
          un suflu ce se dispersează.
Miinile mele: Cleşti prinşi in iluziile mele.
Sufletul meu: Un strigoi ce rătăceşte
          dintotdeauna
Picioarele mele: Cuţite ce despică tăcerea
Corpul meu: Anatomie de om ce mă suportă
Eu insumi: Un om ce pretinde a-şi justifica
          prezenţa in această lume.

ION MUREŞAN

Cluj-Napoca

Baladă pentru Transilvania

Peste pintecele Transilvaniei fulgeră
                    seminţele
Ingropate toamna sub arături
Orga vinului cintă peste pămînturi
Flori de miere innoptează in păduri

Se zvoneşte că poetul cu desagii pe umeri
          ar trece spre munţi
Şi că „pace vouă" or zice ei plopilor
          din fiecare căsuţa
In clopotniţe capetele precum [illegible]
          de femeie [illegible] a fin
Pe dealuri stinile precum grumazul bărbatului
          amiroasă a frunză de prun

In amiază poetul se opreşte sub umbrar
                    liniştit
Şi iată hrana lui: piine şi brinză şi ceapă
Şi iată gindul lui: paşnica răcoare in ochii
                    peştilor
Şi iată trupul lui: creangă străvezie de apă

Deodată frenetic singele adulmecă munţii
Ca o corabie se aude cum vine prin aer

          mireasma răşinii
Se aude cum pătrunde in carnea lui mireasma
Se aude cum coboară cintind către drumul
          de ţară anii

La capătul drumului se deschide o poartă
          intre brazi
Prin ceaţă trec lăutari in arbitoare amurgi . .
In vale peste pintecele Transilvaniei fulgeră
                    seminţele
Şi flori de miere innoptează in păduri.

MATEI VIŞNIEC

Bucureşti

Balada fructelor

De-am lăsa in trupuri străvind mişcarea
Neatins scheletul intim de sudoare!
Dac-am şti răspunsul doar la increbare
Pe la nord e drumul sau e spre sud oare?

Dar a pune singe dedesubt sub palme
Vezi, mişcare-nseamnă in final a pune
Tot aşa, cind forma explodează-n lucruri
Soarele din lucruri chiar atunci apune

Tidvele din cireşi sint la fel de albe
De departe-s toate ţidve de eroi
(De departe umbra parcă e făptura
Roiul de departe parcă ne e roi)

In orase orase fructele mă cheamă
Să domnesc in voie ca sarmas sau duca
Voi pleca acasă, s-am in altă parte
Obosit şi singur unde mă mai duce

De-aş fi fost copilul ghicitor in fructe
Invăţat cu mamă, invăţat cu tată
N-aş fi spart intr-una vasele cu şerpi
N-ar fi fost o pinză pielea mea curată

Prin oraşe insă, cind legat la ochi
Trec lăsind absenţei paşnicul prinos
Simt deja in alezne drumuri răsucite
Şi incrucişarea zilelor prin os

Iar mustaţa tatei pare o legumă
Mirosind a peşte, a năvod, a mare
Fructele din palmă devenindu-i insă
Dacă nu mai grele, sigur mai amare

VIOREL MUREŞAN

Cluj-Napoca

Porţi la Alba Iulia

La Alba Iulia se duc
sub cărămizi să-ngroape, moartă,
cămaşa veacului ce poartă,
In singe cu venin de nuc,
vremelnicia unui cuc.
Stă scris pe lemnul de la poartă
sub cărămizi să-ngroape, moartă,
cămaşa veacului năuc.

Ca intr-o amforă cu toartă
aprinsa slovă care-o duc,
blestemul evului năuc
stă scrisă-n piatra de la poartă
La Alba Iulie o duc.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Bucureşti

Vasile Pârvan despre coborirea istoriei

Pe aşteptarea căruntă a paginei
Aidoma unei luntre suitoare Cuvintul
Ne trece dinspre şesuri pe povirnişul

Inţelegerii.
Libertatea a afli numai In rinduiala firii
Sub invelişul plantei şi elitrele gizei
Cel care şovăie intre regnuri mirat

Se va stinge . . .
Gustul clipei tale va fi august ori sălciu,
Se va hotări odată cu aplecarea luminii

Spre toamnă
Din care cenuşă ai rodit:
Atunci neamul il coboară In cuget
Dimpreună cu pomenirea ultimă a slovelor
Şi de această fericire.
Izbăvirea ta va fi numai lacrima.

. . . Fiule, eu ţi-am vorbit despre istorie
Intr-un amurg de noiembrie.
Intre timp oasele mele au invăţat
Să infrunzească."

MIRCEA BÎRSILĂ

Timişoara

Dialog cu un arbore

N-aş putea spune că se bucura
după cum iarăşi n-aş putea spune
dacă ii părea rău şi de ce
Atit imi amintesc: a privit In altă parte
in gol şi a plins.
Şi, nu după mult timp:
„in spatele nostru este pămintul cu fălcile
deschise." Atit imi amintesc
şi tainicul semn
acela ca dindu-se cu banul
mi-a fost sortit mie să-l schimb.
Şi iar, nu după mult timp:
„ca dumneata am fost odată şi eu
cu iubită şi cu părinţi
in această lume intr-una schimbată"
Şi deja izvoram din frunzele şi din scoarţa
şi din rădăcinile mele
asemenea ciinelui din lanţul său.

Desen de Raluca Grigorcea

MARIANA MARIN

Bucureşti

Romanţ

mai ales in disperarea marilor oraşe
am vrut să-mi port melancolia cu părul
                    in flăcări
mai ales de convenţia rară a carnavalului
am vrut să mă indrăgostesc
şi uite
intr-un dulce februarie
bunicile mai visează la ofiţeri
intr-un dulce februarie
pana corcoduşa moare cu un inel de aur
                    pe git
cerul varsă domestic la picioarele mele
un animal friguros
pe care nu il pot mingiia
care nu mă poate impuşca
ay marele oraş marele carnaval
imi cirpeşte ochii
şi cad
     şi cazi
          şi nu te mai am

ADRIAN SEHELBE

Baia Mare

Vară dulce a mea

vară dulce a mea
poate nimic altceva
decit un cimpoi plin cu spuză de mac . . .

pe lampagiii brumelor celeste — să-i chemi
numai cu clopote de fin

vară dulce a mea
nacelă cu elitre şi putregai de vint
coborită in craterele unor
irişi
carbonizaţi de cintări

MARCEL SĂMÎNŢĂ

Timişoara

Cind ară

Calul ca un riu vuind
intoarce o brazdă cu coama.
Cămaşa albă şi piinea —
ferestre pentru inimă.
Cimpiile vor fi pline
de flori şi hore vegetale.
Florile-s scuturi
intre Ion şi rinduirea lumii.
Albul cămăşii
nu mai e ca zăpezile.
Ţarina e atit de adincă,
pină la osul
care nu putrezeşte
decit sub umbră de spice.
Cind ară, Ion
intoarce şi-o brazdă din el,
cind ară,
cu inima ară.

ELENA ŞTEFOI

Bucureşti

Ar trebui să mă apăr

Iarna viitoare cu chei potrivite pătrunde
in descriere, in răsuflarea ei răzbunindu-se
intotdeauna frică ne va fi, definiţii cărunte
se joacă de-a baba-oarba prin aurul
de pe creştetul copiilor noştri
susţin că e greu să rămii la poeme
                    de dragoste
im- cumpăr un caiet, il deschid şi din
                    lăcomia lui
secundele, pline de singe, mă trag la
                    răspundere

ar trebui să mă apăr, cu visul pe buze
o infringere străluceşte galopind
prin silabele numelui meu.

EMIL HUREZEANU

Cluj-Napoca

Poem de vară

Incă o vie obsesie a cioclilor păleşte:
nicotina injectată unui biet animal il ucide
                    pe loc
dar un singur gind omenesc care
          nu depăşeşte amintirea
l-ar face mai fericit?
după cum insăşi viziunea amintirii
                    nu depăşeşte
cadrul unui tablou de vară pe o stradă
                    oarecare
in Europa previzibilă
cind cu ultimele ţigări fumate pină la capăt
iţi aminteşti căldura şi mai intensă
                    a sărutului
urmărind privirea ciinelui agonic in faţa
                    unui ziar
aruncat cu prima pagină pe asfaltul incins.
Ajunge să scrii despre moarte şi eşti profet:
in aceeaşi zi un om se plimbă pe deal
il desparte de mine aerul surdo-mut
                    al amiezii
el ţine zimbetul sus in timp ce cuvintele
                    ating pămintul
şi vara il despoaie de incă o valoare
                    divinatorie.
Cel salvat in clinica albă ca un etaş
                    al sudului
iată-l surîde limpede cu singele prostituat
de Măicuţele Salvării Publice:
după transplant in lipsa diavolului
intilneşte iarăşi cuvintul.
O, de-ar mai fi o natură in jurul nostru
pentru cit o iubim degeaba pe asta.
Să treci repede pe lingă corul de femei
                    bătrine
izbucnit pe străzi ca un imens infarct
reluat la megafoane pentru incurajarea vieţii
Să nu mai ţii seama de marile stranduri
păzite de soldaţi şi ademenite de cizmele lor
Acum să uiţi să nu mai plingi să uiţi
că măreţia durerii este atunci
cind vina de bou crapă vina de om şi atunci
călătorii dăruiţi să-şi stringă tălpile sfişiate
cu propriile vene Să mingii pulberea
zeităţilor cu viaţă veşnic vie care urlă după
                    carnea pierdută
Să stringi in mina firele de inaltă tensiune
sensuri absolute şi ucigătoare căzute
                    printre trecători
— mamele sunt femei obişnuite şi ele —
Să-ţi descoperi patria şi s-o numeşti de
                    trei ori
şi apoi Ea să fie ca o mare piine umilind
                    griul
Din gropile săpate de prizonieri
Un avion in zbor să nu fie
o metaforă ca şi cum le-ai oferi ultima
                    ţigară ruptă
ci măreţia sferei săpată invers.
Şi chiar dacă o meşă din părul noului născut
este egală cu o şuviţă din părul
celui mai nou dintre morţi
Şi liniile din palmele gemenilor
se rup la fel la moartea unuia dintre ei
Capul inconjurat doar de piele
N-ar mai suride dar şi-ar striga
Numele la nesfirşit
Ca intr-un tragic basm românesc.
Doar mutul atit de aproape de moarte
Precum purtătorul ei
Fără s-o mai numească.

MAGDALENA GHICA

Bucureşti

Carte poştală ilustrată

Iţi ofer cea mai bună perspectivă a lumii:
     se văd peisaje feerice, lanuri
                    de orchidee,
     mări grandioase şi pure (şi casa ta
                    intr-un colţ
tu copil in haine de sărbătoare, bunica)

E vară, e ora amiezii, un prinz copios
                    abureşte
     pe o faţă de masă de un alb orbitor
                    (maică-ta
n-a murit, toţi ai tăi sint eterni şi atit
                    de perfecţi).
     Secolul ales e desăvirşit, valuri de
                    armonie la
capătul lumii, veacul de aur (eşti frumos,
          eşti bun, eşti real).

Se vede un timp şi un spaţiu aidoma ţie,
                    leite, parcă
     ţi-ar fi oglinzi sau copii
Undeva la orizont citeva mici pete negre
                    puţină durere,
     puţină boală, puţină moarte nu strică)
Şi ideea, ca o floare roşie in colţul gurii tale
     zimbind (ideea de cal, tu, ideea de om,
                    principiile universale, mumii şi alte fantome, aureole,
                    decoruri, etc.
     pentru această ocazie)
Eşti pregătit pentru cea mai bună
          perspectivă a lumii?
Zimbeşti? Iţi convine? Facem afacerea?

CONSTANTIN MĂRĂSCU

Timişoara

Istorie

Trunchiuri scrijelate — iniţialele morţilor
in prăfăria istoriei, doar memoria-nchisă
                    cu spaimă
inaintea revărsării — barbarii culcaţi
          pe graniţa soarelui.
Şi nu mai există amurg intre hoarde:
două mii de ani amintind ici şi colo de daci
prin valuri de praf clătinindu-ne caii micuţi,
dar am rămas plesnind din bici după cuvinte
ciuntite de năvală şi pină şi casele noastre
                    ascunse in flori
şi-au inchis spinii obloanelor
şi n-a fost loc de trecut . . .

MARIANA CODRUŢ

Iaşi

Cuvintele

N-am vrut să se descalţe cuvintele la uşă
in casă am cavoare de lut nefrămintat
— intraţi, le-am spus, sint singur
şi vreau să limpezesc
in călcătura voastră
imaginea ferestrei.
S-au tot izbit in ea cintările de ziuă
inmănuşate, suple, inveşmintate-n roz
condurii lor de ceară
mi-au aburit auzul . . .
Intraţi, le-am spus, să treceţi
Cu talpa grea prin lucruri.

GABRIELA NEDELEA

Piteşti

Tirziu Bizantinul...

Tirziu bizantinul se retrase pe monedă . . .
Lumea-l uită in amiezi.
In zadar strig,
„Priviţi in palma mea,
un imperiu!"

CORNELIA-LILIANA BĂLŢEI

Cluj-Napoca

Poetul

Spun despre tine
numai ceea ce ştiu melcii adolescenţi
cind le cinţi
şi le asculţi destinul
trecind pragurile urechii.
Spun despre tine
numai ceea ce ştiu buzele
cu gustul sărat de anotimpuri
presat intre două pagini scrise.

MARCEL TOLCEA

Timişoara

Portretul doamnei B

**Motto: Cit de frumoasă era!
Şi fără pereche
Cu roţile-arginte
Prinse-n ureche**

Dulce bicicletă cu ochii albaştri
Roţi cu spiţe ai in loc de fiaştri
Buza de sus, supărată, e doar un ghidon
Aşezată deasupra de far papion.
Mina dreaptă şi stingă ascunse in albe
Minuşi mingiie lanţul de salbe
Iar pe deget inel cu piatră subţirică
Roşu crud, sălbatec, ochiul de pisică.

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Mărţişorul, «mica noastră patrie»

Evocare de MITZURA ARGHEZI

„Doamne fă-i bordei în soare,
Într-un colţ de ţară veche,
Nu mai nalt decît o floare
Şi îngust cît o ureche".

Şi cîntecul şi numele mi le-a şoptit tata legănîndu-mă, din prima zi. Omul plin de energie, cu activitate multiplă şi diversă, desfăşurată în redacţie, în tipografie sau la masa de lucru, ore nesfîrşite, a întrerupt totul. Şi, cu stîngăcie delicată, m-a purtat la pieptul lui, pe braţul lui, zile şi nopţi. Ce se întîmplase atunci, în clipa aceea, nici el nu a ştiut exact. Apropiindu-se de făptura nou născută „legată cu un baris alb, cu faţa roză şi cu ochii întunecaţi, am rămas aşa să mă uit la ea şi ea la mine şi atunci m-a cuprins un sentiment nou, ceva ce nu mai simţisem încă". Acestea le-am aflat peste ani din povestirile tatii şi ale măicuţii.

Pentru noi copiii, care începuserăm să reţinem primele impresii, tata era aidoma lui Dumnezeu: el ştia totul şi putea totul. Tata ne dezlega micile noastre taine, ne alunga temerile şi tot el ne lămurea nedumeririle. Nimeni nu scria ca el pe etichetele caietelor noastre de şcoală, pe care ni le îmbrăca meticulos în hîrtie albastră. Şi pachetele pe care ni le făcea, legate cu sfoară colorată, erau mai frumoase decît cele de la magazin. Tata era foarte îndemînatec şi ordonat. Parcă-l văd cu cîtă pricepere făcea felurite reparaţii în casă şi în grădină.

Dar tata era şi prietenul nostru de joc. Participa la jocurile noastre de-adevăratelea. Voia să ne facă şi teatru. Odată, stînd după o perdea, ne-a citit, **Facerea lumii**, pe care ar fi voit-o reprezentată cu păpuşi. Altădată, tot în dosul unei perdele, în dreptul unui bec electric, din împerecherea mîinilor, ne-a făcut umbre chinezeşti: fluturi, iepuri, un cîine cîrn, pe care le apropia sau le depărta cum voia. Sau făcea să vină pe coş sau pe mîneca hainei, batoane de ciocolată **Şumela**, care ne plăcea nouă grozav. Tata bătea de trei ori din palme şi, ca prin farmec, mandarine, curmale, bomboane apăreau pe la ceafă, din gulerul cămăşii. Într-o seară, de la subsuoară, a ieşit chiar un urs mic de catifea, care cred că mai este şi acum prin vreun sertar în Mărţişor. Uluiţi, încercam să facem ca el, dar niciodată nu izbuteam. Însă fiind convinşi în sinea noastră că atunci cînd vom fi mari, cu siguranţă o să dibuim secretul tatii. Printre jocurile noastre cu urşi, păpuşi, domino sau şah, ne strecura şi cîte o revistă, cumpărată săptămînal de la librăria „Alcalay": Suzette, Fillette, Robinson, Tarzan. În joacă, odată cu alfabetul, învăţam să silabisim şi cuvintele. La început, la insistenţele noastre, tata ne traducea totul, din scoarţă în scoarţă. Cînd lipsea, sau lucra, şi noi obosiţi de a urca de zeci de ori scările pînă în camera lui, am început, mai pe dibuite, mai pe nimerite, s-o rupem pe franţuzeşte.

Micile noastre conflicte, inerente, izbucneau cînd nu te aşteptai şi degenerau în păruieli, ghionţi şi plînsete. La fel ca în „Cartea cu Jucării", din proza „Între Miţu şi Baruţu", tătuţu ne împăca pe fiecare în parte, separat, şi aplana cu pupături şi vorbe dulci toate supărările noastre. Însă cînd îl supăram pe el sau pe măicuţa, seara înainte de culcare venea la noi şi ne spunea: **„Să nu apună soarele întru supărarea voastră"**. Şi noi, care eram botoşi, ne lua în braţe, ne pupa ca şi cum tot el ar fi fost cel care trebuia să-şi ceară iertare. **„O mîhnire sau o supărare peste care trece noaptea, se adînceşte, sapă sufletul şi-l alterează"**.

Îmi amintesc că în orice împrejurare tata avea o mare putere de autocontrol. Instantaneu, fără efort evident, cu vocea egală şi blajină, trecea voit peste orice enervare.

Sosind vremea şcolii, tata a hotărît ca primele clase primare să le facem acasă, dînd la sfîrşitul anului examene în particular. El era împotriva tuturor constrîngerilor şi a oricăror programe impuse. Fire independentă, deseori ne-a spus: **„Nu mi-a plăcut niciodată să mă bag la stăpîn"**, şi a căutat să ne ferească şi pe noi, pe cît a putut, de ceea ce numea el „corvoada vieţii" prea de timpuriu.

Nici mama, nici tata, n-au avut copilărie. Unul a crescut departe de ai lui, singuratic, iar Paraschiva cu sora ei, fără părinţi, de mici.

A doua zi pe un carneţel cu coperţile negre, tata deplîngea o stare de sănătate confuză care mă împiedicase să mă duc la şcoală. Motivarea era întărită de semnătura lui. Această copilărească complicitate între noi şi tata faţă de şcoală, nu ne-a micşorat cu nimic dorinţa de a învăţa, şi nici nu a dăunat conştiinciozităţii, pentru că de toate astea a avut grijă tata, cînd ne-am făcut mai mari.

În familie eram deopotrivă egali. Obişnuita autoritate părintească aspră şi pedepsitoare, metodele severe de educaţie au fost înlocuite cu o echilibrată viaţă de familie, plină de respect şi de discreţie, cu munca dusă de toţi laolaltă, cu zîmbetul pe buze şi cu sentimentul datoriei zilnic împlinit. Între noi era o adevărată întrecere să dăm ce aveam mai bun şi viaţa noastră să însemne ceva mai mult decît banalitate şi mediocritate. Tata avea oroare şi repulsie pentru detaliile meschine ale vieţii. Fiecare zi trebuia să însemne o autodepăşire şi să nu trăieşti numai pentru satisfacerea necesităţilor biologice, fie ele cît de rafinate. Superioritatea minţii, spiritualitatea în continuă perfecţionare, au fost jaloanele pe care tata, tot timpul, s-a străduit să le sădească în noi.

Nici pe mine nu m-a dojenit niciodată, cu toate că uneori îl contrariam prin cine ştie ce lucru la care nu se aştepta. Eu eram foarte distrată şi ca să mă corecteze, îmi dădea diverse sarcini să le îndeplinesc. Uneori, cînd plecam de acasă, îmi spunea să-i cumpăr ţigări „naţionale". Centrul, ca şi acum, era la vreo şase kilometri de Mărţişor. Pe atunci, dacă nu-ţi luai din oraş ce aveai nevoie, mai bine te lăsai păgubaş, deoarece se circula mai mult pe jos, fiind foarte puţine mijloace de locomoţie, iar distanţele dintre magazine se măsurau în kilometri. La înapoierea spre casă îmi dădeam seama că am uitat, să-i cumpăr ţigările tatii. Dacă aveam timp mă repezeam pînă la debitul cel mai apropiat, dar dacă era prea tîrziu (ora de întoarcere nefiind impusă, ci liber consimţită), mă cuprindea un sentiment de vinovăţie, ştiind că uitasem să cumpăr ţigările. Tata intuia imediat şi mă întreba: „Mi-ai adus ţigările?". Fîstîcită, nu ştiam ce să răspund, la care tata îmi spunea doar atît: „Mitzura dragă, cînd mă rogi tu ceva, uit eu vreodată ?".

Aceste cuvinte reprezentau pentru mine mai mult decît m-ar fi pedepsit sau m-ar fi certat. Îl dezamăgisem în complicatul nostru mecanism al sentimentelor gingaşe. Neatenţia mea umbrise, fie pentru un moment, permanenta grijă ce ne purta, şi parcă o rotiţă din delicata noastră comuniune sufletească şi spirituală se oprise.

Tata nu amesteca literatura cu viaţa noastră de familie. La fel ca şi mama era foarte gospodar şi se îngrijea ca să nu lipsească nimic gospodăriei noastre şi prezenţa lui se făcea în orice loc simţită. Noi, copiii, nu realizam ce înseamnă că tata era scriitor. Abia mai tîrziu ne-am dat seama. Dar cînd a scris, cînd în vecea de treburile literare n-am ştiut, pentru că nu a lipsit niciodată de lîngă noi, avîndu-l alături în toate momentele noastre de bucurie şi de nevoie. Nu a existat cuvîntul „n-am timp". Noaptea, eliberat de obligaţiile zilnice, lucra liniştit. Cînd aveam impresia că în sfîrşit s-a culcat şi a adormit, dintr-odată, în camera lui se auzea zgomot şi se aprindea o lumină. Ideile care nu-i dădeau pace nici în somn, îl trezeau brusc, şi şi le nota pe carnetelul de care nu se despărţea. Rima, cizelarea frazei sau precizarea ideii, rămase în suspensie, îşi găsiseră rezolvarea. Uneori, dimineaţa, mama, îmbrăcată în capoatele ei cu buline, de unde şi numele de alintare, „Bobocă" sau „Bobiţă", punea degetul la buze: „Linişte! Tata a lucrat toată noaptea". Noi ştiam că tata lucrează în toate nopţile, dar de dormit nu-l vedeam niciodată, deoarece, cînd ne trezeam noi, el de mult, era dus la treburile lui.

Mărţişorul a fost leagănul copilăriei, locul unde s-au ţesut primele vise; aici s-a contopit voinţa şi dîrzenia noastră, în momentele grele de viaţă. Mărţişorul, „mica noastră patrie", cum îi plăcea tatii să-i spună adesea, astăzi a intrat în legendă.

În Mărţişor, Paraschiva a clădit un rai, cu munca ei, cu sudoarea palmelor, cu răbdarea şi devotamentul ce au caracterizat-o. O măicuţă care atunci cînd erai bolnav te alinta, te răsfăţa şi te îngrijea. Un prişniţ ici, colea o ventuză, un ceai, cules dintr-un ungher ştiut numai de ea şi te însănătoşeai. Şi ce mîncări ştia să facă!

Tata, proaspăt sosit din Elveţia, de îndată ce a gustat bucatele mamii, s-a tămăduit de răul căpătat din cauza mîncărilor fără gust de acolo. Dacă uneori sora mamii, Tătana, şi ea excelentă gospodină, venea la noi şi o ajuta pe mama la gătit, la masă, tata, după ce gusta, spunea mamii încet: **„Se vede că nu ai pus tu azi capacul"**. Tătana auzea şi se necăjea. Dar tata, cu o glumă şi o sărutare de mînă, o împăca. Gătind din inspiraţie, mama dădea un gust deosebit mîncării.

Fie că eram numai noi de-ai casei la masă sau mai mulţi, cum se întîmpla deseori, nimeni nu se grăbea. La fiecare masă aveam impresia că este o sărbătoare. Era ca un ritual, timp în care familia era reunită în fapt şi în spirit.

Mama şi tata au dus o viaţă frumoasă împreună, 57 de ani de căsnicie. Nu mai puteau trăi unul fără celălalt. Pentru tata, Paraschiva era reazimul lui de viaţă: ea era soţia, iubita, sora şi prietena. Totdeauna mama a căutat să-l scutească de hărţuielile vieţii. Parcă-l aud cum o întreba din cînd în cînd: „Puică, au mai rămas ceva bani?". Cu vocea cea mai convingătoare, mama îl liniştea. Mai tîrziu, cînd ne făcusem mari, povestea cu duh, „că numai ea ştie cum s-a descurcat. Dacă i-aş fi spus lui Arghezi că nu mai sînt bani, ar mai fi fost el liniştit să lucreze ?".

Să fii numai scriitor într-o epocă în care şi-a trăit tata tinereţea, a constituit o dovadă de tenacitate şi curaj, fiind permanent la discreţia editorilor, de cele mai multe ori nişte negustori, care încercau să obţină numai profituri.

Parcă-i văd şi azi cum stăteau de vorbă ceasuri întregi. Totodată „aveau să-şi povestească", unul altuia. Îi găseam la toate orele ochi în ochi, cu ceaşca de cafea în mînă, discutînd de nu se mai săturau niciodată. Îl auzeam pe tata strigînd prin casă sau prin curte: „Puică, vino, să-ţi spun ceva". Cîteodată întîmplător auzeam cele ce-şi spuneau. Erau frămîntările obişnuite de viaţă sau simpla dorinţă de comunicare între doi oameni care se înţeleg. Mama, cu bunul ei simţ nativ şi intuiţia-i fără greş, găsea imediat răspunsul cel mai nimerit sau vorba plină de înţelegere şi devotament.

Amîndoi au avut darul povestirii; fiecare în felul lui. Tata, după împrejurări, vorbea pe înţelesul fiecăruia şi nu făcea niciodată caz de ce ştia. Interlocutorul ager simţea cum vorba lui îl poartă prin spaţiile spiritului său atotcuprinzător, cu naturaleţe şi simplitate. Era extrem de echilibrat sufleteşte şi acest echilibru ni l-a imprimat şi în viaţa de familie. Problemele şi tracasările din afară nu treceau pragul casei. Aşa s-a făcut că, nici în cea mai dificilă perioadă, nu le-am simţit. Starea lui de spirit rămăsese neschimbată. Ştiu doar atît, că strădania i-a fost mai mare, muncind anonim la cizelarea unor traduceri. Abundenţa rodului şi prinosul grădinii, completau micul nostru buget, dar eram fericiţi. În această perioadă pe masa de lucru a tatii se aflau manuscrisele: „Cîntare omului" şi „1907", la care scria concomitent.

Cîteodată, cînd lucra, intram încet în camera lui şi, peste umăr, pe la spate, căutam să-mi arunc ochiul pe pagina proaspăt scrisă. Se uita la mine, zîmbea şi-mi spunea: „Iar mă spionezi ?". Nu-i plăcea să fie luat prin surprindere în momentele de maximă concentrare. Era ceva intim, la care participa numai mintea şi condeiul lui.

La început, Mărţişorul a fost un pămînt arid, cu două şiruri de vişini. În locul actualei porţi era o groapă adîncă, unde se scăldau bivolii. Dragostea şi priceperea celor doi gospodari a realizat, pe încetul, minunata gospodărie în care am trăit. Totul s-a făcut cu mijloace proprii: şi casa, şi tipografia, şi grajdul şi magaziile. Un atelier de dulgherie, cu rindele, fierăstraie, ciocane, tesle şi toate cele necesare. Alături un altul de fierărie: foale, baros, menghină şi o grămadă de fiare. Căpriorii, grinzile, cuşacii, uşile, ferestrele aici au fost meşteşugite.

Tata alcătuia planuri, consulta felurite manuale, se sfătuia cu meşterii. Mama, împreună cu dulgherul Johansen, trasa conturele viitoarelor camere. „Meştere, acolo vreau o fereastră. Iar aici, în partea asta, să fie balconul. Uite, dincoace o să pun un tei, să-mi intre pe fereastră". Într-adevăr, acum teiul mamii intră pe fereastră.

Tata cumpăra tot ce credea că este necesar pentru casă şi grădină, chiar dacă unele dintre ele au fost numai o singură dată sau deloc folosite. El voia să nu lipsească nimic din gospodărie.

Spre exemplu, clocitoarea americană, foarte modernă pe atunci, scoţînd 80 de pui dintr-odată, a produs dezolarea întregii familii cînd „mama" de tablă, în formă de pîlnie, se dovedea nepuincioasă să potolească piuiturile desnădăjduite.

Păsările erau crescute numai din tradiţie, ca o curte să fie plină de tot soiul de orătănii. Nu a fost sacrificată niciuna. Le dădeam chiar nume, iar ele se ataşau foarte mult de noi. Ce frumoşi erau bobocii de raţă şi ce gălăgioşi cei de gîscă. Gîrî-gîrî a trăit, şi a luat parte la jocurile noastre, urmărindu-ne. Am mai avut o vacă, Zmeental, Joiţa şi o oaie Merinos, Mioriţa. Erau inseparabile şi mulţi ani au păscut împreună iarba grasă din Mărţişor. Acestora li se alăturau pisicile şi cîinii, care se pripăşeau în curtea noastră. Ca într-o mică arcă a lui Noe, la a cărei proră stătea de veghe tata.

Îmi amintesc că în camera lui, fiind mai cald, se strîngeau pisicile. Odată l-am găsit ghemuit în pat, într-o poziţie dificilă. „Nu pot să mă dau jos, că o deranjez pe Alba". Avea un respect şi o grijă deosebită pentru orice vieţuitoare. Pe căţelandrii lui îi mîngîia cu dragoste, punîndu-le dosul palmei pe bot, să vadă dacă le este nasul rece. Pisicilor le lăsa un gemuleţ deschis, ca să nu rămînă noaptea în frig. Nu strivea nici măcar o furnică, admirînd munca lor neobosită.

Pe vremea pionieratului nostru aveam un Chevrolet vechi. Cînd mergea după cumpărături, tata ne lua cu el. De multe ori, după ce făcea cumpărăturile: cuie, scoabe, foraibere, ţevi, carton, smoală, garnituri şi altele, la plată modestul negustor, din Văcăreşti sau Obor, se uita la tata şi-l întreba — „Nu sînteţi cumva dl. Arghezi ?" La răspunsul afirmativ al tatii, cu multă stîngăcie îl ruga pe tata să primească o reducere la preţ. Astfel îşi arăta el admiraţia şi preţuirea faţă de renumele literar al tatii. Eram aşa de familiarizaţi cu acest fel de comportament pe care-l aveau şi alte persoane: medici, advocaţii, librarii, încît ni se părea foarte firesc.

Stupii din Mărţişor, înşiraţi unul după altul, cînd nu adunau miere suficientă pentru iarnă, mama le punea bidonaşele cu sirop de zahăr pregătite de tata, ca să supravieţuiască în iernile aspre.

În schimb via a rodit cei mai frumoşi struguri pe care i-am văzut în viaţa mea. Viţa americană, cu soiuri alese, dădea un vin foarte bun. Toţi laolaltă adunam strugurii şi făceam vinul. Tata cu un carnet pe care era scris Via, aduna-se de prin revistele de viticultură la care era abonat, sfaturi şi reţete pentru îngrijit via şi vinul. Prietenul de călugărie al tatii, Haralambie Rădulescu, cu care îşi zicea frate, părăsise mînăstirea şi avea o vie mare lîngă Cernica. El îl îndemnase pe tata să-şi puie un petec de vie în Mărţişor şi tot el i-a destăinuit din secretele după care se făcea vinul la mînăstire. Tata, cu o mică balanţă, cîntărea o substanţă albă pe care o punea în must, să-l limpezească şi după ce mustul fierbea şi se limpezea, îl trăgeam de mai multe ori dintr-un butoi într-altul şi iarna căpăta culoarea chihlimbarului. La masă beam o cană din acest vin curat şi, de mici, am fost astfel obişnuiţi să-l bem în loc de apă.

Duminica, la via lui Rădulescu, se strîngeau cei opt copii ai lui, cu familiile lor, toţi oameni instruiţi şi cu educaţie aleasă. Printre ei era, şi ginerele lui, profesorul Traian Chelaru, poet, bucovinean, obişnuit oaspete al Mărţişorului. Aici, se prelungeau în serile de vară, sub vişinii tatii, discuţiile despre poezie, pînă tîrziu în noapte.

În biblioteca din Mărţişor se găsesc tot soiul de cărţi tehnice, de construcţie, de chimie şi cîte şi mai cîte. Prin ele creionul tatii a lăsat însemnări şi sublinieri. Era preocupat, de exemplu, să îmbunătăţească diverse procedee tipografice, brevetîndu-le: procedeu pentru producerea de pirogravuri, brevetat la Bruxelles în anul 1913; brevet de invenţie a periei de hîrtie; brevet de invenţie al mobilogrefului; cele două din urmă brevetate în Bucureşti în anul 1923. Argumentarea lor şi schiţele cu calculele necesare ataşate la brevete, au fost întocmite de mîna tatii.

De la fabrica de zahăr Chitila tata a păstrat obiceiul de a face esenţe pentru casă. Apele de colonie, mirosind a tabac, a vervenă şi apa de mină, le prepara singur în eprubete de diferite mărimi, strecurîndu-le prin mai multe filtre. Casa mirosea a esenţă de brad, pe care o pulverizam ori de cîte ori doream. Meticulozitatea, ordinea, îndemînarea l-au caracterizat pe tata în tot ce a întreprins.

De ziua noastră, a copiilor, ca şi a lor, un şoricel nevăzut transporta un plic de la o cameră la cealaltă şi îl băga sub perină, ca zorii zilei să aducă cu ea urarea. Păstrez de la tata, adunate, darurile de poezie ale zilelor mele de sărbătoare.

Astăzi, cred că nu voi supăra prea mult pe şoricelul Pick, care de mult a încetat să-mi mai aducă corespondenţa, dacă voi publica, unul din mesajele aduse de el:

Lu Mitzu tatii

Vine Pick,
Ţi-aduce-un plic.
El e mic
Dar e voinic —
Şi-a sosit cu el în gură
Ştiind somnul că te fură
Şi tiptil s-a strecurat
Pînă sus, la tine-n pat.
Nerăbdînd a aştepta
Să se-arate ziua ta,
Să-ţi ureze anii dulci,
Pe miresme să te culci,
Pe parfume să te scoli.
Or să-ţi vie patru soli
Ai veciei, zi cu zi,
A te ţine şi păzi
Teafără şi prea curată,
Să nu-ţi pese niciodată.
Iar tătuţu-ţi dă o cupă
De putere şi te pupă.

T. Arghezi

10 decembrie 1955
Mărţişor.

Îmi fac o datorie de onoare aducînd mulţumirile mele redactorului şef al revistei Luceafărul, poetul Nicolae Dragoş, pentru prilejul oferit prin rubrica: „L-am cunoscut pe Tudor Arghezi", de a citi emoţionantele amintiri ale celor care l-au cunoscut, l-au preţuit şi l-au iubit pe scriitorul Tudor Arghezi.

În amintiri şi destăinuiri

EVOCARE DE VASILE NETEA

II

Într-o altă convorbire, discuţiile noastre au alunecat înspre amintirea lui Octavian Goga: — L-am cunoscut pe Goga mi-a spus Arghezi — prin anii 1913—1914. Cu puţin mai înainte îi apăruse volumul DIN UMBRA ZIDURILOR, din care transpira şi puţin iz franţuzesc, şi i se juca la Bucureşti piesa DOMNUL NOTAR iar poetul apărea pretutindeni ca un triumfător. În sinea lui sînt convins că nu mai exista nici un alt poet român, adică nici un poet mai mare. Îşi trăia grandoarea prin toţi porii. Avea însă un remarcabil gust pentru poezie şi aşa se face că ne-am înţeles, ca poeţi, şi am putut evoca împreună otrava lui Baudelaire şi a lui Verlaine. Şi am rămas pentru totdeauna legaţi, oricare ar fi fost avatarurile ce urmau să ne apară în faţă. Ne ziceam Theo şi Tavi [1]. Era un om de un orgoliu greu de mistuit. Nu credea că în faţa lui mai putea sau trebuia să mai fie lăudat cineva — oricine ar fi fost. Într-o zi treceam cu el împreună cu două doamne pe Calea Victoriei. La un colţ, doamnele observă că un tînăr telefonist se urca pe un stîlp cu o agilitate de veveriţă. Sedusе de performanţa lui, s-au oprit o clipă să-l urmărească în mod admirativ. Poetul, surprins, s-a desprins imediat din grup şi a pornit singur înainte.

Avea însă o inimă caldă şi mulţi dintre prietenii lui i-au simţit dărnicia. Printre aceştia ştiu că a fost şi criticul Ilarie Chendi şi poetul Victor Eftimiu.

În 1921 şi-a făcut intrarea pompoasă la Academia Română, fiind ales în locul lui George Coşbuc, după ce în anii 1920—1921 fusese ministru al Cultelor şi Artelor în guvernul Averescu. Printre cei cari au marcat anul său succes am fost şi eu prin coloanele revistei „Cuget românesc". Ascensiunea lui era într-adevăr vertiginoasă şi spectaculoasă.

Prin 1926—1927 era ministru de Interne, — din nou alături de Averescu — ministerul său fiind principalul minister al ţării. De el depindeau şi fondurile secrete ale statului — aşa numitele fonduri O. P. (Ordinea publică) — pe care ministrul nu era obligat să le justifice prin acte contabiliceşti. Îţi poţi închipui cîţi scriitori n-au căutat să se înfrupte din aceste fonduri. Drumul spre Goga îl deschidea cumnatul său Constantin Bucşan, care era subsecretar de stat, fratele său Eugen, care funcţiona ca director, precum şi şeful de cabinet, Vintilă Rusu-Şirianu, poet şi el. Nu era zi ca doi-trei poeţi să nu se abată pe la ministerul lui Goga, şi toţi plecau mulţumiţi. Obiceiul de a ajuta poeţii l-a păstrat şi mai tîrziu, cînd era şef de partid, nici unul din scriitorii care îl vizitau neplecînd fără cuvenitul plic. Amintesc dintre ei pe Zaharia Stancu.

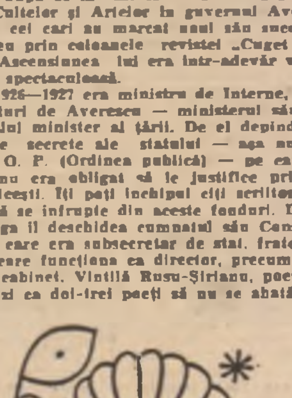

Desene de Raluca Grigorcea

Ministru fiind, avea şi o revistă politică literară, ŢARA NOASTRĂ, la care colaborau, cu retribuţii apreciabile, numeroşi poeţi. La această revistă am colaborat şi eu. La minister nu m-am dus însă niciodată. Ştiam ce se spunea despre cei ce urcau scările Ministerului. Siguranţa — Securitatea de atunci — era şi ea pe aproape.

Într-o dimineaţă, era pe la începutul lui iunie 1927, mă pomenesc însă cu un telefon personal de la Goga.

— Ce faci, Theo, — nu vrei deloc să vii să mă vezi ? Toţi timpiţii îmi bat în fiecare zi la uşă, numai tu nu vrei să ştii de mine.

— Dragă Tavi, ca „timpit", cum i-ai numit pe ceilalţi, nu pot să vin fiindcă nu sînt. Cum să vin deci ?

— Theo, vino cum vrei, dar vino. Uite, te aştept pe la 12. La revedere, nu ?

— La revedere !

Pe la 12 mă aflam la Minister, al cărui sediu era atunci în strada Academiei.

Desigur, am fost primit imediat.

— Cum, mă Theo, să nu vii şi tu odată pe la mine, să zici că ai un prieten ministru. Atîţia s-au îmbogăţit venind pe aici.

— Păi, eu nu vreau să mă îmbogăţesc, Tavi, fiindcă eu sînt bogat. Mărţişorul meu e plin de flori şi de miresme.

— Uite, Theo, fiindcă tu nu vrei să deschizi vorba, o deschid eu. Fă imediat o cerere să-ţi dau 200 000 din dreptul meu de dispoziţie.

— Tavi, eu nu fac nici o cerere, dacă vrei să-mi dai ceva poţi să o faci şi fără autograful meu.

— Tot catîr ai rămas, Theo, dar fiindcă ştiu cum eşti, am să ordon eu să-ţi facă formele. Cînd vrei să ridici banii ? Astăzi ? Acum ?

— Ce atîta grabă, lasă că am să vin mîine.

— Ei, atunci la revedere.

— La revedere.

Cu aceasta — îşi continuă Arghezi amintirile — am ieşit de la Goga şi, fiind o zi de primăvară cu cer albastru şi miresme de tei, am pornit-o uşor spre şosea.

Ajungînd în dreptul casei lui I. Gh. Duca, care se afla la capătul uneia din străzile ce dădeau în Bulevardul Lascăr Catargiu (azi Ana Ipătescu), îmi veni însă în gînd să mă opresc o clipă şi la el, fiindcă nu-l văzusem de mult. Cum era mai mult ministru, nu-l prea vedeam uşor.

Sun, şi îndată sînt primit de însuşi Duca, care locuia la parter. Ne-am îmbrăţişat cu vechea căldură din anii tineri. După cum lui Goga îi vorbeam cu Tavi, lui Duca îi vorbeam cu Jean, el tutuindu-mă cu Theo. Căldura de afară m-a făcut să accept îndată dulceaţa oferită.

Dar abia intrînd în birou, am început să ne depănăm amintirile, cînd deodată femeia de serviciu a lui Duca apare speriată în pragul uşii:

— Conaşule, conaşule, a venit d. Brătianu [2]. L-am introdus în salon.

La auzul acestei veşti, Duca a sărit brusc de pe scaun, uitîndu-se alarmat la mine:

— Ce facem, Theo ? Nu vreau să te vadă Brătianu cu mine. Dealtfel el vine rar, are ceva important, nu va sta mult. Uite, intră imediat după perdeaua aceasta şi să nu scoţi o vorbă.

Ce să fac, am intrat. Îndată după intrarea lui Brătianu, pe care l-am zărit o clipă prin deschizătura perdelei, am aflat un lucru într-adevăr senzaţional. Căderea guvernului Averescu, faimoasa cărămidă din iunie 1927.

— Jeane, i-a spus Brătianu lui Duca — vin de la Palat. Mîine va cădea guvernul generalului şi va fi numit ca prim ministru, deocamdată, cumnatul meu Barbu Ştirbei. Fă-mi imediat o listă de prefecţi ca să i-o înmînez. Pînă mîine lucrul e strict secret. Ştii că putem avea surprize atît cu Averescu cît şi cu Goga. Desearâ să-mi aduci lista.

Brătianu, însoţit de Duca, a plecat apoi tot atît de nonşalant şi autoritar cum venise, iar eu am rămas după perdea să-l aştept pe Jean. După două sau trei minute, acesta s-a întors avînd un aer de mare îngrijorare:

— Ai auzit ce-a spus Brătianu ?

— Auzit !

— Ei, atunci să ştii că nu-ţi dau drumul să pleci pînă mîine, fiindcă tu eşti capabil să faci o indiscreţie cu grave urmări pentru politica ţării şi apoi tu ştii că nu e de glumit cu Brătianu.

— Jeane dragă, dar eu trebuie să plec imediat, fiindcă am o chestiune foarte urgentă la Ministerul de Interne.

— Cum, la Goga ? Ei, tocmai pentru aceasta nu pot să-ţi dau drumul. Da ce ai tu aşa urgent la Interne ?

— Jeane dragă, înainte de a veni la tine am fost la Goga, chemat de el, care mi-a aprobat 200 000 de lei din fondurile lui. Neştiind ce am să aud la tine, am amînat ridicarea banilor pe mîine, dar, după cele aflate, văd că Goga nu va mai fi mîine ministru. Trebuie să plec deci şi să ridic imediat banii.

— Theo, îmi răspunse Duca tot atît de îngrijorat, îţi dau eu aceşti bani, dar nu te mai duce la Goga.

— Lasă, Jeane, că tu îmi dai alţii, dar aceştia mi i-a dat deja Goga şi nu am decît să-i ridic. Îţi promit însă în mod solemn, ca între prieteni, că nu-i voi spune lui Goga un singur cuvînt din cele auzite. Te rog să ai încredere. Ce, nu-l ştiu pe Brătianu ?

Liniştit de asigurările mele, Duca m-a lăsat să plec, iar peste cîteva minute mă găseam din nou în faţa lui Goga.

— Ce e, Theo ?

— Tavi dragă, te rog să-mi dai acuma banii fiindcă am vorbit la telefon cu Paraschiva şi mi-a spus că avem o nevoie urgentă pentru grădină.

— Ha, ha, ha, a răspuns atunci Goga cu un rîs sonor, tot poet ai rămas, mă Theo, tu crezi că aici se isprăveşte. Nu mă, aici sînt banii căcălău. (expresie înregistrată exact, V.N.)

Bine, am să ţi-i dau imediat. În acelaşi moment, ministrul l-a sunat pe Vintilă Russu-Şirianu, şi în cîteva minute aveam în geantă neaşteptata sumă de 200 000.

— Mulţumesc, Tavi !

— Noroc, Theo.

A doua zi, la 4 iunie, guvernul a căzut într-adevăr, iar Octavian Goga, ministrul dulce al poeţilor, a încetat a mai fi ministru.

Peste cîteva zile, s-a instalat noul guvern, care n-avea să dureze dealtfel decît trei săptămîni, în locul lui Barbu Ştirbei revenind Ionel Brătianu. Goga începuse a fi atacat cu o rară violenţă de către ziarele adversare. Mă pomenesc într-o seară, după ce se vede că meditase adînc asupra întîmplării, cu un telefon de la dînsul, fără a-şi spune numele. M-am prefăcut că nu-l cunosc şi am întrebat cu o voce mirată:

— Cine-i acolo ?

— Ia, lasă glumele, pezevenchiule, şi spune-mi mai bine ce te-a făcut ca prima dată cînd ai fost la mine să amîni încasarea banilor pe a doua zi, şi apoi peste două ceasuri să revii în grabă pentru a-i ridica. De la cine, ce ai aflat ?

— Ha, ha, ha, i-am răspuns şi eu aşa cum îmi răspunsese el la Minister, cînd m-am dus să ridic banii — şi tu Tavi, ai rămas tot poet.

Cu o voce perplexă Goga m-a întrebat:

— Cum adică ?

— Aşa, cum credeai tu că ai să te poţi bate cu Brătianu, cînd în vinele lui curge numai politică, iar în vinele tale numai poezie.

— Măi, să fii al dracului, mi-a replicat Goga şi cu asta mi-a închis telefonul.

De supărat însă nu ne-am supărat şi în anul următor cînd s-a jucat la Bucureşti noua sa piesă MEŞTERUL MANOLE, i-am consacrat şi eu o cronică în „Bilete de papagal".[3]

M-a vizitat de cîteva ori şi aici la Mărţişor, unde a venit însoţit de doamna Veturia, care a încercat să ne recomande cîteva noi metode pentru clocirea şi creşterea puilor de găină.

Paraschiva le ştia însă mai dinainte...

Goga, dornic de putere, avea să comită însă mai tîrziu greşeli politice dintre cele mai grave.

Legăturile mele cu Arghezi au continuat şi după ce revista „Vremea" şi-a încetat apariţia (1945), vizitele la Mărţişor păstrîndu-şi pentru mine acelaşi caracter sărbătoresc. În multe din aceste vizite am vorbit despre diferite poezii ale lui, şi îndeosebi despre poezia Litanii pe care pînă atunci nu o văzusem reprodusă în nici una din culegerile sale de versuri. Faptul că o ştiam pe dinafară — aşa cum o găsisem în Antologia poeţilor de azi alcătuită de I. Pillat şi Perpessicius (1925) — şi i-am recitat-o într-o zi cu o însufleţire care l-a surprins, l-a determinat în ziua de 29 iunie 1951 să mi-o transcrie cu propria-i mînă însoţită de o dedicaţie cu caracter autobiografic.

Le reproduc pe amîndouă cu pietatea cu care le-am păstrat de atunci şi pînă astăzi.

☆

Ne oprim deocamdată aici. Alte detalii vom reproduce în amintirile argheziene despre Ioan Slavici, I. G. Duca, Camil Petrescu, Iuliu Maniu ş. a.

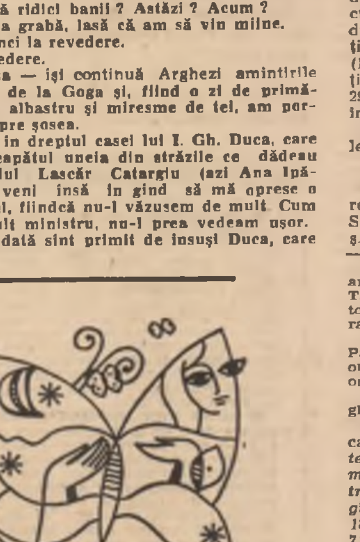

[1] În 1965, Tudor Arghezi avea săpub lice un duios articol în revista „Tribuna" de la Cluj, intitulat Tavi (vezi nr. din 5 august). Un alt articol, cu un ton mai grav, va publica în 1966 în „Gazeta literară" (nr. 13) sub titlul Goga.

[2] E vorba de Ion I. C. Brătianu, (1864—1927) şeful Partidului naţional liberal, fost pînă atunci de 4 ori prim ministru. Era considerat cel mai puternic om politic al ţării.

[3] Bilete de papagal, 1928, 28 martie, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Meşterul Manole.

N.B.: Reproducem textul facsimilului publicat în numărul trecut: *„Domnului Vasile Netea, care de vreme îndelungată, cu surîsul permanent egal, mă terorizează să-i reproduc pentru inexplicabila-i plăcere diavolească, sărăcia gingavă a îngăimărilor de mai jos, îngînate la 18 ani, şi pe care nefericitul lăutar, în vîrstă de 71, de astădată iremediabil compromis, mărturiseşte pe hîrtie de format oficial, ca totuş să spere mîntuirea, că le detestă, pentru că-i spurcă gura şi i-au mînjit vioara".*

29 iunie 1951
Mărţişor

T. ARGHEZI

Poezia lui Radu Cârneci

Mi-a fost greu să găsesc o formulă, o sintagmă sub care să așez, definind-o încă din titlul însemnărilor de față — lirica acestui autor. Cum să-i fi zis: „Sub semnul lui Pan" — pentru aerul bucolic al multora dintre poemele sale? (Un „bucolic" dionysiac, vom vedea însă, mai departe.) Să-i fi zis: „Sub semnul lui Eros"? Este și aceasta — și încă exemplar, cu toate aluviunile care o tulbură uneori și o coboară în comun. Poezia lui Cârneci este și reflecție însă, reflecție gravă, matură, încărcată de melancolie — nu și de spaime, fiindcă, așa cum o spun versurile sale, — o, este în firea lucrurilor să și murim chiar! Prin urmare, trebuia găsit ceva care să exprime și telluricul, și erotica și reflecția acestui discurs liric, numit pînă la urmă simplu de tot: „Poezia lui..." despre care, din capul locului vom afirma că merită mai mult decît i-a acordat critica pînă acum — nu cu prilejul succesivelor apariții editoriale (și au fost destule, ceea ce nu e neapărat în avantajul autorului), ci la popasuri mai îndelungi, pentru a încerca, eventual, o privire mai insistentă și cuprinzătoare asupra lui.

Heraldica iubirii, volum antologic apărut în 1973, care la o lectură reluată azi mă incită mai stăruitor decît cu cinci ani în urmă — îl exprimă pe poet în toate cele trei ipostaze ale sale, pe care tocmai le distingeam. Ipostaze continue adesea, fiindcă frontierele, în lirică, sînt pretutindeni și nicăieri. De aceea, pentru a ilustra, bunăoară (mai ales exclusiv?) semnele și accentele panești din masiva culegere, nu-mi va fi ușor, îmi dau seama. Și totuși, să parcurgem acest „Dans în ploaia dintîi" (fragmentar): „...și fiecare fir de grîu avea / pe frunte, legănîndu-se, o stea / și ierburi îmi șopteau: „...ne drăgostim, / sărută-ne, și mîine înflorim!"... / Și-am sărutat pămînt / și grîu și stele / și-i primăvară, dragostele mele!"

Exultă aici un naturism care se pătrunde de energia neliniștită a firii, descriind-o în torente de cuvinte simple, fără preocupare excesivă pentru metaforă, întrucîtva whitmanian aș zice — fiindcă sugestii îi vin în mod evident lui Radu Cârneci din lirica de largă respirație a marelui poet american, prozaistă și expresivă, cuceritoare prin gest și sinceritate. Cadentele ele însesi sînt, în acest poem, oarecum stihinice, în acord cu vibrația aritmică a naturii trăind, manifestîndu-se conform elanurilor ei vitale nepătrunse, parcă magice. Autorul lăsînd să se vadă, să se audă, să se simtă și propensiunea erotică a firii chiar a elementelor ei — mustind de prea plin, tensionate de dorința materială a proliferării în spațiu. „Primăvara, cineva limpezește fîntînile / pentru tainice oficieri, / cineva trece prin oameni și arbori / și-i lecuiește de tristeți..." citim în deschiderea altui poem, de factură asemănătoare.

În acest sens însă, ultim — al sublinierii etnicității noastre de excepție, Cârneci ne oferă, în „Dor de munți", un remarcabil tablou de natură pulsînd de viață și de simboluri: „Sunt niște izvoare tainice acolo, / lacrimi ale mamei Dochia, / și mă ajung ca un blestem dulce — / sunt turme de oi argintii / peste pășunea de lună, / sunt niște ciobani de timp / și sunt în miezul de piatră / temple în care Zamolxe se bucură / de fiecare moarte a mea / ca de un astru ce se naște mereu. / Noaptea mă afund în Carpați / ca într-o Dunăre de piatră / și-n mine e un ocean de timp."

Este un mic cap-de-operă acest poem, adevărată incursiune esențializată în geografia (și istoria) noastră națională, în configurația românească de spirit, în mit și mitologia unui popor, ținînd de strat și de substrat etnic.

Climat sănătos, lumină, robustețe, frenezie, simț al execuției prozodice ireproșabile, ritmuri românești și cosmice totodată — sînt note ale poeziei lui Radu Cârneci. Și nu le-am epuizat. Aș mai adăuga: euforie, culoare, incantație a cuvîntului, rafinament al expresiei, metaforă pregnantă, potențată de reflecție.

Note ce se fac simțite și în lirica [illegible] — în care ea [illegible] se [illegible] cel mai bine, despre Cârneci putîndu-se afirma că este, neîndoielnic, unul dintre reprezentanții de frunte, de mare expresivitate, ai poeziei noastre de dragoste, de azi. O dragoste păgînă, la el, plenară, tumultuoasă dar adeseori și suavă, oricum — profundă, cotropitoare, întemeind și năruind și iar întemeind lumi.

Viziunea despre femeie, din poemele erotice ale lui Radu Cârneci, rămînînd în general galantă, este însă de departe mai expansivă, materială chiar, deosebindu-se, de pildă, de viziunea lui Horia Zilieru — mai evanescentă, suavă întotdeauna, eterată, aproape desprinsă de instinct: instinctul sănătos și sfînt, cu deosebire însuflețind lirica din **Heraldica iubirii**. La Radu Cârneci, prin urmare, femeia (totuna cu iubita) este un înger căzut, chiar dacă înger totuși, în vreme ce iubita din poemele lui Zilieru figurează o ființă umană aspirînd spre puritate și candori celeste.

Dragostea, în poezia lui Cârneci, freamătă de voluptate, împlinire, chiar patimă, — sănătoasă însă: ea înseamnă totodată frumusețe, autorul țintind a atinge aici idealul clasicității, din sculptură, acela al formelor sferice, pline, scăldate în lumină. De aceea, iubitele lui sînt Afrodite săpate în marmoră, precum cele din Cnidos, din Milo, Arles... Citind poemele ce le preamăresc, ai sentimentul, senzația că vizionezi un muzeu imaginar (și totuși material!) al acestei zeități — multiplicate în oglinzi paralele.

Gesticulația largă, ceremonioasă, din alte poeme erotice ale lui Radu Cârneci, teatralitatea lor, aplombul rostirii de aici, trimit la Ion Minulescu uneori, cel din „Romanțe pentru mai tîrziu", care, îndrăznim să spunem — aveau mai puțină densitate. Cârneci își trăiește mult mai intens poemele de dragoste, se lasă pătruns profund de sentiment, răscolit carnal de fior, de febra iubirii; el pare a se abandona efectiv voluptății de a „descrie" fastuos contururile iubitei, pentru care caută (și găsește) imagini nu o dată cuceritoare; de asemenea, zăbovește cu nu mai puțină bucurie asupra trăirii clipelor de desfătare alături de femeia iubită, căreia i se adresează cu patetism, dar deloc compromițător în planul artei.

Euforia acestui poet veritabil se adumbrește însă cînd și cînd. Nici nu poate fi altfel, pentru cine are conștiința trăirii noastre **în timp**. Timp irepetabil, ireversibil. În care înflorim, dar — sub rigorile unui destin implacabil, ne și degradăm, trecem. La el însă, la acest poet structural optimist, chiar moartea se convertește în viață, în altfel de viață — dar **existență** totuși, atît de nemăsurată îi este setea de a trăi. Morții lui devin altceva, dar continuă a fi „palpabili", metempsihotic: „unul intră într-un stejar, altul într-un fag, / unul se făcu stîncă, altul brad, cel tînăr / se subție într-o floare... Eram tăcere și spaimă, / ploua domol, ploua spre toamnă, adînc și statornic — / plînsei amar, îndelung, și începui să sărut / mîinile întinse ale copacilor..." („Poem de taină").

E o toamnă bacoviană, tristă, bîntuită de amintirea celor ce nu mai sînt și ne lipsesc, dar gesturile autorului nu sînt de desperare, cum am văzut, chiar dacă regretele îl sfîșie adînc. În „Litanie" îl încearcă presentimentul reintegrării în materie, dar poetul își **umanizează** starea, îi îndulcește „contururile", izbutind a considera sumbra și inevitabila perspectivă ca o regăsire în pacea începutului, din care venim. Vine așadar o scadență, de ce am escamota-o? — doar e inevitabilă... În „Tărîm nezărit" se înfioară în fața închiderii zării, presimțindu-și călătoria fără întoarcere, „spre tărmul de tăcere..." Cel mai adesea însă, Radu Cârneci își înăbușă tristețile, se smulge din ele și intonează [illegible] omului, bărbăției, [illegible], afirmare, încîntare — profund [illegible].

Exemplară, ca și erotica sa, este poezia de dragoste de patrie a autorului. Pentru economie de spațiu, voi menționa — din cuprinsul ei, măcar cîteva titluri, dintre cele ce o exprimă în plenitudine: „Poem cu clopote" (meritînd a fi reprodus în întregime), „Peisaj mioritic", „Horă", „Cîntînd dintr-un arbore", „Mari vulturi de putere", „Focul", „Amintiri" — din care și desprind o strofă semnificativă pentru vibrația liricii lui Radu Cârneci, întotdeauna de o mare sinceritate: „O, marii bărbați! Pentru fiecare o stea, / pentru fiecare un munte, pentru fiecare un rîu, / o zare, o iubire, o sabie? Ei, marii bărbați, / os din osul meu, putere din marea-mi putere! / Iată-i chipuri de aer, dublul meu lăudîndu-l...".

Radu Cârneci are cultul formei. El este prin urmare un clasicist, un neoclasic tinzînd în poezie spre armonie, echilibru, puritate, perfecțiune. Și chiar realizează aceste idealuri, uneori tulburate întotdeauna de temperamentul lui fugos, care le colorează din cînd în cînd nota distinctă a personalității sale.

Hristu Cândroveanu

Personalitate umană și personaj literar în romanul românesc

III

Cu o stare de lucruri asemănătoare se confruntă Ilie Moromete. În plan material, el trebuie să plătească, executînd o adevărată echilibristică financiară, împrumuturile de la bancă, impozitele la primărie, taxele școlare pentru fiul cel mic. Moromete va rezista atîta vreme cît, în plan moral, el poate opune valorile tradiționale ale familiei țărănești, păstrată unită prin autoritatea paternă. Fuga la oraș a celor trei fii mai mari, Paraschiv, Nilă și Achim, produce o breșă serioasă în familie (acest adevărat sistem defensiv) și atacă decisiv echilibrul personalității lui Moromete. Îl vom reîntîlni într-un episod din volumul al doilea al romanului, încercînd în zadar să-și readucă fiii lîngă el, pentru a rezista presiunii noilor evenimente din anii postbelici.

Personalitatea umană, trecută prin actul creației artistice, în personalitate a personajului literar, se modelează, se verifică și își relevă dimensiunile reale în contexte social-istoric tensionate, care forțează structura sa fundamental dialectică. În plus, astfel de epoci oferă scriitorului o tipologie umană variată și un repertoriu tematic diversificat. Iată cîteva argumente care ar putea să explice parțial marele interes manifestat de prozatorul român contemporan față de evenimentele deceniului șase. O altă explicație care trebuie adăugată este de natură polemică. Romanele **despre perioada anilor '50** se constituie, pe ansamblu, într-o replică dată unei părți a literaturii **scrise în anii '50**, idilică, împănată de clișee și dominată de schematisme. O viziune mai detașată, mai puțin pătimașă, prin urmare mai apropiată de adevăr este nota caracteristică a romanelor apărute în ultimii ani, care-și ordonează materia epică în jurul unor conflicte proprii perioadei numită de Marin Preda „obsedantul deceniu". Din punctul de vedere al temei noastre ne interesează mai puțin sinuozitățile subiectului ori rafinamentele compoziției cît, în primul rînd, posibilitatea de a izola cîteva tipuri existențiale create sau actualizate de epocă și devenite personaje. Un **inadaptabil** este Chiril Merișor, eroul din **Galeria cu viță sălbatică** (1973) — romanul lui Constantin Țoiu. Drama lui Chiril are o dublă condiționare. Pe de o parte acționează asupra lui determinările exterioare, specifice deceniilor de după război. Este exclus din partid și, mai tîrziu, este acuzat pentru reflecțiile notate într-un jurnal personal, rătăcit din neglijență și găsit de cei interesați. Chiril nu este însă doar victima împrejurărilor ci și a propriei structuri psihice. Înclinația excesivă către reflecție, apatia chiar, temperamentul ezitant îl fac incapabil să reziste contactului dur cu realitatea obiectivă. Scriitorul are, între altele, meritul de a fi privit cu detașare destinul personajului, ferind astfel romanul de sentimentalism și tezism.

Activistul ca personaj literar, intransigent și clarvăzător, posedînd întotdeauna soluția cea mai bună în situații dintre cele mai complicate, infatigabil în generozitate, un fel **de deus ex machina** cu intervenții decisive și lămuritoare, devenise un loc comun, repetat, pînă la saturație în proza scrisă în deceniul șase. În replică la această viziune idilică și fatal deformatoare se angajează un roman cum este **Fețele tăcerii** (1974) de Augustin Buzura. Un personaj complex se detașează din această profundă dezbatere etică despre responsabilitate și culpabilitate, desfășurată pe fundalul evenimentelor legate de începutul procesului de cooperativizare a agriculturii. Este fostul activist Radu Gheorghe — personaj cu putere de decizie în satul agitat de pătrunderea noilor structuri economice și sociale — care încearcă, prin rememorare să descopere adevărul istoric și adevărul propriei personalități. El se dovedește agresiv, brutal, [illegible] [illegible] în relațiile cu oamenii și în special cu membrii familiei Măgurenilor. Pe parcursul unui lung monolog în care personajul se confesează, întreg comportamentul său, privit în continuă raportare la tensiunile epocii, va căpăta dacă nu justificarea, oricum, deplina motivare psihologică. La sfîrșitul cărții vinovăția personajului nu se anulează, dar autorul reușește să-i dezvăluie dimensiunea umană, pe care simpla enumerare a faptelor, lipsită de efortul înțelegerii, ar fi expediat-o în opoziția pe cît de tranșantă, pe atît de simplificatoare, dintre călău și victimă.

De această dată, **adecvarea la real** aduce un spor de complexitate, verosimilitatea literară se suprapune adevărului istoric eliminînd dogmatismul în favoarea dialecticii.

Evenimente aparținînd aceleiași epoci constituie materia epică a unui întreg ciclu de romane ale lui D.R. Popescu început cu **F** (1969) și continuat cu **Vînătoarea regală** (1973), **O bere pentru calul meu** (1974), **Ploile de dincolo de vreme** (1976) și **Împăratul norilor** (1976). Mișcarea epică este declanșată de ancheta întreprinsă de procurorul Tică Dumărințu pentru a afla pe asasinul tatălui său, activistul de partid mort în condiții misterioase. Scriitorul surprinde realitatea interioară în simultaneitatea manifestărilor ei modelată ca urmare a impactului sensibilității individuale cu circumstanța istorică. Pe măsură ce anchetatorul adună probe, audiază martori, ascultă versiuni contradictorii ale acelorași fapte, deschide piste de cercetare pe care apoi le părăsește, se dezvăluie și tema profundă a romanelor. Ancheta nu va conduce la un verdict pentru că procurorul nu este interesat de atribuirea vinovăției unei persoane anume. Moise sau Gălățeanu (presupușii asasini) reprezintă un anume mod de înțelegere și exercitare a puterii. Lumea romanelor sale stă sub semnul relativității și de aceea autorul nu propune **personalități** ci o narațiune arborescentă, labirintică (sugerînd complexitatea realului), în continuă devenire, **formată** sub presiunea istoriei și **informată** de istoriile individuale.

Cum se poate observa — sperăm — din cele scrise pînă aici, relația **personalitate umană-personaj literar**, evidentă, spre exemplu, în romanul istoric cu „personalități accentuate", este mai laxă și, prin urmare, mai greu de urmărit în celelalte cărți aduse în discuție. Ea se caracterizează prin evanescență, fără să se anuleze niciodată, în cazul structurilor prozei imaginarului, substanțial reprezentată în peisajul prozei românești. De fapt, relația amintită se subordonează, ca aspect particular, raporturilor complexe întreținute de contextul social-istoric cu creația artistică. Dar, în procesul genezei operei literare, spațiul dintre personalitatea (sau personalitățile) umană — model și personajul literar este dominat demiurgic de personalitatea scriitorului. Fără să facem această afirmație pînă acum, am considerat faptul subînțeles. Căci cum altfel ar putea fi explicată literatura, înțeleasă ca fenomen social-uman și nu doar interpretată ca fenomen estetic, în absența creatorului. Flaubert nu era invidios pe gloria personajului său și nici orgolios ci doar adevărat cînd exclama „Madame Bovary c'est moi !"

Valentin F. Mihăescu

EVOCARE PAUL ZARIFOPOL

● **Tradiționala seară de evocări literare a Muzeului Literaturii Române, „Rotonda 13", a omagiat personalitatea lui Paul Zarifopol, în întîmpinarea aniversării a 105 ani de la naștere și la comemorarea a 45 de ani de la moarte. Despre omul și criticul Paul Zarifopol, au vorbit Șerban Cioculescu, Ecaterina Caragiale-Logadi, Cella Delavrancea, Al. Paleologu, Al. Săndulescu, D. I. Suchianu. Actorul Dinu Ianculescu a citit pagini din corespondența lui Paul Zarifopol cu I. L. Caragiale.**

VIAȚA LITERARĂ

„POETUL ȘI CETATEA"

● **La Palatul culturii din Pitești, s-a desfășurat prima ediție a festivalului și colocviului de poezie „Poetul și Cetatea". Au participat Sergiu Nicolaescu, redactor-șef al revistei „Argeș", Dan Rotaru, redactor-șef adjunct, criticul M. N. Rusu, membri ai cenaclului „Liviu Rebreanu" și poeți din orașul Rîmnicu-Vîlcea.**

STUDIOUL „T 94"

● **La Craiova și-a inaugurat activitatea, cu sprijinul Asociației scriitorilor, o nouă instituție culturală — Studioul de Teatru și poezie pentru tineret „T 94". Formată din tineri muncitori, studenți, elevi, intelectuali, noua instituție de artă și cultură își propune să descopere și să valorifice tinere talente, asigurînd o mai bună integrare între teatrul profesionist și cel de amatori, să creeze un cadru propice de experiment și dezbatere a unor teme educative care interesează tineretul.**

CARTEA DE DEBUT

Mitul creației

Demnă de subliniat, încă de la început, în cazul acestui serios studiu consacrat **motivului creației în literatura română** *), este decizia autorului de a-și situa demersul investigativ și interpretativ în unghiurile de incidență cele mai favorabile, propuse, într-o direcție de cercetarea etno-folclorică și, într-alta, de tentativele eseistico-estetice ce s-au întreprins cu nedesmințită pasiune, și unele și altele, pe parcursul a numeroase decenii. Și nici nu se putea proceda altfel, de vreme ce scopul urmărit este de a realiza monografia unei asemenea complexe și vaste probleme. Nu numai fiindcă așa stă bine unui studiu realizat cu mijloacele analizei didactic-universitare, ci și pentru că tema o cere, **Motivul creației în literatura română** se bizuie în primul rînd pe răbdătoarea și metodica investigare a bibliografiei aferente la cele două linii directoare menționate. Se degajă lesne constatarea că ambiția autorului este de a „concura" cu specialiștii din domeniul folcloristicii în măsura în care această operație răspunde necesității de a argumenta în chip convingător „tezele" puse în circulație de exegeza critică și estetic-filozofică modernă ce urmărește a releva sursele originar-autohtone proprii unui motiv fundamental, devorant-obsesiv, precum acela legat de mitul creației prefigurat, și, la urma urmei, „enunțat" în legenda **Meșterului Manole**. Convingerea, îndreptățită, a lui Gh. Ciompec este că „ne aflăm în fața unui fenomen care depășește aspectul (foarte important) al inspirației din folclor" și că „e vorba, poate, de una dintre constantele spirituale în jurul căreia s-a dezvoltat organic literatura națională, începînd cu faza folclorică și ajungînd la scriitorii de azi". Ideea, precum multe altele, este limpede formulată, în plan strict critic, de G. Călinescu în **Istoria**... sa, unde, se arată că împreună cu mitul **Traian și Dochia**, **Miorița** și **Zburătorul**, acela al **Meșterului Manole**, pentru spiritualitatea românească, „înfățișează patru probleme fundamentale: nașterea poporului român, situația cosmică a omului, problema creației (și, am putea zice, în termeni moderni, a culturii) și sexualitatea". În puține cuvinte, dar cu o putere de esențializare a problemei din toate punctele de vedere memorabilă, ca **mit al creației, al culturii**, mitul **Meșterului Manole** este astfel definit în **Istorie**: „Mitul **Meșterului Manole (Mînăstirea Argeșului** din culegerea lui V. Alecsandri) are mereu o iradiațiune puternică. Tema, ca totdeauna, în astfel de împrejurări, e de o circulație mai largă decît solul țării, însă versiunea română este originală și autohtonizată întrucît se leagă de vestita biserică de la Curtea de Argeș, a lui Neagoe, devenită astfel pentru literatura noastră un fel de mic Notre Dame-de-Paris. Legenda vorbește, ce-i drept, de Negru Vodă, fără a stărui asupra celui mai strălucit monument al locului. Este fără importanță că legenda se regăsește la popoarele înconjurătoare mai ales că cu greu s-ar putea dovedi de unde a pornit. Ea n-a devenit mit, decît la noi și prin mit se înțelege o ficțiune hermetică, un simbol al unei idei generale. O astfel de ridicare la valoarea de mit este proprie literaturii române".

Ne-am îngăduit să citām în întregime frazele călinesciene întrucît (fără a recunoaște întru totul acest fapt), în prima parte a studiului său, Gh. Ciompec se sprijină neabătut pe ideile cuprinse aici străduindu-se a le releva temeiul prin intermediul unor minuțioase analize. Coroborate cu evaluările circumscrise cercetării din domeniul filozofiei miturilor (între altele, eseul lui Mircea Eliade **Comentarii la legenda Meșterului Manole** deține poziția privilegiată), aprecierile lui G. Călinescu constituie însăși „schema" ideatică și, implicit, de organizare pe capitole și subcapitole a investigației. Dacă, sub acest aspect, studiul nu vădește însușiri originale, importantul merit al autorului este acela de a fi elaborat o substanțială sinteză analitică menită să elucideze și din acest unghi (esențial) complexa și importantă problemă. Buna cunoaștere a tezaurului folcloric și exacta formulare a opiniilor cu caracter conclusiv, iată calitățile de seamă ale studiului în această parte a sa.

Dealtminteri, trebuie arătat că stilul de lucru de aici își exercită prerogativele pe întreg cuprinsul cărții. Se extinde și asupra următoarelor părți, în care este cercetat procesul de difuziune (autorul zice mai direct, de „prelucrare") a mitului baladesc în cîmpul creației culte naționale. Cum indică (la o simplă ochire) sumarul însuși, criteriul ordonator este cel cronologic: **O epocă a pastișelor comode** (perioada 1843—1919), **Sondarea dimensiunilor mitico-simbolice ale baladei** (perioada interbelică), **Meșterul Manole — contemporanul nostru** (evident, epoca actuală). Peste tot, și acum, rigoarea documentaristică a cercetării este suverană; pînă într-atît încît, uneori, impresia că autorul alunecă în practica bibliografiei comentate cu greu poate fi reprimată. Nu e mai puțin adevărat însă că în cîteva rînduri o atare impresie apare justificată, dată fiind împrejurarea că Gh. Ciompec își asumă și sarcina de a aduce contribuții personale în ordine documentară. El cercetează, de pildă, arhivele Teatrului Național din București (cazul melodramei istorice **Meșterul Manole** atribuită lui Mihail Pascaly) sau duce pînă la capăt investigația într-o problemă atît de semnificativă cum este aceea a „prelucrării" mitului autohton de către o seamă de scriitori străini. Dar, în pofida strădaniilor depuse, intuiția critică propriu-zisă a autorului se arată destul de precară. De aici, firește, și ținuta generală apăsat descriptivistă a studiului. Fenomenul atinge cele mai ridicate cote în partea consacrată epocii actuale, unde confuzia valorilor este, literalmente, totală. Pe bună dreptate, orice cunoscător al literaturii române de azi se poate întreba ce caută într-o lucrare de ținută universitară nume precum Valeria Mihuț, Ion Prunoiu, Ion Tutunea Balș, Constantin Ghiculescu, Corneliu Marcu Leoneanu, Olimpiu Vladimirov ș.a., indiferent de contextul (negativ ori pozitiv) în care se află.

Motivul creației în literatura română este o lucrare de referință receptată, în principal, ca o încercare utilă de ordonare, descriere și sintetizare onestă a unei materii impresionante prin vastitatea ei. Ceea ce, indiscutabil, constituie un merit cu totul demn de a fi reținut.

Nicolae Ciobanu

*) **Gh. Ciompec: Motivul creației în literatura română, Editura „Minerva", 1979.**

Exercițiul inteligenței

Urmare din pag. 1

Clubul epigramiștilor „Cincinat Pavelescu" Zece ani de epigramă, selecție și prefață de Mircea Trifu, Editura Litera, București, 1979. Au fost „antologați" 69 din cei peste o sută de membri ai Clubului. La finele cărții, se dau numele acelora — 35 la număr, în frunte cu regretatul Florin Iordăchescu — care au publicat volume.

În spațiul rămas, vom spicui cîteva din noua antologie.

Începem cu un vechi „of" la inimă, intitulat **Ședințomanie**:

„Și, voi, în orele tîrzii, / V-ați întrebat măcar o dat, / De ce, „ordinea-i de zi" / Ședința ține noaptea toată?"

Contradicția va fi sărit în ochii multora, dar Grigore Lupescu a formulat-o în modul cel mai nimerit.

Gheorghe Steriade, în **Unor agronomi**, relevă o altă contradicție, uneori cu consecințe penale:

„Pradă dulcilor himere / Pentr-un trai cu totul nou / IARBA REA DIN HOLDE PIERE / Ca s-apară... în birou".

Ca orice bună epigramă, explicația este de prisos. Versul al treilea a făcut din dezideratul metaforic al lui Vasile Alecsandri un dureros „à propos".

Birocrația implică și numeroase pauze, zise „timpi morți". Unul din acestea figurează **La un centru de pîine**:

„Trei vînzătoare-n magazin / Și toate trei trudesc din plin; / Una servește la tejghea / Două servesc cîte-o cafea".

Autorul, Gheorghe Chiriță, a speculat polisemia verbului **a servi**. Al doilea sens, din versul final, este în uz mai de curînd, verbul reflexiv (a se servi) fiind înlocuit cu unul tranzitiv.

Victor Macarevici dă în **Tăcerile** o foarte fină explicație psihologică asupra unui fenomen curent, la adunările profesionale, în care sînt așteptate cu emoție intervențiile celor două surori gemene: Critica și Autocritica.

„Cînd oamenii ce se adună / Rămîn tăcuți, cu gîndul dus, / Ori au prea multe să își spună, / Ori nu mai au nimic de spus".

Un alt fenomen frecvent este sesizat de Otilia Morțun în **Cerere către I.C.R.A.L.**: tergiversația birocratică.

„...Plouîndu-mi tare din tavan / Din zece locuri simultan, / Vă rog să-mi dați un ajutor... / (Dar nu o barcă cu motor!)".

Cei de la I.C.A.B. ... sînt luați în primire cu blîndețe de către Mircea Bogdan:

„Au mijloace la-ndemînă / Și ne scapă de gunoi / De trei ori pe săptămînă: / Luni și joi".

Aș zice că epigramistul n-are fiere (e un optimist!).

Să ascultăm alt glas necăjit, dar și resemnat: al lui Sin Arion, în **Telefonul meu**.

„Am ajuns ca să mă mir / De ce are-atîtea toane / Și pornind încet „pe fir" / M-am oprit la... „Telefoane".

Nimic de zis! aci serviciul este, vorba aceea, „rapid și conștiincios".

Problema responsabilității este atacată de mai mulți membri ai Clubului.

Răspunderea, ne spune Dumitru Jega, se poate stabili ierarhic, în modul cel mai avantajos:

„Greșeli se fac și azi, [illegible] / Dar, oricum, nu din vina lui! / Noroc că pentru [illegible] păcate / Mai are subalterni destui".

Mai perspicace este cazul lui Ilie Cobzaru, din **Responsabilitate**:

„S-a perpelit o săptămînă / Și speră că-avînd noroc — / Îl va mai crește-a treia mînă / De scos castanele din foc".

Epigrama joacă pe dictonul: „a scoate castanele din foc cu mîna altuia".

Proverbialul „responsabil", în trecut, a fost acarul Păun, care a plătit pentru toate păcatele C.F.R.-ului. Îl reactualizează, pe un alt plan, Virgil [illegible], în **Unui șef de gară**:

„Are șeful o problemă / Care iese din comun: / Vor să-i taie-un post din schemă: / Al acarului Păun".

Închei cu spiritualul epitaf al lui Constantin Calotă în marginea unei inscripții: **Pe o piatră funerară: „Dormi în pace!"**.

„Muritorule, cînd treci, / Și citești ce-i scris aici, / Să reții: somnul de veci / E mai prost ca la servici!"

Există așadar și o ierarhie hedonistă a somnului, în care cel de veci pare din cale afară de lung ori... plictisit: îi este lehamite!

Scoica de lemn

Urmare din pag. 1

Personajele masculine, tată și fiu, nu numai că nu sînt purtătorii unor caractere labile (la o vedere superficială chiar limbajul lor ultrametaforic ar legitima o atare labilitate), dar prin obstinația cu care au ales visul ca mijloc de potențare maximă a vieții ei reprezintă garanția unei adînci statornicii. Soțiile, iubitele sau visele lor revin la ei în fiecare august cu exactitatea unui răsărit de soare. Ele seamănă cu valurile care în setea lor de repaos vin să se confeseze pămîntului ferm al Dobrogei pe care-l simbolizează cei doi eroi și după trei zile se risipesc iarăși în lumea largă, protejate numai de visul bărbaților care le va readuce din nou în fiecare august viitor.

Cea mai adîncă sete de fericire poate fi numit motorul acestui luminos poem dramatic, a acestei feerii persienești după a cărei apropiată reprezentare la Teatrul Nottara fiecare spectator se va întoarce la căminul său cu conștiința că strigătul disperat al uneia dintre eroine i s-a adresat lui: **iubiți-vă, iubiți-vă, iubiți-vă!**

Viața ca ordine

Urmare din pag. 1

indiscutabilă aceeași, mereu înnoindu-se sînt un miliard de trupuri vii ce se perindă pe sub cerul Himalaiei de nenumărate milenii către eternitate. Iar ca să facă loc vieții, spațiul acesta trebuie să devină grădină; poate nicăieri în lume mîna de pămînt nu-i atît de miraculos lucrată ca aici, gîndul desălbăticirii pustiei într-un spațiu cult, în grădină, nicăieri n-a avansat cu roade mai nemijlocite. Grădina cere viață ca ordine, omul liniștit și echilibrat, senin și hotărît să-și adeverească existența ca mădular al celor opt virtuți (cf. pg. 123): a fi modest, fidel, respectuos, a nu te face de rușine în familie și în lume, în fața cerului și a pămîntului, a fi devotat față de ordinea statului, a cultiva pietatea față de părinți, a fi uman, a cultiva dragostea. Un cod moral în multe privinți asemănător celui românesc. Poate practica, cel mai mare folos din experiența istorică a Chinei pentru toți este această realizare a întregului în mic, gigantescul inversat, ceea ce este măreț cu adevărat se poate desăvîrși în puțin, în mic. Pentru viitorul omenirii, al planetei suprapopulate, această experiență este hotărîtoare: trebuie să știm împărți, să ne mulțumim cu puțin, să fim statornici, să ne rezolvăm nevoile nu prin expansiune ci prin aprofundare, nepierzîndu-ne candoarea și seninătatea, omenia și nădăjduirea.

Așez cartea lui Paul Anghel alături de cărțile noastre de seamă privind deschiderea noastră spre lume, a confluenței dintre universal și național, pe principiul stimulării reciproce, în vederea edificării unei umanități păstrătoare de valori și cultivatoare de virtuți.

AVANPREMIERE EDITORIALE

„Hesperia" de Ștefan Aug. Doinaș

De cîte ori stau de vorbă cu Ștefan Augustin Doinaș, gîndul mi se duce îndată la Arghezi, nu pentru că poetul ar prezenta o cît de mică similitudine în creația lui, cu autorul **Cuvintelor potrivite**, ci numai pentru că a debutat și el în volum tîrziu, abia la 42 de ani, deși debutul adevărat avusese loc încă la **Jurnalul literar** al lui G. Călinescu. Îndemn însoțit pentru tinerii și autenticii poeți să nu se grăbească.

Îl întîlnesc, de data aceasta, într-un birou de la Uniunea Scriitorilor, într-o dimineață de sfîrșit de martie, purtînd peste un pulover bej un fel de haină ușoară de un galben închis cu dungi negre, în carouri. Ochelarii, pipa, surîsu-i elegant-ironic îi completează portretul diurn, obișnuit.

Îi solicit o scurtă convorbire și trecem în redacția revistei „Secolul XX", unde lucrează de mulți ani.

— Cînd scrieți dacă diminețile sînteți prezent, întotdeauna, aici, la lucru?

— De obicei în orele de noapte, cînd este liniște. Dar atunci cînd mă pasionează în mare măsură o temă, pot scrie și după-amiaza. Iar uneori sînt perioade cînd lucrez și cîte 12 ore pe zi.

— De unde pornește titlul volumului de poeme HESPERIA ce urmează să apară la Editura „Cartea Românească"?

— Este vorba de un termen din Holderlin ce desemnează lumea occidentală și modernă, în opoziție cu lumea antică a Eladei. De-o parte, deci, trecutul de tip grec, pe de altă parte, timpul ce va veni. Pe scurt, antiteza dintre aceste lumi. Cartea va avea patru cicluri: „Hesperia", „Parada orelor", „În țara lui Orfeu" și „Cele cinci drumuri".

— Dar pentru acest trimestru vă este anunțată și o lucrare la Editura „Ion Creangă"...

— **POVESTEA CELOR 10 FRAȚI** este o reeditare a lucrării apărute în 1976, un basm în versuri, cu acțiuni fantastice, în care subiectul se derulează în jurul eroilor respectivi ce luptă apărîndu-și pămîntul străbun împotriva năvălirii tătarilor.

— În prezent ce se află pe masa de lucru a lui Ștefan Augustin Doinaș?

— Traducerea celebrei piese **FAUST** de Goethe. Pînă acum, am realizat tălmăcirea a două acte. Lucrarea a mai fost prezentată în țara noastră în diferite traduceri de I.U. Soricu, Laura Dragomirescu, Lucian Blaga, I. Iordan și alții. De data aceasta, însă, e vorba de o ediție deosebită ce va cuprinde numeroase note și comentarii asupra fiecărui personaj, o ediție cum literatura noastră cred că simțea nevoia, de multă vreme. Ideea de a traduce această operă de excepție mă obseda de mult. Acum, în sfîrșit, m-am așternut intens la lucru.

— Pe cititorii revistei „Luceafărul" i-ar interesa și unele proiecte.

— Adun material documentar și îmi întocmesc note pentru două eseuri ample. **MITURILE POEZIEI MODERNE** și **CEREMONIA LIMBAJELOR POETICE**. Voi începe cu prima lucrare.

Al. Raicu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN UNGARIA**, în întîmpinarea Anului internațional al copilului, au fost publicate 28 de lucrări, într-un tiraj de 1 300 000 de exemplare. Numele autorilor acestor cărți aparțin celei mai prestigioase galerii de scriitori maghiari, clasici și contemporani: Ferenc Mora, Janos Arany, Elek Benedek, Ervin Lazar, Magda Szabo, Gabor Liptak, Ferenc Juhasz, Zoltan Jekely. Contribuția lor la crearea unei literaturi instructive și atrăgătoare, în același timp, este subliniată cu pregnanță de această serie prestigioasă, al cărei caracter omagial nu exclude editarea riguroasă, în spiritul celor mai severe norme științifice. Într-un cuvînt, o colecție frumoasă și foarte utilă.

● **HUGO VON HOFMANNSTAHL** este celebru pentru dramele și romanele sale, în care romantismul se transfigurează expresionist, adăugînd problemelor existențiale o dimensiune estetică și sublimîndu-le în soluții ale frumosului. **Scrisoarea lordului Chandos** care a constituit un moment de cotitură în creația sa, dilatînd ochiul autorului asupra realului, reprezintă, în același timp, o profesiune de credință asupra căreia comentatorii mai recenți s-au oprit cu deosebită insistență, evidențiindu-i tendința antielitistă și proclamarea realului ca dimensiune copleșitoare a operei de artă.

● **ÎN SLOVENIA** există o preocupare susținută de traducere a literaturilor europene. Această republică din R.S.F. Iugoslavia este cunoscută în întreaga Europă pentru amploarea efortului de popularizare a poeziei mari din toate timpurile. O insistență deosebită se acordă literaturii din Peninsula Balcanică. Katia Spur este un nume foarte frecvent întîlnit pe copertele echivalențelor slovene ale operelor semnate de scriitori bulgari. De asemenea, Katia Spur este o cunoscută traducătoare din limba română.

● **POEZIA NEOGREACĂ** este considerată de istoricii literari drept un adevărat miracol al literaturilor moderne. Nume aflate pe întreaga gamă de expresie poetică de la Kavafis la Kostas Varnalis și de la Georgios Seferis la Yannis Ritsos se înscriu pe frontispiciul literaturii mondiale din acest secol. O trăsătură evidențiată cu multă pregnanță de toți comentatorii poeziei neogrecești este militantismul său, adînca implicare a artistului în viața secolului, seismograful sensibil pe care-l constituie opera sa. Omagiind aniversarea recentă a lui Yannis Ritsos, presa din Grecia nu uită să scoată în evidență trăsăturile poetului-cetățean, prezența sa continuă la datorie, ca o amplă conștiință poetică a epocii.

● **MARELE DRAMATURG NORVEGIAN** Henrik Ibsen constituie în continuare un succes al marilor scene europene. Apelul său la determinismele științifice și transformarea problemelor sociale în conflicte morale extrem de acute se adresează încă sensibilității omului modern, voinței lui de a-și pune probleme care să contribuie la progresul societății în mijlocul căreia trăiește. Un recent studiu evidențiază sursele din epocă ale lui Ibsen, sugerînd o explicație deterministă, limitată, a cărei contemplare excesivă în textele marelui dramaturg poate să sugereze circumscrierea sa la un veac pozitivist.

● **ARTA NARAȚIUNII**, atît de cultivată în Asia, are o lungă tradiție în literatura persană. Publicarea de către **Caravan Books, Delmar** din New York a volumului „Povestiri din Persia străveche", întocmit de Farough Hekmut și Yann Lovelock, înseamnă un efort de revelare a cîtorva dintre nucleele narative care au făcut apoi o carieră prelungită în literatura mondială. În cronica semnată de Marlena Frick la antologia lui Hekmut și Lovelock se afirmă: „Povestirile lor sînt pline de inteligență, de anecdote și de metafore frumoase, iar pînă azi ele sînt atît de prețuite în sate și orașe încît omul care le posedă este remarcat în chip de artist care folosește limba cu eleganță și încîntare".

● **BASIL DAVIDSON** prefațează cartea lui Eduardo de Sousa Ferreira „Sfîrșitul unei epoci". Marele etnograf și africanolog se înscrie astfel pe linia unei continue preocupări de care au dat dovadă istoricii anglo-saxoni în ce privește istoria socială a țărilor africane. Unul dintre autorii cei mai cunoscuți în acest domeniu, prof. Isacman de la Universitatea Minneapolis a dedicat o amplă lucrare mișcărilor de eliberare națională din Mozambic, iar, la ora actuală, pregătește un volum de studii prospective asupra dezvoltării economice și sociale din zonă.

atelier literar
poşta redacţiei

G. M. BUC.: Citeva pagini mai bune: „Prea puţine", „După ploaie", „Ţăranii". Desenele nu sint grozave (le vom păstra, totuşi).

A. DAN: Lucruri sensibile, frumoase, triste: „Cu paşi mărunţi", „Mai spune-mi", „Nu ştiu decit", „Peisaj cu cai albaştri".

AL. PRIBOIENI: Sperăm că au trecut furtunile şi că v-aţi regăsit făgaşul. Deocamdată, in cele două plicuri din urmă, n-am prea găsit lucruri deosebite. Poate doar „Calul cu şaua de aur", şi, oarecum, „Impăcare", „Ieşind dintre nori", „Elegie lingă ruini".

I. ENACHI: Nu păstrăm manuscrisele — trebuie să-l retrimiteţi (...dacă ţineţi neapărat!...).

N. Ş.: Cele trei schiţe sint scrise relativ curat, cu o anumită indeminare descriptivă. Dar ele rămin, totuşi, nişte exerciţii de inceput, destul de puţin consistente şi edificatoare. Ceva mai infiripata, parcă, „Impreună" (care se intrerupe, insă, inainte de a incheia o mişcare epică şi de a concretiza o semnificaţie). „Antract" suferă de pe urma unor nesiguranţe in succesiunea celor două planuri (insuficient delimitate şi inabil alternate). „Uşa", firavă, expeditivă.

VIRGINIA BOGDAN: In celălalt plic, citeva lucruri mai interesante, dar incă nefinisate, insuficient despovărate de zgură şi balast („Să zicem", „Fără titlu", „Să nu", „Pe miinile").

I. NEGREA: Vă mulţumim pentru interesantele documente; pe cele literare le vom incredinţa „Muzeului literaturii" (cel mai indicat să le deţină, după părerea noastră). Celelalte (foarte frumoase) vor lua calea pe care aţi sugerat-o.

MAURA: Prea devreme v-aţi oprit la o formulă, inainte de a fi explorat mai larg, mai divers, mai curios, căile şi mijloacele poeziei. Iar formula dv. e departe de a fi o adevărată perspectivă de poezie: textele sint şi acum neguroase, incoerente, poticnite, fără vibraţie, semănind din ce in ce mai mult a simulaţie şi „lucru manual". Nu putem reţine nimic din acest plic (din păcate!).

DOM PETRIC: Dintr-un om paşnic şi plin de răbdare şi inţelegere, aţi devenit brusc infrigurat, nervos, nerăbdător (ca vechi corespondent, nu se poate să nu ştiţi şi să nu inţelegeţi dificultăţile in programarea apariţiilor de proză!...). Acum,

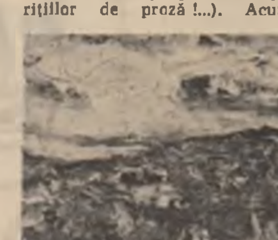

după ce prima dv. producţie a văzut lumina tiparului, sperăm să vă fi venit inima la loc. Nouă, in schimb, ne-aţi prilejuit, cu ultimul manuscris, o neaşteptată uimire şi părere de rău: textul e de o tristă platitudine, insăilat, superficial, colecţionind cu brio toate banalităţile şi locurile comune ale genului, toate schematismele proletcultiste, etc. şi dovedind o totală necunoaştere a condiţiilor istoric-sociale reale ale subiectului abordat. Paginile sint scrise stingaci, neglijent, rău, iar calităţile cu care ne-au obişnuit manuscrisele dv. strălucesc printr-o desăvirşită absenţă. (In schimb, ne furnizaţi şi surpriza, dubioasă, gogonată, intristătoare, a unui „ţăran in ie şi iţari" ?!?...). Nu ştim ce să mai credem.

B. MARIAN: Scrisoarea dv., stoică şi optimistă in aparenţă, are in fond ceva resemnat şi amar. De fapt, pricina mai adincă a bilanţului dv. sub nivelul speranţelor şi aşteptărilor (...şi al posibilităţilor de care dispuneţi — credem noi!) e scăderea gravă, in timp, a spiritului critic, a exigenţei de sine. Din ultimul plic, doar „Sonor", „Minţea".

Ion Tel, G. Călugăru, Nicolae Ionescu, Ionel Iordache, Iulian Minescu, Mihai, Geta Sterian, Fl. Frunză, G. Val. Sebastian, I. Ţeculescu, D. C. Andros, V. S.-Galaţi, Corneliu Moroianu, Felea Hristache, Nicolae Vieru, M. Botoşăneanu (ceva, in „Odă iubirii"), **R. Ruscanu, Iulian Comăneci, Avilio, Traian Dirjan, Radu Nicolae** (pe viitor texte dactilografiate), **Radu Pop Iulian, V. Crăciunescu, Ioan Tănăsescu, Gh. Negruţ, Magda Căpăţină, Igor Tatar, Gh. H. Cotea, Adrian Vulpescu, T. Vasile, A. Szikszai, Letiţia Băleanu, Salvina Gyarmati, Liliana Petruş, T. V. Samson, Bogdan M. Ionescu, Eugen Lazăr, V. L. Ţopa, Nicolae Berchi, Alexandra Sv. Toma** (ceva, in „Iarna"), **V. I. Căpraru, V. M. Codri, Stela Creangă, Dan Neco, Mircea Stupar, I. Santim, Vodislav, Petre Beduin, St. Laru 13, Lenuţa Andrei, Mitică Dodol, Paulina Catănescu, Feudor, Colegul lui Păun Gigi, Constantin Boboc, Gabriel Săndescu, Ilie Petcu, Şerp Allora, Const. Mitrea, Maria Tăut, Schwarz Buniakowski, Gică Duhalmu, Emilia Huluban, Daniel Rugnis, George Valeriu Alexandria, Marin Sluieru, Marin Graure, Dumitru Cojan, Liviu Bucur, Gh. Mihalcea, Dorina Brinduşa, Corneliu Plătăşan, Nicolae A., Andrei Grecea, Ioan Pudschi, Alin Dumitriu, Mihail Grădeanu, C. Bucovineanu-Rădăuţi, Miki Brany, Valeriu Tita, Ştefan Lăzărescu**: Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Bunica a plecat

S-a stins casa
din clipă-n clipă
singurătatea e gata să muşte.
A plecat pe virfuri,
nici drumul n-a simţit-o.
Copacii s-aşează unul după altul,
gata şi ei a pleca.
Ţarina îi ia din mină
tot ce are,
numele îi iese deasupra
ca un fir de iarbă.
De-acum eu nu voi mai călca
iarba in picioare.

MIRELA CRISTOFAN

Ne trebuie

E in pericol gestul ce-l faci,
de mingiiere, e in pericol frunza
naintea primăverii, sint in pericol drumul
şi riul, in pericol e singele ce-aşteaptă
să iasă din ventricol.
Subţire se inalţă semnalul
de alarmă. Mai avem timp, mai este
de brevetat o armă, mai sint şi ploi
seisme, tribale neinţelegeri, mai poţi
să semeni
griul şi-n acest an să-l seceri . . .
Eu nu mai caut nici omul ca Diogen,
nici punctul, să mut din loc (dar unde?)
ca Arhimed pămintul, eu spun doar
că ne trebuie un praznic pentru toate
religiile acestei planete neinvăţate.

BORIS MARIAN

Cotidiană

Şi strada
ca o bucată de zior căzută sub ecr[illegible]
[illegible]
Cineva ne-mpuşcă prin ferestrele ilizelor
şi strada deodată-l
o flamură roşie
material pentru-mbrăcămintea copiilor
Strada
locul unde murim frumos
ca nişte chei intr-o legătură
găsită in
iarbă.

ION BURNAR

Flori şi peisaje de Cristian Calcan

Piinea poetului

Puteţi să-l vorbiţi de rău
Sau de bine —
Poetul
Işi vede nainte de treabă
Trudind la plugul
Iubirii.
Şi iată:
Poemul aşteaptă să-l fringeţi in două
Ca pe o piine.

VALERIU DRUMEŞ

Gind

Adie aripi!
— tristă recuzită —
Infigeţi mari dureri
in umăr
şi zborul se va
naşte
ca un ţipăt.

LUCIAN MANĂILESCU

Dar locul acela...

Am mers,
şi-am mers,
nu mai am picioare,
nu mai am inimă
toate acestea acum le
numesc răni.
Am crezut c-o să găsesc
un loc unde să spun
neinspăimintată: sint acasă.
Dar cind mă opream
uneori, stind intr-un picior
vedeam că acolo nu era
pămint. Era un nor.
Şi-acum incă merg, sint lovită,
unii rid,
dar locul acela, cine-l
ţine ascuns oare?

ADINA DONCU

Bunicul

Pe ce descintec, prea mărite zodii,
De-ntoarcere in timp intr-un tirziu,
In noua mea livadă cu dulci rodii
De şoapte, mă aduseră să ştiu
Că pe cărarea cum e borangicul
Si lacrimile lunii pe obraz,
Cu flinta-n spate pe sub vint bunicul
Călcă odată codrii verzi de brazi,
Spre piscuri slobod ca să-i fie pasul
Şi vrerea fără-mpovărări de legi,
Rostogolindu-şi de pe munte glasul
Doinit din frunză, spus pe guri de crengi,
Cu care-acum mă mingiie pe creştet
Cind cintăresc in palme roade mari,
Cind toamna trage-n tot frunzişul veşted
Cu flinte lungi de ploaie prin lăstari . . .

ION CRAIOVA

Mihail Sadoveanu

Urmare din pag. 1

curgerea labirintului, spre a se naşte „a doua oară", cind se şi insoară din nou, adăugăm noi. Infernul, in cazul lui Gheorghiţă, e, desigur, groapa de la crucea Talienilor. Faptul că Gheorghiţă o vede pe Vitoria ca pe o farmazoană e pus in legătură cu farmecele lui Isis, cu vechiul Pharmakon (deşi cuvintul farmazon ne poate trimite la Farmazonul din Hirlău). Eseistul uită că in cel puţin 5—6 povestiri autobiografice Sadoveanu o vedea pe Coana Profiriţa, mama sa, ca pe o farmazoană, şi că intiiul capitol din **Ţara de dincolo de negură** (1926, inainte de „iniţiere") se intitulează: „Maică-mea era mare farmazoană". Creangă insuşi şi-o inchipuia, ca orice copil, pe Smaranda astfel. O mare cantitate de energie consumă Al. Paleologu cu „iniţierea" lui Gheorghiţă ceea ce n-ar fi nimic dacă nu s-ar comite eroarea, capitală, a indepărtării de textul romanului. Dintr-un personaj destul de şters in raport cu maică-sa, Gheorghiţă devine aproape personajul central intrucit „se naşte a doua oară", „parcurge infernul" şi trece examenul „iniţierii virile" prin lovitura de baltag. Se ignoră că de fapt „psihopompul", Lupu, ii vine de hac lui Bogza năpustindu-se „la beregată". Bogza insuşi o spune: „Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. M-a sugruşat ciinele. Mă duc şi eu după Nechifor Lipan". Pe teza „iniţierii virile" a lui Gheorghiţă eseistul işi bazează analiza romanului: „Sensul cărţii aici ne pare a fi de găsit: in ultimă instanţă credem că a fost scrisă in vederea acestui moment crucial" (p. 11). Dar „şocurile fizice şi psihice extreme". „experienţa limită" la un personaj mai degrabă calm şi mereu uimit de cele ce se petrec sint pure fantezii ale exegetului, n-au acoperire in text. Mergind pe această idee, Al. Paleologu, folosind cartea lui Al. Moret, **Mysteres egyptiens**, procustează romanul sadovenian, minimalizind flagrant rolul Vitoriei Lipan care, după descoperirea osemintelor, s-ar retrage, ca şi Isis, din scenă „lăsind locul generaţiei noi". Ideea „retragerii" este insă pe de-a-ntregul falsă: este exact invers, căci eroina işi recapătă energia de a relua totul de la capăt, cu şi mai neinduplecată hotărire, căci trebuia să-l inlocuiască de acum şi pe cel mort, să devină ea adevăratul „pater familias". In acest spirit se cuvine să interpretăm „dispoziţiile" severe pe care le dă lui Gheorghiţă şi, prin el, Minodorei.

Aplicarea metodei se face cu atita fanatism incit Al. Paleologu ajunge să afirme că peştii „ii inspirau lui Sadoveanu o irezistibilă aversiune", pentru motivul că „din religia vechilor egipteni" aflăm că „a 14-a parte din trupul desmembrat al lui Osiris, anume organele sexuale pierdute in apă ar fi fost devorate de peşti". Totul se intemeiază pe un citat, destul de ambiguu de altfel, din **Impărăţia apelor**, ignorindu-se insă splendidele pagini de poezie a pescuitului din aceeaşi carte (vezi, descrierea „costrăşului cu privire de mărgăritare") şi mai ales din **Valea Frumoasei**, (cu poezia păstrăvilor). Dar intregul univers sadovenian ar colcăi de mituri şi de viziuni mitologice sau mitozofice. Căci textul lui Al. Paleologu are la bază apriorismele mitologizante, cu care putem demonstra, sofistic fireşte, orice. Nepotrivirile, inadvertenţele, incompatibilităţile sint ignorate, se inchid ochii asupra lor: faptul că in mitul egiptean Isis şi Osiris sint fraţi şi in acelaşi timp soţi, că Osiris e protector al morţilor, că intre Lupu, şi Vidra şi Anubis sint mari diferenţe etc. Eseistul, care e mare amator de etimologii, nu observă un lucru elementar, anume că Horus era simbolul soarelui in timp ce fiul Vitoriei este, prin nume, fiu al pămintului. Procedind aşa vom ajunge uşor la concluzia că nu numai intreaga literatură a lui Sadoveanu, dar şi a altor autori, e o ilustrare a mitologiei, mai ales osiriene. Sute de cărţi pot deveni „osiriene" după „scenariu", „echipa", „instrumente magice" etc.

II

Observaţiile critice cu care am intimpinat in articolul precedent, noua carte a lui Paleologu ar putea să pară amănunte, dar faptul că autorul ignoră o latură esenţială a **Baltagului**, spiritul justiţiar (vendetta, dacă vreţi), este greu de acceptat. Mai ales că acest spirit este atit de propriu lui Sadoveanu, inainte sau după „iniţiere" **Neamul Şoimăreştilor, Şoimii, Nicoară Potcoavă, Judeţ al sărmanilor, Păcat boieresc, O umbră, Emigranţii la Brazilia, Povestea baciului Tomegea, Fraţii Jderi, etc. etc.** In mitul osirian lipseşte această particularitate: Isis ii redă, soţului, viaţa şi atit. Osiris este zeul ucis şi inviat prin practicile magice ale lui Isis, aşa cum rezultă clar şi din Frazer. Preocuparea pentru implinirea dreptăţii, pentru răzbunare, nu există in mitul egiptean şi nici in variantele elenistice sau romane (vezi şi Eugene Lefebure: **Le Mythe Osirien** sau S.N. Kramer; **Mythologies of Ancient World** (Chicago, 1961).

Pentru legitimarea tezei sale, Al. Paleologu convoacă autorităţi capitale (apreciind singur, „răsfăţul de pseudoerudiţie", modestie falsă, desigur) intre care: Frazer, Pascal, Heidegger, J. Chevalier (cu **Dictionnaire des symboles**), Plutarh, Diodor din Sicilia, A.J. Festugiere, Victor Magnien (**Les Mysteres d'Eleusis**), Nicolaus Cusanus, (de la care imprumută ideea de **coincidentia oppositorum**), bineinţeles Jung (lipseşte, totuşi, eleva lui Jung, Maud Bodkin cu **Archetipal Patterns in Poetry** — 1934) dar mai ales Alexandre Moret. Mai puteau fi folosiţi dintre cei importanţi: J. Conington, cu cartea scrisă cu peste un secol in urmă, **Introduction to the Aeneid**, VI, 1852 unde aflăm despre „palma auro subnliter foliata" folosită in misterele lui Isis; sau Th. Hopfner: **Plutarch über Isis und Osiris** (1941).

Apropierile cărţilor analizate de mituri fiind, pentru eseist, clare, intrebarea, automată, este aceea cum de nu s-a observat faptul vreme de o jumătate de veac, de către exegeţi: Perpessicius, Călinescu, Pompiliu Constantinescu, etc. Se răspunsul e acesta: toţi au fost „păcăliţi" de „pista falsă" intinsă de autor care trimite, premeditat, la **Mioriţa** prin cele două versuri mioritice de la inceput. Cititorii, ca şi criticii, sint seduşi de acel „trompe-l'oeil" mioritic, „aranjat de autor de o manieră insidioasă". Prozatorul devine astfel un pişicher, un fel de păcălici care ştie, dar ţine pentru sine adevărul cu privire la [illegible] reală a **Baltagului** şi la intenţia supremă. Erudiţia sa e „disimulată" [illegible]. [illegible] la cercul [illegible] **Vieţii româneşti**. Dar „un spirit exersat", [illegible] cu in[illegible], nici Perpessicius, nici Călinescu, nici Pompiliu Constantinescu nu puteau „deschide" [illegible]. Cine este acest spirit [illegible]? Care ar fi motivele „[illegible]" şi [illegible] [illegible]. [illegible] hotăririlor" şi „[illegible]" şi in „orientarea intelectuală a scriitorului", acesta i-ar fi spus adevărul. Amănuntele sint promise pentru a doua ediţie. [illegible] „suspense". Că lucrurile stau aşa, nu incape indoială şi, de pe această platformă de certitudine (Al. Paleologu [illegible] fie un om foarte fericit, [illegible] „de sus" într-un stil de [illegible] vechi poziţii la modul acesta: „refuzul civilizaţiei urbane şi apologia [illegible], [illegible] moldovenească, [illegible] „o veche prostie"; [illegible] limba lui Sadoveanu „[illegible] papagal"; cutare idee e „jalnică". Loveşte in stinga, in dreapta, fără alegere. Victimă ii cade şi un manual de şcoală generală care ar fi comis grava culpă de a susţine că Sadoveanu „a scris in graiul curat, limpede şi frumos al acestui popor". Eseistul pierde insă din vedere că valoarea [illegible] ţine de cea a [illegible]. Şi, falsă percepţie, crede că adevărurile elementare, comune, sint şi eronate.

Să admitem, acum, că Sadoveanu era „discret" şi pus pe poznе. Dar atunci să vedem care sint probele pe care ne fundamentăm ideea? Altfel spus, de unde ştim că Sadoveanu a cunoscut cărţile ce i se atribuie in calitate de autor „erudit" ce era? Ajunşi aici, sintem surprinşi să constatăm că pe exeget nici nu-l interesează prea serios dacă scriitorul a cunoscut sau nu sursele livreşti ce i se pun in seamă şi sintem nedumeriţi să citim încă de la prima pagină: „Decelarea lor (a intuiţiilor operei, n.n.) il trimite pe comentator la surse cărturăreşti care, **indiferent dacă** (s.n.) şi cum le-a cunoscut scriitorul sint definitorii pentru comprehensiunea şi situarea operei acestuia". Al. Paleologu, de altfel, e informat că Sadoveanu n-a citit pe Frazer. Dar atunci nu mai inţelegem nimic, căci intrăm pe teritoriul arbitrariului absolut, unde orice se poate susţine.

„Ce-ai cu mine, vintule"

Urmare din pag. 1

spirit estet cu o inocenţă trucată. (**Pomul cu păpuşi: Na nuiche, Cezu, beza, Intre Mitu şi Baruţu etc.**). O pictură vont naivă, gen mai puţin gustat de copii, care de fapt se adresează prin recul unui lector avizat amator de ingenuităţi rafinate. De altfel, multe dintre „scenete" au o structură alegorică punctată de fulguraţii ironice şi aluzii moralizatoare; „Viaţa e o jucărie şi toate sint făcute numai pentru joacă. Mitu şi Baruţu ştiu asta bine de la Tătuţu, care se joacă toată noaptea cu un condei şi o bucată de hirtie, şi toată ziua se joacă de-a fuga, umblind după cai verzi. A! O să le arate el odată un cai verde şi lor. Numai să nu-l cereţi pentru voi de tot, că Tătuţu nu-l dă. Atita şi-a păstrat pentru el". Dar pe măsură ce inaintezi in lectură vocea moralistului se accentuează (**Amărăciuni**) sau atinge coarda gravă a scepticului in „**Balonul spart**", fabulă a labilităţii condiţiei umane. Şi nici pamfletarul nu este absent dintr-o alegorie şi satiră politică precum „**Armistiţiu**". In această carte grimasa tristă sau expresia ironică se ascund sub fardul şi zimbetul clownului.

Dar „**Cartea cu jucării**" şi „**Ce-ai cu mine, vintule**" sint doar turlele unui oraş fermecat acoperit de ape: proza argheziană.

George Alboiu

Urmare din pag. a 2-a

infailibil. Este cuprinsă in concepţia lui ideea că o asemenea carte are valoare dacă nu cuprinde autori mediocri chiar cu riscul de a scăpa din vedere autori buni şi foarte buni. In cultură metoda este verificată. Nici unul însă din autorii sugeraţi mai sus nu este mediocru.

— Studiile, dezbaterile in jurul unor mari scriitori contemporani n-au rămas fără ecou la cei mai tineri. Cum găsiţi această resuscitare a discuţiei in jurul lor?

— Faptul că operele lor provoacă discuţii, uneori pătimaşe (mai ales Călinescu şi Sadoveanu) este o dovadă a forţei acestor scriitori. Fenomenul Arghezi şi fenomenul Sadoveanu se aşteaptă in viitor. N. Manolescu şi Al. Paleologu au sofisticat, in parte, un autor ca Sadoveanu. E adevărat că un autor este mare in măsura in care poate fi sofisticat, complicat, distilat. Dar pe măsură ce proza saturată de experienţa de idei (sub aspect eseistic) se întoarce asupra epicului primar, [illegible] pămintul ca Antrea lingă cărţile fascinante ale lui Sadoveanu. La el ideile nu trebuie căutate cu tentaţie ca să vedem cit de greu le găsim; la el ideile ţin de filosofia culturii şi trăiesc implicit in natura limbii. Laramul lui Sadoveanu [illegible] care pune acea problemă criticilor! este „colectiv", natura este totală aşa cum un scriitor acum trăit in percuri, in fragmente, nu mai poate surprinde. Natura fiind totală, lirismul la Sadoveanu devine numenal. In acest punct se intrudeşte cu Eminescu la această inălţime.

In recentul interviu din **Luceafărul**, poetul Tocnoui a pus intr-un mod subtil (dar cu sinceritate) problema genialităţii versului lui Arghezi. A zis el, metaforic, bineinţeles, că sunt cum ingălbeneşte citind poemele care mai apar din cind in cind. Adică, am tradus eu, este nevoit să recunoască in Arghezi o construcţie estetică extraordinară care a lucrat şi lucrează pe axa limbii române.

— In afară de poezie şi critică scriitorul Albumu mai are şi alte proiecte?

— Vreau să fac o **Antologie de poezie: De la Labiş încoace**. Sper ca propunerea pe care am făcut-o Editurii Eminescu să găsească înţelegerea necesară.

— Cum vedeţi condiţia poetului?

— Aţi avut vreodată porumbei jucători? Nu! La noi in Bărăgan, lingă Borcea, existau şi mai există asemenea porumbei jucători. Porumbeii guţani, adică porumbeii obişnuiţi, se ridicau totdeauna in stoluri iar cind se intimpla să zboare singuri zburau repede şi nu intirziau in inălţimi. Porumbeii jucători se despărţeau de stol şi se dădeau peste cap acolo sus, cu mult deasupra pomilor. Unii se dădeau o singură dată peste cap sau de două ori dar mai erau alţii care, orbiţi de un asemenea dans, nu se opreau decit in crengile salcimilor sau bufneau de pămint prin grădini că puteau să şi moară. Aceştia erau cei mai rari; tocmai pe ei ii căutau ereţii, aveau şanse să-i prindă pentru că porumbelul jucător nu se mai putea opri din dansul acela grozav. Uneori poeţii imi amintesc de acei porumbei jucători. Nu trebuie să ducem parabola mai departe şi să traducem toate elementele ei. Răminem la povestea cu porumbeii care, pe mine, trebuie să recunosc, m-a impresionat.

Tudor George

Continuare in pag. a 3-a

mize şi alcoolice, provocindu-le apoi, cu spiritualitatea sa, un ris, pe cit de copios, pe atit de impropriu digestiei, ceea ce constituie o formă rafinată de sadism şi de sarcastizare pantagruelică.

In ceea ce mă priveşte, eram pe atunci şi eu un tinăr teribilist, provocindu-i de multe ori şicane prin intrebări trăznite ori comentarii fantasmagorice. Incă!

— Incă. Ceva despre modul in care a reacţionat Călinescu la apariţia volumului dumneavoastră de debut.

— Am avut parte şi de atitudinea sa critică faţă de primul meu volum. La apariţia „**Legendei Cerbului**", colega Liliana Pavlovici (acestei căreia ii va fi dedicat poemul călinescian „Lili") i-a transmis poemul meu. El a fost analizat şi discutat, după cum mi s-a spus, in cadrul Institutului filologic ce-i poartă azi numele, referatul fiind susţinut de regretatul Dinu Pillat.

Călinescu insuşi a scris o tabletă pentru „Contemporanul" care n-a mai fost publicată, intrucit Liliana mi-a oferit-o mie. Regret că am pierdut acest preţios document, dar el avea o atitudine pozitivă faţă de poemul meu. Imi amintesc propoziţia de incheiere: „Autorul merită atenţie", ceea ce m-a bucurat mult, ştiut fiind că distinsul profesor era capricios şi zgirit in aprecieri, neirosindu-şi timpul cu fleacuri.

— Un alt moment al biografiei interioare il aflăm in volumul Veşnicia de foc (1967), **evocare lirică a cartierului Griviţa. In ultima parte a poemului, primul plan il ocupă greva muncitorilor ceferişti din 1933. Este o poezie militantă, angajată, patriotică, fără urmă de convenţionalism şi retorică fadă. Care credeţi că sint condiţiile de indeplinit, pentru ca poezia patriotică să fie poezie autentică şi nu cronică rimată?**

— Deşi acest poem ar fi fost util poate momentului imediat, eu nu l-am scris pentru conjunctură şi dintr-o necesitate patetică a vieţii. Am trăit in cartierul ceferiştilor (tatăl meu a fost şi el ceferist şi peteţist) şi niciodată nu m-am gindit că această lucrare, care a durat (n-o să credeţi!) aproape 16 ani şi pe care am scris-o „la par", să fie folosită conjunctural pentru o ascendenţă bruscă a mea in poezia românească. Poezia patriotică, pentru a fi poezie autentică, trebuie trecută prin filtrul necesităţii spiritului, obiectivată prin lecturi din istoria poporului nostru şi din mitologia lui, trebuie să fie o mărturie cu caracter de generalizare, spusă intr-un tipic cu atit mai dens, cu cit spiritualitatea celui care o exprimă e mai puternică. Restul este poezia de oficiu, versificaţii, cărora nu le neg necesitatea pe anumite coordonate informative şi de imbold. Dar poezia patriotică autentică se face cu trudă şi măiestrie, cu conştiinţa unei afişări in timp iar nu in imediat. In ultimul meu volum, **Cupola Bărăganului**, desigur nu toate poemele vor fi la dimensiunea cea mai cumplit iubitoare de patrie a lui Bălcescu, dar este, cred eu, un volum de poezie profund patriotică, definit nu prin oportunitate ci prin persuasiune spirituală.

— Este cunoscută dragostea dumneavoastră pentru sport. Unul dintre semnele ei (dincolo de faptul că aţi practicat diverse sporturi) il constituie volumul de Imnuri Olimpice, **o altă etapă de biografie interioară. Ce v-a oferit sportul in planul creaţiei poetice şi nu in cel al existenţei, in care binefacerile sint evidente?**

— Am ieşit in arenă ca un tinăr frumos, pătimaş, competitiv. Iluminat in victorie, posomorit dar dirz şi ferm in infringere. Lupta in arenă mi-a oţelit şi mi-a disciplinat, deşi unora nu li s-ar părea, spiritul. Ca modestie socială, m-am simţit intotdeauna un om de echipă. Ca spiritualitate, un insubordonat şi un năstruşnic. Aceasta e drama mea, aceştia sint, de fapt, factorii spirituali ai structurilor baroce. Rugby-ul, sportul pe care l-am imbrăţişat, este cea mai covirşitoare metaforă a acestui tip de structură: cu momente fixe de joc monumentale, precum viaductul grămezii (imi amintesc grandoarea acelui Pont du Gard, de lingă Avignon), dar şi cu fremătătoarea derută a unor inefabile construcţii de culoarea vieţii, cum sint şarjele impetuoase şi eşeurile sfişietoare.

— Revin la Catehismul iubirii pentru a cita un fragment din acea „epistolă regăsită", semnată de Felix Aderca şi datată 1 iunie 1957, pe care o anexaţi la sfirşitul volumului: „Ţi-am citit frumosul poem (e vorba de Legenda cerbului**) şi nu mi-a fost de-ajuns. L-am mai citit o dată aseară, cu glas, in tovărăşia Sandei Movilă [...]. Cind se iscă asemenea orgi, ţambalagii trebuie s-o rupă la fugă. Incit nu e de mirare tăcerea curcanilor din presă care se cred vulturi şi ciriiala prea numeroaselor găini ale ogrăzii noastre literare, care se cred păsări ale paradisului". Intre timp, desigur, lucrurile s-au schimbat, celelalte cărţi ale dumneavoastră au fost, in general, primite favorabil de critică. Vă consideraţi, totuşi — şi fac din nou apel la obiectivitate — un scriitor exact situat de critica literară?**

— Mai intii că nu mă consider situat nicicum. Aşa cum spunea prietenul meu Vulpescu, sint un poet dificil pentru că ridic problemele specifice artei. Criticii noştri s-au invăţat cu anumite formule jurnaliere de confort frugal, de discuţii superficiale asupra unor texte poetice superficiale. Ei nu sint nişte strădultori de obirşia tradiţiei marilor noştri critici şi marilor noştri cărturari, pentru că nici nu au avut timp să-şi obiectiveze ţinuta. Critica trebuie să fie şi ea o mărturie gravă de iubire. Această mărturie nu o poate face decit cineva care cunoaşte măcar ceva din frămintările creaţiei. Din acest punct de vedere cred că este necesar ca un poet să fie comentat tot de un poet. Căci criticii de azi sint prea expeditivi. Aş numi totuşi critici cu suflet pentru poezie: regretatul Nicolae Baltag şi sensibilul Lucian Raicu, masca unui virtual poet, precum şi discretul Victor Felea. Puţini critici de poezie au şi dotarea ei.

Voi remarca, in schimb, poeţi autentici cu dotarea şi simţul criticii: Ion Caraion, Ştefan Augustin Doinaş.

— Deloc măgulitoare, pentru criticii literari, in general, aceste consideraţii. In replică, din spirit de breaslă, o intrebare incomodă. Poemul Inima de sticlă din Balade Singaporene **era autodedicat „Marelui maestru Ahoe de care nici nu e nevoie!" Lăsind la o parte ironia şi gluma, vă intreb serios: Este sau nu este nevoie?**

— Desigur, de „marele maestru Ahoe" e nevoie. Pentru că totdeauna a fost şi va fi nevoie de poeţi şi de poezie.

SPORT
Marea revanşă a Nadiei

● La un mai vechi campionat de gimnastică Nadiei Comăneci i s-a schimbat nota unei probe şi cea mai bună gimnastă a României, cea mai bună gimnastă a Europenelor şi a trecutei Olimpiade a părăsit competiţia, deşi locul ei era mai ales acolo. După aceasta s-a răspindit ştirea că Nadia n-ar mai fi competitivă, că marea performanţă ii e interzisă, că viaţa ei sportivă a incetat. Ultimele campionate europene au infirmat aceste zvonuri: Nadia a reamintit strălucirea de la Olimpiada canadiană şi s-a impus in cadrul unor intreceri grele pe care intr-o precedentă competiţie fusese obligată, de o eroare de arbitraj, să o părăsească. Presa străină a fost din nou plină de elogii la adresa Nadiei. Micuţa noastră gimnastă le-a meritat din plin. Intr-o companie de stele ale gimnasticii mondiale ea s-a impus din nou autoritar, reafirmind valoarea ei şi valoarea şcolii de gimnastică româneşti, din plin răsplătită. Locul doi ocupat de Emilia Eberle a fost şi el o incununare a activităţii aceleiaşi şcoli sportive. Şi pentru prima dată echipa de fete a României a ocupat primul loc la europene trecind inaintea echipei de gimnaste sovietice. Este o performanţă mare, dintre cele mai mari din istoria sportului românesc pe care trebuie s-o preţuim cum se cuvine. Urmează campionatele mondiale de gimnastică şi un turneu al campioanelor. O performanţă se cere confirmată şi sintem siguri că stelele gimnasticii româneşti nu se vor opri aici. O revanşă frumoasă, o revanşă sportivă.

● O bună comportare, dar fără strălucirea fetelor, au realizat băieţii la campionatele europene de box. Ieşiţi din cursa pentru medalii la precedentele ediţii, tinerii boxeri s-au impus din nou in corpore atenţiei, ca o echipă pusă pe fapte mari. Din păcate nici o medalie de aur n-a răsplătit strădania lor. Boxul românesc o merita. Viitoarele campionate europene ne vor spune dacă pronosticurile româneşti şi străine asupra frumoasei evoluţii a boxului românesc au fost indreptăţite sau nu.

● Şi iarăşi fotbalul. Scriem aici pentru cititorul nostru că ne-am plictisit să avem dreptate in materie de fotbal. Sintem confirmaţi mult prea uşor in anticipările pe care le facem. Consideram intr-un număr trecut că nu e firească substituirea lotului A cu lotul B, cu atit mai mult cu cit experienţe proaste in direcţia asta se mai făcuseră. Rezultatul din Cipru, din păcate, ne-a validat opinia. El complexează o echipă meritorie inaintea intilnirii din Ungaria. La Limasol, după insatisfacţia din meciul cu Spania, prima echipă a ţării ar fi făcut totul pentru a ciştiga. Palmaresul sporeşte şi el cota morală. Dar poate că e mai bine să avem incredere in seriozitatea acestei echipe olimpice, pe care se mizează acum, in mod greşit, totul. O hotărire pripită a dat roade de moment proaste. Desigur, cota jucătorilor români şi a echipei olimpice nu e cea din Cipru. Dar ce a provocat rateul? Un răspuns complet ne-ar duce la cauze mai complexe, de care ne-am ocupat in alte dăţi. E inutil a mai reveni. Cert este doar că măsurile luate in ultimul moment nu s-au dovedit şi cele mai inspirate. Se sacrifică jucători pentru a se păstra antrenori. E la fel de rău ca şi atunci cind se sacrifică antrenori pentru a păstra jucători. De fiecare dată insă se păstrează ceea ce nu e de păstrat.

Discobol

Sub stelele Andaluciei

Dincolo de Ciudad Real se face Sud și mister. Morile Cavalerului rătăcitor rămîn în urmă, la marginea podișului prăfos al La Manchei.

Tăiat de apele Guadalquivirului peisajul devenit Andaluzie ivește o constelație unică, un fel de Cruce a Sudului ibero-arab purtînd incrustate în brațele sale patru tulburătoare stele : Cordoba, Sevilla, Granada și Malaga. Sînt cele patru puncte cardinale ale universului lorchian sub semnele cărora s-au adunat lumi dintr-o Spanie ancestrală, astăzi doar cer și melancolie, întunecate livezi de măslini și drumuri ce se pierd în singurătatea depărtatelor orizonturi spre mare.

Mă îndrept spre Córdoba dar ea este încă depărtare deși în parbrizul mașinii au început să sîngere luminile asfințitului. Imensa rodie a lunii suie pe cer și Cordoba ni se arată, Cordoba de neatins, Cordoba visului și a idealului, Cordoba din „Cîntec de călăreț", poemul lui Federico :

Cordoba.
Singură și depărtată.
Negru-i calul, luna lontă
și-n desaga mea, măsline.
Deși drumu-l știu, știu bine
n-ajung Córdoba vreodată.
Peste cîmp, prin vînt ce bate
calul negru, roșă luna.
Dintr-a Cordobei cetate
moartea mă privește-ntruna.
Ay, tu drum atît de lung !
Ay, tu calul meu, preabunul !
Ay, mi-aține moartea drumul
pîn-la Cordoba s-ajung.
Cordoba.
Singură și depărtată.

★

Fuentevaqueros este un sat al cîmpiei unde „Ale Granadei gemene rîuri / Coboară de la zăpadă la grîu".

E o dimineață de toamnă cu văzduh de cristal. Dincolo de umerii stîncoși ai Sierrei Nevada care sprijină cerul spre sud e Malaga : foarte aproape, în urmă Granada, iar peste imenșii menhiri cenușii din nordul văii, drumul spre Cordoba. Satul începe de lîngă plantațiile de tutun și din marginea lanurilor de porumb care-și înalță crestele înspicate, privind peste garduri, în curți.

În piațeta din centru, pe o latură a ei, acum fără apă — fîntîna despre care Federico spunea, în 1929 : „Fîntîna este unul din motivele care definesc cel mai bine personalitatea acestui sat. Fîntîna este locul de întîlnire, punctul către care converg toți vecinii, unde se schimbă impresii și se împrospătează spiritele. Acest sat se numește Fuente: Fîntînă ; Fîntîna care-și păstrează inima în fîntîna binefăcătoare".

Intrăm pe o uliță umbrită de platani și întreb un sătean unde este casa lui Lorca. Surprins și speriat privește în jur, ridică din umeri și pleacă mai departe mormăind : „No la conosco, senor !". E toamna anului 1972. Franco încă mai guvernează...

Dar iată că „les copiii zburdalnici / de la școală, / aruncînd în aerul umed (...) cîntece tandre..." și-i întreb de casa lui Lorca. Ca la un semn încep să recite din **Balada Gărzii Civile spaniole :**

Los caballos megros son.
Las herradaras son negras.
Sobre las capas relucen
manchas de tinta y de cera.

Copiii nu cunosc spaimele părinților ; spun versurile baladei ca pe-o formulă magică împotriva pelerinelor negre... Și alergînd înaintea mașinii ne conduc pînă în fața casei, nu departe de piațeta cu fîntîna secată.

★

O casă cu etaj și un mic balcon cu grilaj deasupra intrării, unde peste golul ușii deschise flutură o draperie gri. Acoperișul cu olane trece mai departe peste zidurile altor case care curg una în alta, odată cu ulița, spre cîmp. Cele patru ferestre și ușa balconului se apără de soare cu jaluzelele lăsate.

O bătrînică, îmbrăcată în negru după obiceiul femeilor spaniole, ne povestește vagi amintiri despre Federico pe care l-a cunoscut cînd erau copii. A auzit de moartea lui dramatică dar lumea de odinioară e bîntuită de umbrele celor plecați și-i e greu să-l mai aleagă dintre ele.

Știe că familia Lorca a vîndut casa înainte de primul război și s-a mutat la Granada. „De atunci le-am pierdut urma cum și nouă o să ne-o piardă alții mai tîrziu"...

Dăm draperia ușii la o parte și pătrundem din uliță direct în holul întunecos odată cu lumina care vine în urma noastră. Ne întîmpină o femeie de vreo 50 de ani, vădit stingherită de vizita intempestivă. Îi spun cine sîntem și o rog să ne îngăduie să aruncăm o privire prin încăperile gospodăriei. „Din casa veche, ne spune, n-au mai rămas decît zidurile. Noi ne-am mutat tîrziu, după război, înaintea noastră a locuit aici o altă familie care a plecat. De la ei știm că în camera asta a fost sufrageria și un pian. Dincolo dormitorul bătrînilor iar la etaj al copiilor: în patio erau flori și mai multă verdeață ca acum". E un patio mic, strîmtorat de zidurile vecinilor. Aici și în camere domnește un aer sever pe care încerc să mi-l închipui îmblînzit de prezența celor ce nu mai sînt...

★

Pe o latură a piațetei cu fîntîna secată, unde se adună toate ulițele satului, este o casă veche cu etaj care a pus între ea și lume o ușă masivă de stejar. Aici mai viețuiesc două verișoare ale poetului, într-o izolare impusă de vîrstă și boală, dar și de tăcerea vinovată cu care este înconjurat aici numele Lorca.

Am sunat la ușă și, după o vreme, s-au auzit niște pași de pîslă. Ușa s-a întredeschis și un glas stăpînit de emoție a întrebat pe cine căutăm. Am dat explicațiile de rigoare în fraze scurte și concise. Bătrînica — o femeie între 60—65 de ani, rotofeie, ne-a cerut îngăduința să se consulte cu sora ei, bolnavă, dacă ne poate primi. Cînd s-a reîntors ne-a făcut semn să intrăm.

„Noi nu prea primim vizite — ne-a explicat în vreme ce străbateam holul întunecos și urcam treptele scării spre etaj — sora mea este bolnavă iar cei din sat au treburile și prieteniile lor"... Am înțeles prudența cu care ne sugera izolarea impusă. Întinsă într-un pat alb de fier, sora cea mare, mai îmbătrînită și marcată de boală, cu evidente urme de frumusețe, stăruindu-i pe chipul osîndit, cu ochii mari, ușor înfundați de [illegible], ne cercetează cu o privire inteligentă și blîndă, îmbietoare pentru dialogul pe care-l solicitasem. Mobilierul camerei este simplu ca în majoritatea caselor spaniole, marcat și el însă de bătrînețe : [illegible] fereastra ce da spre piațetă, un șifonier cu [illegible] și

ÎN LUMEA POEZIEI ȘI ARTEI IBERICE

TEODOR BALȘ

cîteva scaune cu brațe de [illegible] împletită. Pe noptieră, lîngă veioză, un pahar cu apă [illegible] și cutii cu medicamente.

Discuția s-a înfiripat ușor, amintirile bătrînei fiind fragmentate de pauze ale memoriei solicitată de [illegible] într-un timp revolut, și de oboseală.

„Federico era vesel : a moștenit firea lui don Federico Garcia Rodrigues, prea acaparat de treburile gospodăriei, și din această pricină mai morocănos, ci mai curînd a mamei, doña Vicenta Lorca Romero. După ce s-au mutat la Granada, în Huerta de San Vicente, vizitele noastre rare nu-l prea găseau acasă ; pleca deseori la Madrid unde urma cursurile universitare. Ne întîlneam în timpul vacanțelor cînd revenea în Granada. Iubea foarte mult acest oraș care pînă la urmă l-a ucis... Îi plăcea Albaicinul, cartierul de pe Sacromonte, cu străduțele înguste, urcînd [illegible] în cuevas, ca la începutul [illegible]. Acolo spunea că se păstrează [illegible]rile și cîntecele noastre vechi. În apărarea lor a scris **Balada Gărzii Civile** pentru care n-a fost iertat... Dacă mergeți la Granada opriți-vă și pe Huerta de San Vicente, la casa lui. Poate o să mai trecem și noi odată pe acolo, deși nu mai e nimeni acasă"...

Nu i-am mai spus bietei bătrîne că municipalitatea franchistă a încurajat demolarea casei...

★

Cînd am coborît în piațetă am trecut pe lîngă fîntîna secată simțind privirile celor ce ne urmăreau de după perdelele caselor în timp ce cuvintele lui Federico ne [illegible] în urechi : „Satul fără fîntînă este închis, întunecat, și fiecare casă este o lume aparte care se apără împotriva casei vecine"...

Aș vrea să cred că acei copii din Fuentevaqueros care alergau înaintea mașinii recitînd versurile baladei lorchiene au deșteptat apele fîntînii și vor ști să schimbe și destinul acestui sat al cîmpiei granadine căruia Lorca i-a dat universalitate.

Moguerul lui Juan Ramon

În sud-vestul extrem al Andaluziei, între Rio Tinto și promontoriul mînăstirii Rabida — de unde Cristofor Colón avea să-și înceapă călătoria atlantă — [illegible] un tablou de Van Gogh — albul violent al caselor Moguerului și [illegible] de olane.

În acest [illegible] și de visare, s-a născut marele Juan Ramón Jiménez, cel mai melancolic poet al Spaniei moderne. Moguerul este [illegible] poeziei sale, străzile — lungi sau scurte, segmentate de piațete — se leagă între ele ca versurile poemelor prin care pulsează [illegible] acestei așezări andaluze.

Pe zidurile caselor cu care încep străzile sînt fixate lapide cu profilul său săpat în marmoră, în deschiderea versurilor sau fragmentelor de proză alese din opera lui, amintind întîmplări sau sentimente care au populat cîndva lumea din preajmă. Și astfel, ulițele pitorești și intime, pavate cu gresie, se adună ca paginile unei cărți, într-o vie microistorie literară juanramoniană.

Casa poetului, astăzi muzeu, adăpostește și biblioteca comunală. Au fost strînse aici cu grijă și pricepere cărțile și manuscrisele sale, colecții de reviste și ziare, nenumăratele ediții străine ale operelor lui, apărute pe diverse meridiane ale globului.

De peste ocean au fost aduse obiectele care i-au aparținut lui sau soției sale, Zenobia Camprubi Aymar, reconstituindu-se impresionantul univers intim care te lan-

Iulian Olariu : „Iberia"

sează în lumea poeziei juanramoniene.

Într-un patio invadat de flori pe o placă acoperind o bună parte a zidului din fund, este incrustat [illegible] poemul „La [illegible]" [illegible] și inegalabil poem „Călătoria definitivă", în care regăsești întreaga melancolie a casei și a grădinii bolnave de absența poetului.

...Iar eu voi pleca. Și păsările
au să rămînă cîntînd:
grădina mea va rămîne cu
verdele-i [illegible]
și cu alba-i fîntînă.
Cerul va fi în fiece seară albastru
[illegible]
[illegible]
Acei ce mă iubiră nu vor mai fi
și în fiece an satul se va-nnoi;
și-n ungherul acela-al grădinii [illegible]
spiritul meu nostalgic va rătăci...
Iar eu voi pleca; și singur voi fi,
fără cămin, fără [illegible]
verde, fără albă fîntînă,
fără cer albastru, [illegible]
Și păsările au să rămînă cîntînd".

★

[illegible]

La el vine Platero prin [illegible]. Într-o zi l-am întîlnit [illegible] cu picioarele împiedicate și cu samarul nedesfăcut, păscînd iarba din coasta cimitirului. Sau era doar [illegible] jucînd în lumina [illegible] ca o Fata Morgana"

Unde-alergi, nevăzut măgăruș
fără drum,
duh al satului alb [illegible] între grîne?
S-a întors Juan Ramón numai
umbră, postum,
și doar cîntecul lui umblă singur
prin lume.

★

Moguerul — de pe ulițele căruia se vede oceanul legănîndu-se între case, nu departe de Puerto de Santa Maria — rămîne patria spirituală a poetului. Despre aceste locuri care trăiesc astăzi în umbra gloriei sale, Juan Ramon scria cîndva: „Minunea albă a satului meu mi-a ocrotit copilăria într-o casă veche cu salon mare și curte verde... Cei unsprezece ani ai mei au intrat plîngînd în colegiul pe care-l au iezuiții în Puerto de Santa Maria".

Nu știa că mult mai tîrziu, în 1936, părăsind pentru totdeauna Moguerul, va intra cu cei 55 de ani, în lungul și definitivul surghiun pe care și l-a impus pentru a evita dictatura franchistă.

Moguerului nu i-a fost dat să-i primească decît cenușa oaselor calcinate, [illegible] în cimitirul care precede satul. De acolo începe drumul, prin tunelul timpului, spre copilăria poetului, ale cărei urme Moguerul le-a incrustat pretutindeni în memoria marmorei.

La Cadaques și Port Lligat în lumea fabuloasa a lui Dali

Goniind prin tunelul ploii pe autostrada spre Gerona și prin parbrizul mașinii ni se arătau lumile [illegible] ale lui Gaudi, genialul arhitect catalan, pe care aveam să le regăsesc — în dimensiuni și ornamentații cosmice — în țărmul torturat al Costei Brava.

De la [illegible] Gerona am părăsit autostrada, alegînd drumuri de coastă cînd coborînd printre pini și [illegible] [illegible] Salvador Dali, [illegible] celebru și universal.

★

„Drumul cobora spre mare, afundîndu-se — pe urmele ploii — în [illegible]

[illegible]

Așa printre casele albe ale pescarilor cu acoperișe de olane, printre grădinile coborînd în pantă spre mare, ascunsă de pini și cipreși, dar marcată de două imense ouă albe lăsate pe zidurile albe, impresionante, de vreo fabuloasă [illegible] de munte, te întîmpină, discretă, casa lui Salvador Dalí.

Privită de dincolo de ziduri ea pare o simplă casă pescărească. Doar ochii ciudați ai ferestrelor, încremeniți pe orizontul Mediteranei, par mai sensibili la culorile și la lumina de miere a toamnei ancorată în golf.

În liniștea tulburător de adîncă nu se aude decît topirea ritmică a valurilor pe nisipul țărmului. Aici, în această casă al cărei amfitrion este acum plecat, în toamna anului 1925, Federico Garcia Lorca citea, poate în sala ovală, la masa ovală, soților Dali piesa proaspăt terminată, Mariana Pineda. Și poate tot aici, în vecinătatea atît de apropiată a Cadaquesului, s-au conturat primele imagini ale odei lorchiene închinată lui Salvador Dalí:

Al apei și-al colinei statornic
Cadaques
terasele înalță și melcii îi ascunde.
Pacifică văzduhul lungi flaute
de lemn.
Un zeu silvan, bătrînul, copiilor
dă fructe.
Pescarii săi pe plajă dorm fără
vise-acum.
Busolă-n largul mării le este-un
trandafir.
Fără rănite-eșarfe adună orizontul
a peștelui cristale enorme și-ale
lunii.

N-am tulburat somnul pescarilor și am plecat cu primele semne de amurg ale luminii mediterane ce se-aprindea pe olanele caselor, spre mai nordicul golf Llansá, unde aveam să văd o lună de zăpadă, părăsită de reflux pe țărmul dezgolit de ape...

Yannis Ritsos pășește în al optulea deceniu de viață

Era în vara lui 1937 cînd am cumpărat placheta cu volumul „Cîntecul surorii mele" de Yannis Ritsos. Cu trei ani mai înainte, în 1934, debutase cu placheta „Tractoare". După Kostas Varralis, poetul adorat de tineret și denumit : „poet al proletariatului" și-a făcut apariția în literele grecești un nou și riguros poet, care își dedica și el talentul năzuințelor poporului grec pentru dreptate socială și demnitatea omului. „Piramide" (1935) și „Epitafios" (1936) au fost elogiate de criticii literari. Iar după publicarea, în 1937, a poemului „Cîntecul surorii mele" cel mai mare poet de pînă atunci al Greciei, poetul național Kostis Palamas a dedicat lui Ritsos un catren care l-a consacrat în conștiința tuturor iubitorilor de poezie.

Chiar atunci l-am cunoscut. În culisele unui teatru de vară din Atena. Ca să-și cîștige pîinea zilnică se angajase ca balerin și făcea parte din baletul unei trupe de revistă. Avea 28 de ani. În acești 28 de ani văzuse cum s-a năruit casa boierească a părinților odată cu risipirea averii lor ; își văzuse mama și apoi fratele murind de tuberculoză; pe tata murind într-un spital de alienați : pe iubita sa soră Loula urmînd și ea drumul tatălui (de aici și „Cîntecul surorii mele"). Dar suferințele nu contenesc. Adolescent încă, Ritsos, după ce absolvă gimnaziul, pleacă la Atena sperînd că va putea găsi de lucru pentru a-și continua studiile. Dar anii aceia ai Greciei sînt dintre cei mai cumpliți. Nu numai din cauza urmărilor primului război mondial dar și a celor ale aventurii militare absurde întreprinsă pe pămîntul Turciei, soldată cu o înfrîngere dezastruoasă. La care s-a adăugat și problema de pîine, de adăpost și de lucru pentru sutele de mii de civili refugiați greci, ce pînă atunci trăiau pașnic pe teritoriile Asiei Mici. În astfel de condiții Yannis Ritsos caută să supraviețuiască, cu toate că se vede atins și el de tuberculoză (din 1926). Lucrează unde poate, [illegible], [illegible], mizerabil. Se face dactilograf, copist, ajutor de bibliotecar, caligraf, actor, regizor și organizator de spectacole muncitorești, figurant sau balerin sau actor de roluri episodice în unele teatre profesioniste. Dar ani de-a rîndul va lucra ca redactor și corector la o editură de texte filozofice și de literatură universală de prim rang (Editura Govostis). Iar boala îl trimitea adesea la sanatoriu pentru recuperări.

Toate aceste detalii filozofice le-am aflat mult mai tîrziu. Nu în seara aceea căraterică din 1937. În acea seară l-am găsit pe Ritsos în spatele scenei, stînd pe o bancă sub arbori. Stătea drept, aproape nemișcat, îmbrăcat într-un costum de balerin, care, [illegible], nu-l contrazicea. Se potrivea mai ales cu mîinile sale fine și cu degetele lungi, aproape diafane. Chipul său palid părea desenat pe umbra frunzișului, de condeiul unui pictor din Renașterea timpurie. Iar ochii, mari, ardeau parcă. N-am avut, însă, timp să schimbăm decît cîteva vorbe. Regizorul tehnic l-a chemat. Urma numărul de balet al revistei. N-am avut să aud. Cera în sinea mea refuza să-l mai văd în ipostaza de „dansator de revista". Mi-a propus să ne vedem acasă la el. M-am dus cîteva zile mai tîrziu, spre prînz. „Acasă la el" era un fel de a spune. Locuia lîngă Piața [illegible], aproape de Omonoia, centrul Atenei, în [illegible] unei case vechi. O masă mică, un scaun, un pat (toate ca rai de ele !) și în rest cărți, cărți, [illegible], hîrtii. În schimb lumina [illegible] întreaga încăpere. Yannis era în pat. Mi-a întins mîna. Mîna-i ardea. Atunci nu-am dat seama de ce ardea atît de neînțeles în seara aceea. „Trebuie mereu să-mi economisesc forțele ca să pot scrie" — mi-a spus mult timp după aceea, la a doua noastră întîlnire. Ochii îi ardeau și acum. Tuberculoza îl tot chinuia. Dar el „se bătea" cu ea. Să nu îi dau importanță. Să vorbim despre teatru, despre poezie, despre ceea ce se întîmplă în jurul nostru.

Astfel a început prietenia noastră.

Plecat la Paris spre sfîrșitul lui 1945, am început să-i traduc poezia cu ajutorul tinerei poete Giselle Prassinos — sora pictorului Mario Prassinos. Tot de atunci a început și corespondența noastră — unicul nostru mijloc de comunicare cînd în acei ani postbelici Ritsos nu era arestat sau deportat. În „pauze", între două deportări, Ritsos izbutește să facă să-i apară cîte o plachetă sau un volum de poezii. Și de fiecare dată tirajul se epuizează imediat. Ritsos devine unul din cei mai de seamă poeți greci. Astfel încît, în 1957, una din capodoperele sale, „Sonata clarului de lună" obține Premiul de Stat pentru poezie.

Un an mai tîrziu, în 1958, apare pentru prima oară într-o țară străină o culegere din poeziile sale. Titlul cărții : „Poeme". A apărut la București la Editura Tineretului, în tălmăcirea lui Ștefan Popescu și a subsemnatului. Au urmat „Sonata clarului de lună" (tradusă de Miron Radu Paraschivescu și de mine), „Arhitectura copacilor" — poezii închinate României — „A patra dimensiune" și un volum în colecția „Cele mai frumoase poezii". La toate aceste trei ediții traducerea este semnată de Nina Cassian. Poeme și poezii ale lui Ritsos au apărut, și mai apar, în mai toate revistele din țara noastră. Ritsos, căruia i s-a înmînat primul exemplar din „Poeme" cînd în 1958 ne vizitase țara, a tradus și editat la Atena primul volum de poezie românească apărut în Grecia : „Antologia poeziei românești" (1961). Iar în România au fost prezentate în premiere mondiale trei piese ale poetului-dramaturg : „Dincolo de umbra chiparoșilor", „Toiegele orbilor", „Dealul cu fîntînă arteziană" — și un poem dramatic „Bătrînele și marea".

Volumele apărute pînă azi depășesc suta. Yannis Ritsos, în libertate sau în deportare, chiar grav bolnav fiind, nu și-a întrerupt scrisul de cînd avea 8 ani și pînă astăzi cînd a pășit în cel de-al optulea deceniu de viață și creație. Cunoscut și recunoscut ca „unul din cei 2-3 mai mari poeți ai lumii de azi", tradus în toate limbile de mare circulație — și nu numai în acestea — distins cu unul din cele mai însemnate premii internaționale de poezie, ales membru honoris causa al facultăților de literatură și de filozofie ale cîtorva universități din diferite țări, ales membru onorific de cîteva prestigioase Academii, Yannis Ritsos este astăzi una din cele mai mari personalități ale culturii contemporane și un poet recunoscut unanim pe plan național, balcanic și universal.

Y. V.

YANNIS RITSOS

Traduceri de Yannis Veakis

Veche purificare

Jos, peste casele scunde cu pisicile înfometate
serile se îngrămădeau tăcut în curți. Aprindeau
opaițele.
Femeile dormeau îmbrăcate. Bărbații
se întorceau tîrziu — își potoliră foamea la
cîrciumă.

Nouă nu ne mai rămînea nimic în noapte.
Priveam
prin întuneric vechiul clopot de sită din bucătărie
cu resturile cinei. Îl fixam cu privirea
doar-doar se preschimbă într-o colivie cu un
canar
pipernicit în ea
sau într-o lună cu chip de pasăre.

Îi șopteam în taină
să nu ciripească, ca să nu se trezească moșnegii
cei răi
și să vadă pe cele patru fetițe pedepsite,
împietrite și albe, în cele patru unghere,
purtînd pe frunte drept coronițe de flori
nevinovatele noastre păcate și marile noastre
visuri.

Pe chei, la Karlovasi

Habar n-aveam noi de cînd și cum și de unde au
fost
cărate
pe chei acele oglinzi enorm de lungi
din trunchiuri de copaci neverosimili, lîngă
butoaiele
de fier cu smoală. Ne plimbam singuri, aspiram
mirosul lemnului cu un simțămînt de sănătate
pierdută
un sentiment de tainică trădare generală. Cînd
noaptea
se lăsă
fără ca felinarele să se aprindă, iar în întregul
port
se reflectă
doar razele luminii ale corăbiilor ancorate, atunci
simțirăm clar că era o nedreptate să te gîndești
că lemnele acelea se vor preface toate-n cruci.
A doua zi
cheiul era gol — nici cherestea, nici butoaie —
și strălucea în întregime, spălat de ploaia de
peste noapte.

Probabile desfigurări

Au pus oglinda în ladă.
Acoperiră lada cu o pătură.
Acum se pot mișca liber,
pot tuși, gesticula, îngenunchia,
pot pune convingător apa în vaza
cu marile flori de hîrtie.

Totuși
rămaseră iar tăcuți, mohorîți, mîhniți
nemișcați de teamă — nu cumva oglinda
i-ar urmări acum mai în adînc, din
adîncuri, redînd
într-o imensă disproporție imaginea lor
reflectată de jos în sus
cu picioare gigantice și fără urmă de cap.

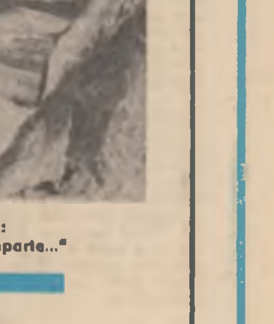

Matilda Ulmu :
„Mai departe, mai departe..."

După-amiaza în mahalaua veche

Mesele cafenelei au fost scoase pe trotuar.
Vin bătrînii după-amiezile, se așează. Lumina
soarelui
se culcă pe ziare, șterge știrile.
Ei nu mai pot citi ; — poate se supără,
poate uită de sine, căci moartea, mereu,
ocupă partea ascunsă a ziarelor
ca și curțile din dos cu puțurile astupate.
Și e liniștită după-amiaza în mahalaua veche
de parcă s-ar fi mutat aici toate femeile
însărcinate.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian